ANUL XXII
15
(885)
Sîmbătă
14 aprilie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VIZITA PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎMPREUNĂ CU TOVARĂȘA ELENA CEAUȘESCU PE PĂMÎNTUL AFRICII

Itinerarii ale solidarității, prieteniei și colaborării

Noua solie de pace și prietenie, de cooperare și solidaritate militantă, prilejuită de vizita oficială pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, o face în țări africane prietene, a fost întîmpinată cu adînci sentimente de considerație, cu multă căldură față de secretarul general al partidului, președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, purtătorul aspirațiilor poporului român spre o lume a păcii și colaborării, din care să lipsească fenomenele de discriminare și apartheid, în care să triumfe idealurile de progres și prosperitate. Conducătorul României socialiste este bine cunoscut pe pămîntul Africii. Precedentele sale vizite au evidențiat pregnant trăsăturile principiale ale politicii externe a partidului și statului nostru, sprijinul deplin acordat de țara noastră luptei popoarelor africane pentru emancipare deplină, împotriva tuturor formelor de asuprire și dominație. Solidaritatea poporului nostru cu tinerele state africane, cu mișcările de eliberare națională a popoarelor din Zimbabwe, Namibia și Africa de Sud, reprezintă un element important al politicii externe românești, o trăsătură care izvorăște din caracterul militant al politicii partidului nostru. Tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „Am putea spune că în politica generală a României, de colaborare cu toate statele, Africa ocupă un loc deosebit, aceasta înscriindu-se în lupta generală împotriva politicii imperialiste și colonialiste, pentru relații democratice bazate pe deplina egalitate în drepturi, pe respectul independenței și suveranității, pe neamestecul în treburile interne și avantajului reciproc". Contactele avute pe continentul african sau în țara noastră, cu prilejul dialogurilor la nivel înalt, au confirmat hotărîrea comună de a edifica relații durabile, de a promova ideile durabile ale relațiilor echitabile între state, cooperînd pentru lichidarea subdezvoltării și a fenomenelor de discriminare în raporturile economice, spre înfăptuirea unei noi ordini economice și politice mondiale.

România reprezintă azi o prezență vie pe pămîntul Africii : participarea țării noastre la realizarea unor mari proiecte economice, diversificarea formelor de cooperare, crearea de societăți mixte și realizarea unor acorduri de lungă durată, cooperarea țării noastre cu statele Africii în diverse organisme politice internaționale, la Organizația Națiunilor Unite, și în alte organizații mondiale, sînt tot atîtea elemente care confirmă caracterul realist al politicii statului român, hotărîrea de a transforma în fapte de viață internațională ideile unei politici constructive, pusă în slujba propășirii națiunilor. Toate acestea fac din numele României și al conducătorului său simboluri ale unei politici luminoase, sprijinită cu consecvență de toți oamenii iubitori de pace și progres de pe meridianele lumii. Prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu pe pămîntul Africii a fost un permanent prilej de manifestare a căldurii cu care este privită țara noastră pe un continent de străveche cultură și civilizație. Acordarea unei înalte distincții, premiul **Simba**, care încununează sprijinul consecvent pe care președintele României l-a acordat luptei tinerelor state și națiuni din Africa, a reprezentat încă o dovadă a prestigiului politic și a afecțiunii de care se bucură personalitatea conducătorului nostru pe pămîntul african.

Oamenii muncii, întregul nostru partid, angajați pe drumul realizării mărețelor obiective istorice, a hotărîrilor Congresului al XI-lea și ale Conferinței naționale ale partidului, însoțind cu gînd fierbinte și cu urarea de mare succes noua solie de prietenie, se află strîns uniți în jurul partidului și al conducerii sale, al celui mai iubit fiu al poporului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Prezența României pe scena mondială, afirmată încă o dată cu prilejul vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu în Africa, este rezultatul muncii pline de abnegație a întregului nostru popor, a eforturilor de ridicare a țării noastre pe cele mai înalte culmi ale civilizației socialiste, în strînsă colaborare cu forțele progresiste ale lumii. Solidaritatea militantă a poporului nostru cu popoarele Africii este încă un exemplu de politică principială pe care viața o confirmă zi de zi prin realități indestructibile. Poporul nostru a luat cunoștință în aceste zile cu sentimente de profundă satisfacție și demnitate că un întreg continent pronunță numele „Ceaușescu-România" cu mîndrie prietenească.

Luceafărul

În timpul mitingului prieteniei dintre popoarele român și gabonez din orașul Franceville

CENTENAR GALA GALACTION

«La răspîntie de veacuri»

Cronică, teză, fervoare exegetică. Că La răspîntie de veacuri (1935) este un roman-cronică anunța [illegible] autorul în preliminarii, promițînd o completare pe care nu a mai înfăptuit-o. Nadea Jiu, poet rătăcitor, Silviu Bujoreanu, poet cu pozută de hidalgo, Constantin Boruzescu, pasionat al filosofiei lui Schopenhauer, Doru Filipache (Gala Galaction), prozator debutant — sînt toți tineri în pragul intrării la universitate și apoi [illegible] primul [illegible] studenți activi, încărcați de datoria exegezării. Idealurile socialiste tocmai li s-au destrămat și au rămas în amintire „pentru partea lor de poezie umanitară și de apostolat". Lara Teobald (Tudor Arghezi) se lasă așteptat de întregul grup, căci nu poate părăsi îndatoririle de funcționar comercial în provincie, pentru a compărea în fața intransigenței colegiale. Dezbaterile, într-o fervoare exegetică specifică tinereții, se plasează într-o atmosferă de epocă : frămîntări privind emanciparea femeii, fantazări filosofice pe tema morții (datorate lui Boruzescu), dispute politice în jurul unei bănuite trădări a primului ministru Dimitrie Sturdza, discuții pe marginea reprezentației teatrale Magda de Sudermann cu Agatha Bârsescu, Ion Petrescu, Constantin Nottara, aderarea suferindului Boruzescu la doctrina religioasă a Mariei Baker Eddy — toate pe un fond „blafard" (e ticul verbal al romanului), de sfîrșit de veac. Dintr-o dispoziție romanțioasă de „suavitate care frizează ușor comicul" — cum observa G. Călinescu — se țese un lirism desuet : „In cerul fără nouri, soarele de aprilie urca pe trepte de lalele" ; „Era o seară geroasă, cu trandafirii clarificări spre apusul zăvorît (asupra soarelui captiv), ca o grație de mărgean". Sentimentalismul le învăluie intrunițiilor cerebralitatea, care iese cu ușurință aproape întotdeauna de sub acest girat protector. Toate personajele sînt reduse astfel la un unic tip rațional, lucid, înclinat spre cugetare, dispus să perorеze îndată ce găsește un climat favorabil. (Scrisori-le către Simforoza sînt și ele produsul unui asemenea spirit). Pasiunile politice nu lipsesc din fundal. Personalități ale vremii fac parte din vocabularul curent în menționări concise sau simple aluzii : Gherea, Spiru Haret, Caragiale, Delavrancea, Marghiloman, Take Ionescu, Lascăr Catargiu, Pompiliu Eliade, Stere, Ilarie Chendi, Vlahuță. Niciunul nu e o prezență directă. Doar Maiorescu apare o dată în prim-plan, cu răsfrîngere asupra întregului curs al cărții.

Teza romanului (autorul cheltuiește multă energie ca să convingă) vizează rolul benefic, pentru artist, al unei vieți conjugale începută devreme. A fost acuzată pe drept teoria hipertrofiată a necesității de a întemeia timpuriu o căsnicie. Dar poate că tocmai acest fapt dă prilejul unei ironii neașteptate și, probabil, nescontate : personajul atît de doritor să verifice temeinicia recomandării pedagogice este surprins de finalul romanului departe de cămin, în febra altor căutări. Doru Filipache, tînăr cu aspirații literare, cobaiul tezei, se află în căutarea unei soluții, își cristalizează o concepție de viață : „Unde este adevărul ? Cum trebuie să concepi și să disciplinezi viața aceasta, ca să n-o pogori nici pînă la gunoaiele mahalalei și ale pieței,

Ion Simuț

Continuare în pag. a 3-a

● În pagina a 3-a : ● «Fiecare clocot sufletesc a fost minat de șoapta înțelepciunii» — fragmente dintr-o convorbire despre Gala Galaction cu Al. Cerna-Rădulescu consemnată de Traian Stoica ● «Oricine, oricum, putea pătrunde în chilioara lui...». Despre autorul „Doctorului Taifun" cu fiicele sale. Consemnări de Al. Raicu.

„Zidirea" — o alegorie

Procesul de infiltrare a elementului narativ în poezia lui Mihai Ursachi, date fiind și înfățișările lui stranii, străbătute de o ambiguitate elegiac-bufonă atît de particulară, constituie o realitate binecunoscută. Este deci în firea lucrurilor ca asemenea predispoziții pentru anecdotic, la un moment dat, să revendice privilegiul afirmării de sine stătătoare, punîndu-se în slujba unor structuri prozastice relativ autonome. S-ar putea, așadar, crede că autorul e dispus să renunțe la disimularea apetitului epic, nemaiapelînd astfel, la sprijinul limbajului și, mai ales, al sintaxei poetice. Se va observa însă că faptele nu dau întru-totul cîștig de cauză unei asemenea eventuale opinii, căci, dincolo de tentația afirmării pe cuprinsul unui alt gen, scriitorul e preocupat, în primul rînd, de captarea unor noi posibilități de investigație artistică capabile să sporească virtuțile cognitive ale textului literar. Ca și în cazul poeziei sale, primejdia care pîndește actul de interpretare critică a poeziei lui Mihai Ursachi e, fără îndoială, tocmai aceea de a ne lăsa prea mult acaparați de aspectele ce țin de exercițiul insolit, sesizabil la nivelul formelor, și de a eluda, astfel, stăruitoarea preocupare a autorului în ceea ce privește aproximarea unor revelatoare puncte de vedere în ordine strict existențială. De luăm bine seama, aici se află însăși linia care desparte pe acest scriitor de răspîndita categorie a histrionilor poeziei contemporane ce-și risipesc talentul în tot soiul de jocuri factice cu limbajul artistic.

Iată de ce considerăm că nu e

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

● *În acest număr* : ● *Lirică africană — tălmăciri de Radu Cârneci* ● *«L-am cunoscut pe Tudor Arghezi»* ● *Contemporanii noștri : Maria Banuș — articol de Sultana Craia* ● *Planete de Ion Caraion* ● *Cronica literară. Dan Cristea despre volumul „Sărbători itinerante" de Marin Sorescu* ● *Viața cărților* ● *Cartea de debut de Al. Piru* ● *Compendiu* ● *Proză de Sorin Titel* ● *Poeme de Ion Iuga* ● *Lucian Avramescu* ● *Traian T. Coșovei*(?) ● *Ion Dragomir* ● *Atelier literar de Geo Dumitrescu* ● *Revista străină* ● *Sport* ●

FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Cartea

Prieten de suflet, de reculegere și de visare — cartea își are locul în clipele noastre de solitudine, la capătul unei zile de muncă, cînd timpul liber este o recompensă pe care cei mai mulți dintre noi o convertim în lecturi. Interpretînd prea adesea cititul ca pe un act de inițiere particulară, am fost surprinși cînd, în urmă deja cu decenii — „Luna cărții la sate" și mai aproape de noi „Luna cărții în întreprinderi și instituții" concurau imaginea atît de tradițională a cărții „de taină" cu perspectiva nouă și, totodată, tributară, a dezbaterii literare în locurile de muncă „fierbinți".

E limpede astăzi că „Luna cărții la sate" a însemnat un succes. Ample incursiuni în toate zonele țării ale autorilor și editorilor de literatură s-au soldat cu o activare dovedită statistic a interesului pentru poezie și proză în mediul rural. O nouă inițiativă, înscrisă în activitățile celei de a doua ediții a Festivalului Național „Cîntarea României" — „Luna cărții în întreprinderi și instituții" extinde acum ofensiva cărții politice, tehnice și de artă în locuri unde munca — cel mai adesea industrială — este atît de dinamică și de încordată încît, cel puțin aparent — acțiunile culturale de masă nu-și au locul și, mai ales timpul în care să se poată manifesta. Iată însă că și inițiativa aceasta a ajuns deja la ediția a IV iar autorii ei, instituții cu experiență în branșă — Uniunea Generală a Sindicatelor, Uniunea Scriitorilor și Centrala Editorială sînt în situația pozitivă de a emite — tipărite atrăgător și difuzate în tiraje cuprinzătoare — programe, a căror lectură arată nu doar metode ingenioase de investigație culturală dar și un stil adecvat al manifestărilor.

Presa centrală ne-a informat că în urmă cu mai bine de-o săptămînă „Decada cărții în Valea Jiului" s-a desfășurat cu o participare impresionantă, după un sumar variat și interesant. La ora cînd scriem — sticlarii din Alba Iulia, marinarii din Portul Constanța, furnaliștii din Hunedoara și constructorii de nave de la Galați au trecut deja de „impactul" cu metafora literară.

În acest aprilie bogat deopotrivă în ploi și în soare, circuitul cărții a fost preluat de circuitele primăverii. Sămînța aruncată acum va încolți de-odată cu germinația vegetală și în roadele acestei țări muncitoare, în toate succesele care se vor dobîndi de acum înainte vom presupune și actul culturii, contribuția cărții, acel proces de iluminare și de mobilizare pe care, ca pe o calitate în plus a conștiinței de sine, întotdeauna literatura l-a generat.

Nicolae Velea

JURNAL DE POET

Florile lui Luchian

Luchian se naște în Moldova de sus, nu departe de Ipoteștii lui Eminescu în aceeași vatră cu Nicolae Iorga și Enescu. De mic va coborî în Țara Românească, fiind după mamă din aceste ținuturi ; aici va studia artele, de aici va pleca la Munchen și Paris cu o bursă și după anii de străinătate se va întoarce tot aici unde va lucra și trăi pînă la moartea timpurie întîmplată în anul 1916 cînd pictorul avea 42 de ani.

Îi cunoaștem viața din bruma de scrisori și mărturii contemporane, iar sufletul său din aceste plăsmuiri din lumina uleiului întraurite pe pînză ca moștenire. Pentru el arta este expresia bucuriei sufletului, iar unde acesta nu-și arată lucrarea, orice plăsmuire rămîne moartă. „Un tablou, spune Luchian, nu înseamnă că este finit atunci cînd este spilcuit, lustruit, curat sau vernisat, ci atunci cînd partea sufletească a compoziției este bine găsită, cînd artistul a simțit, a știut să vadă în model mai presus decît mulțimea, a știut să prindă sublimul, credința fără de care nu poate să reziste o operă de artă".

Luchian este pictorul înfloririlor, nu numai cînd plăsmuiește flori, nemijlocit, ci-n toate lucrările sale transpare ceasul cînd ființa lumii este străbătută de mireasma paradisului, cînd varsă miros de taină și se-mbracă-n podoaba nunții și pulberea pămîntului. Nu este Luchian omul rodniciei toamnelor ca și Petrașcu ; la el înflorește și mustește și umbrește desfășurat prima jumătate a anului, înainte de a se fi cules holdele, înainte ca macii în floare să-și fi ofilit pe dealuri, printre spicele arămii, ardoarea și transparența. Extaza florală i-a fost acestui smerit zugrav de geniu încredințată : cînd holdele erau strînse snopi și vița de vie slobozea sin feciorelnic spre ardoarea pămîntului, cînd mărul începea să-și pirguie obrazul în umbra crengilor lacrima lui Luchian își istovise aurora să le mai poată încape.

Miroase a după ploi de primăvară cînd columba cu creanga înverzită trage arca de pe munți să-și sloboadă plugurile în adîncul humei mănoase în vederea însămînțării : miroase a cuib proaspăt, încropit în tei la umbra frunzelor moi, unde lutiiul ou îl împestrițează cerul instelat, ce licăre din deal în deal, în pridvoare, pe sub ferești la casele văruite în alb la poalele Carpaților. Apoi pămîntul se zvîntă și azurul sloboade în picățele roua fericirilor de mai în sufletele noastre.

Buchetele trandafirilor, jumătate n-au dat în floare, garoafele la fel sunt pe drum, miresme de-abia bănuite : nu ceasul maximei înfloriri îl așază Luchian în ulcica de lut, ci al înaltei comuniuni, cînd floarea trandafirului în vlăstar e-n stare muguralǎ, într-altul deschisă desăvîrșit și în altul deja pogorîtă în veștejire cu creștetul înclinat spre pămînt.

Ne întîmpină o eternitate florală, un ceas atemporal între flori, cînd acestea ocupă spațiul în întregime, sparg cerul timpului și-l cotropesc, și-l ocupă și-i dau rezonanță cosmică de plenitudine și transparență. Florile lui Luchian în ulcică ușoară, lut trecut prin foc, par altoi în acest trunchi de pămînt însuflețit de puterea apelor spre o altă creștere : sunt flori retezate din na-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

CREION

În umbra zorilor

Modul în care artistul reușește să-și proiecteze creația încă de la început, reprezintă și premisa evoluției întregii sale opere. Preferința inițială pentru zonele întunecate ale existenței nu se identifică automat cu pecetea damnării, ci constituie mai degrabă un indiciu al inteligenței artistice care-și prevede etapele de creație astfel încît să fie posibilă mișcarea de la haos la forme, de la forme la esențializarea lor, de la deznădejde la bucurie, materia umedă și grea tinzînd perpetuu să devină lumină spirituală. Într-o etapă de început lui János Bencsik i-a reușit performanța unui inspirat echivalent al primului ciclu dantesc ; celui ce are curajul să pornească de la infern îi va fi cu atît mai lesne să înainteze spre și prin stările (asumate în egală măsură) ale celorlalte cicluri dantești.

Etapă distinctă a graficii sale, ultima expoziție a lui Bencsik echivalează cu o ieșire din noapte, cu o lume a formelor văzute de o privire întoarsă brusc din inconștient, lume în care predomină culoarea somnului altoită cu a zorilor ce proiectează obiectele și formele umane, într-un timp tainic, primordial. În această lumină inițială degetele unei mîini trăiesc atît de intens sentimentul de apărare față de animalul cu cap de reptilă din vecinătatea sa, încît e evident că numai tensiunea și crisparea au făcut să se prelungească într-un soi de ghiare, ceea ce întărește credința unei separări definitive (încă de la apariție) a omului de celelalte făpturi ; se subliniază astfel că deosebirea dintre om și animal le situează la o depărtare uriașă, nu în durată sau în spațiu, ci în intensitatea calității ce le separă de o parte și alta a inexpugnabilului zid dintre regnuri. În acest sens pot fi considerate și înfățișările duble în care formele omenești — sub impulsul unui deșteptător ontologic par marcate de un efort maxim de separare, nu atît de animalul cu care sînt îngemănate printr-un accident biologic întîmplător, cît — mai ales — de respingere : a materiei neînsuflețite ce le înlănțuie, a haosului și nopții care le-au protejat geneza distinctă. Asemenea viziuni se pare că înfloresc numai în vis. **Metamorfozele** lui Bencsik nu evocă avatarurile determinismului ci, spre lauda acestui mare talent, exprimă revelații. Mișcării liniilor în atmosfera zorilor destrămători de ceață i se conferă pînă și acustică și viteză : cu aceste insolite calități se înfățișează privitorului lucrări ca **Fuga, Strigătul, Turn în ceață, Peisaj fantastic, Metamorfoze etc.**

Fantasticul se naște la acest artist printr-o potențare a energiei pînă la transformarea ei în țipăt ; de-astfel de energie sînt animate — în clipa metamorfozării lor, majoritatea desenelor graficianului nostru. Conform dialecticii proprii după care a evoluat pînă în prezent plastica lui János Bencsik este de așteptat ca în lumina paradisiacă (analogă celui de al treilea ciclu dantesc) desenele sale să întruchipeze pentru noi umbrele fericite ale speranței nesfîrșite.

Gheorghe Pituț

BUREBISTA — 2050

Simbolul vechimii și măreției vieții de stat la români

CONVORBIRE CU DR. ION HORAȚIU CRIȘAN

II

— Cum vedeți, în perspectiva istoriei, locul și rolul celor două personalități majore ale antichității Românești : Burebista și Decebal ?

— Înțeleg unde duce întrebarea. Mi s-a reproșat de unii că aș încerca să demitizez personalitatea lui Decebal. Este departe de mine acest gînd. Decebal își are rolul lui, bine definit în istoria noastră. Dar să mi se permită a afirma cum am făcut-o de cîteva ori — și sînt fericit că se înrădăcinează acest adevăr în conștiința neamului meu — că Burebista este personalitatea creatoare, este personalitatea care dă naștere acestei formații politice superioare și înscrie pe daco-geți printre forțele economice, politice și militare ale antichității. Și înscrie pe daco-geți — și prin daco-geți pe noi — pentru prima oară în universalitate, ca o mare forță.

Decebal este cel care organizează rezistența dispunînd de un spațiu mult mai mic, și de aceea forța pe care o opune el romanilor este de proporții reduse. De aceea și moartea lui este cea pe care o cunoaștem, iar eroismul lui, dus pînă la sacrificiul suprem desigur nu poate să nu ne emoționeze și să nu simbolizeze pe eroul care își apără glia. Dar făcînd o comparație între cele două personalități permiteți-mi să înclin substanțial balanța pentru cel care a creat

Convorbire consemnată de Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 8-a

cronica literară

MARIN SORESCU: «Sărbători itinerante»

Sărbători itinerante constituie, după cum lasă să se înțeleagă Marin Sorescu, a doua parte a volumului **Descîntoteca**, prelungind, cam cu aceleași mijloace, poezia de dragoste inaugurată acolo.

Ceea ce se observă imediat este nemulțumirea declarată a autorului față de subtilitățile și pudorile retoricii tradiționale în materie erotică. Abuzînd de clișee, de artificii sau de grațioase caligrafii, această retorică, în gust „petrarchist" ori romantic, a devitalizat sentimentul și a ocolit ipocrită instinctul, făcînd un secret din ceea ce nu mai e secret pentru nimeni. Dragostea, susține Marin Sorescu (îi dăm sau nu îi dăm dreptate?), trebuie repusă în drepturile ei și despre iubire se cuvine să discutăm „fără jenă", fără, vasăzică, acea nepotrivită și nesuferită senzație de culpabilitate care ne împinge să punem degetul la gură, „ca și cînd am omorî pe Dumnezeu", ori de cîte ori vine vorba despre nimic altceva mai firesc decît amorul. Ca întotdeauna, și în această situație, mai delicată, orice s-ar spune, poezia lui Sorescu începe printr-o delimitare ironică, printr-un proces deschis și sfidător la adresa a tot ceea ce s-a crezut ori s-a simțit pînă la el. Domneau prejudecata și nesinceritatea, de acum încolo auzim glasul adevărului și al lucrurilor simple. O mănușă e aruncată astfel romantismului care: „a lăbărțat esențialul / Transformîndu-l în dantelărie. / Încît trebuie să tragem / Cu buretele și s-o luăm de la zero. / De la „îmi placi" / „Mi-ești dragă" și așa mai departe / din aproape în aproape. / Pînă hăt...". Se pot simți vizați și cei care n-au înțeles cum trebuie **Descîntoteca**, nepricepînd că acolo poetul despuia de veșmintele fastuoase, dar artificiale, o poezie, cea închinată erosului, care și-a pierdut, după opinia sa, concretețea și simplitatea emoțiilor fundamentale: „Cine să înțeleagă că numai așa, ricîită de artificii, / Poezia de dragoste se întoarce la origini? / Și o ia de la cap cu o vigoare nouă... / „Mie îmi spui?" / Ție, la toată lumea. / Dar n-am cui".

„Ricîită" astfel bine, bine de tot de „artificii" stînjenitoare, cu alte cuvinte dispensîndu-se de podoabele metaforei ornante și de „viziunile stas" în ce privește erosul, poezia lui Sorescu vrea să spună lucrurilor pe nume, fără complicații inutile și fără solemnitate, refuzînd din principiu așa-zisa „[illegible]" a iubirii în favoarea vorbirii pe șleau. Idila pe care o descrie în **Sărbători itinerante**, de proporțiile și nuanța unei „liaison dangereuse", ar fi de [illegible] s-o credem pînă la capăt, „[illegible] din viață, din realitate". [illegible] pentru a propune un program nu lipsit el însuși de artificiu: „Și acesta va fi cel mai mare poem / Care s-a scris în toate vremurile, pentru că îl voi gîndi / Pe tot cu litere mari — cam cît tine — și pictate. / Cum e de obicei prima literă dintr-un codice ori evangheliar. / Iar culorile vor fi din a[illegible] cer, apoi rujul, oja, creioanele de ochi, / Albul de pudră — n-ai nimic sfînt — ba am, te am pe tine".

Să nu ne speriem, totuși, de rostirea „pe șleau" a poetului, care nu are nimic scandalos în sine, și să încercăm a lua pulsul metodic propozițiile sale, chiar dacă este vorba aici despre sentiment și viziune erotică. Dragostea e în concepția lui Sorescu ori, mai bine zis, rezultă din felul cum ține el s-o înfățișeze, de natura erosului popular: adică „goală" care se manifestă, firește prin „furnicături". Definiția sentimentului, malițioasă, ar fi cam aceasta: „Iubirea e o piatră seacă și cînd te apucă amocul — ce e ăla? — scoți din ea / Lapte și miere și alte sentimente. Ambrozie? / Da și ambrozie. Și făină și mălai și ulei / Pentru candela stelelor." Întîlnirea partenerilor, în astfel de condiții iraționale, dar neprezidate de nici o providență, este o „ambuscadă", o capcană străveche și cu toate astea mereu nouă: „Așa se întîmplă cu fiecare pereche. / Luăm de noi lucruri vechi, / Și ce ne mai entuziasmăm! / Ca și cînd le-am descoperi neatinse. / Și cînd colo / Erau aruncate în pod de strămoși — / Tertipurile astea de / Dragoste... ori despre asta vorbeam? Cred că nu... / Am deviat cu puțin... / Așa e, în entuziasm nu ne întrece nimeni". Bărbatul, pentru care fidelitatea prea apăsată constituie o „excepție", căci „înainte imediat îmi fugeau ochii după alta" (G. Călinescu ne afirmă că: „Poeții erotici sînt în general niște epicurei eliberați de sclavia pasiunii prin experiență"), are totuși apetituri metafizice și cade adesea pe gînduri: „Iată mă și aruncat în metafizică / Un pas greșit cu privirea / Tintă acolo sus și m-și căzut în filozofie". Din această abatere de la normal e trezit de către femeie, ființă mai apropiată de instincte, cu ironica dojană „Metafizicule!" și [illegible] [illegible] „Asta mi-a rămas în subconștient. / Și m-a frămîntat toată noaptea. / Mai bine mă frămîntai pe mine. / Eh, ce drojdie bună e în carnea ta. / Ea ne mai ține să nu ne lipim cu pămîntul. / Cu capul pe coastele tale / Aud cum mă mîngîie raiul din cer / Pe podul palmei".

Este evident că Marin Sorescu elimină deliberat, polemic din scenariul său erotic toate momentele de **religiozitate** ale iubirii, după cum își propune să demistifice, deopotrivă, toate „pozele" inspirate legate de exprimarea pasiunii. Orice nuanță ceva mai „academică" prezentă în discursul său poetic e imediat trasă de urechi și arătată cu degetul. Asta înseamnă „întoarcerea poeziei la sursă". Poemele din **Sărbători itinerante**, lucru mai vizibil decît în volumul **Descîntoteca**, recompun o lungă și cam prolixă „flecăreală" a cuplului care, trecînd prin fazele erotice consacrate, bate cîmpii, tandru și malițios, inocent și ușor nerușinat, aruncîndu-și vorbe în doi peri, serioase și neserioase, după unghiul din care sînt privite. Situația descrisă ar putea să sugereze „dulcile nimicuri" din care se hrănește iubirea, acel cod, aproape impenetrabil, care se stabilește spontan între îndrăgostiți și în care cuvintele își schimbă rapid înțelesurile, nemaiavînd valoare exactă decît pentru partenerii cuplului. Aceștia se tatonează, se tachinează, își mărturisesc și își explică visele, semnele, își rostesc amabilități și reproșuri, vorbe de încîntare și de tristețe, cu un cuvînt fac din orice „nimic" prilej de dialog susținut, fără greutate aparentă. „Vorbesc prea lung?", se suspectează cîteodată bărbatul în acest context de trăncăneală pe toate nuanțele, context pe care un ochi din afară nu îl poate găsi [illegible] Sorescu a [illegible] „ca în [illegible]" și că, în genere, altfel concepută în afara unui jurnal în care să intre de-a valma emoțiile mari și mici din existența cotidiană, poezia erotică aduce a curată prefăcătorie. De aceea, privirea poetului pătrunde indiscretă în intimitățile de budoar și asistăm, de pildă, la lăcuitul unghiilor, la aranjarea părului, la cusutul tivului de la rochie și, mai departe, la o sumedenie de alte clipe prozaice, mai mult sau mai puțin atinse pînă acum de aripa poeziei. Dezordinea trezitului de dimineață, cu amănuntele lui concrete, suportă, după părerea noastră, o astfel de investitură și versul „rezistă", spre liniștea autorului său: „Și cum stai tu cu fața în pernă / Și cu picioarele atîrnînd peste marginea patului / Cu papucii albaștri ca cerul (odată măcar să fie și ei, Comparați cu cerul, săracii — și asta datorită ție, / De-acum încolo or să-ți vorbească numai cu dumneavoastră) / Lungesc versul, să vedem cît se poate întinde arcul. / Gata să cadă, să se prăbușească-n haos (papucii?) Da. / Tot despre ei e vorba și despre tine, cu tine am început, / Cu tine o să termin, ai răbdare... ce voiam să spun?".

Spirite mai **ortodoxe** s-ar putea speria de cîteva din „îndrăznelile" lui Sorescu (de tipul: „Îmi placi cînd faci gropițe la subsuoară și la / Subsuoara piciorului"; „Ce frumos îți mîngîi degetele de la piciorul drept / Cu talpa piciorului stîng"; „Ai sîni de spart alune cu ei" ș.a.m.d.) care vrea, în fond, să traducă impulsurile unui eros sănătos, chemat mai mult de atracția fizică a femeii decît de aceea spirituală. Întrebarea e cît să credem din ceea ce ne spune poetul care încurcă de atîtea ori lucrurile. Este el serios, se joacă, ironizează, polemizează cu o imagine anume? Greu de răspuns cu o soluție completă, mai cu seamă cînd printre versuri își fac apariția și propoziții de un gust mai îndoielnic, ale unui Sorescu aflat nu în cea mai bună „formă" a sa. În orice caz versurile din **Sărbători itinerante** dau impresia, ținînd totodată la afirmarea cît mai clară a acestei impresii, că sînt cu mult mai mult **detașate** decît **implicate**. Sorescu transcrie aici, amubînd de multe ori și derutant registrele, „codul" umil al unui cuplu, iubitor de penumbra fără complicații și profunzimi vizibile, integrîndu-se în ceea ce el numește (ironic?) „amorul secolului". Bătaia lui [illegible] la eros trebuie refăcută cu grijă dintre atîtea piste false. Sigur este, în măsura în care se poate vorbi de siguranță la Sorescu, că aderă la o „[illegible]" neconsfințită decît prin [illegible] situată adică în afara [illegible] și solemnităților de orice fel. Mai gravă [illegible] e ipostaza lui erotică în atingere cu sentimentul [illegible] existențiale: „[illegible]" [illegible]

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Un nou romancier: Mircea-Valer Stanciu

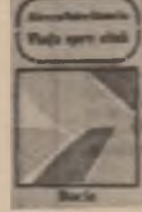

Ceea ce se poate spune de la început despre Mircea-Valer Stanciu (N. Alba Iulia, 20 august 1942) este că debutează cu un roman care nu pare deloc al unui începător, dimpotrivă, lasă impresia că aparține unui prozator matur, stăpîn pe mijloacele sale. Asta se explică poate și prin faptul că a lucrat la cartea sa, cum rezultă din datele de la sfîrșit, doi ani și jumătate (nov. 1974—apr. 1977) că are experiență de reporter, dar și de redactor literar la revista Astra, că nu s-a grăbit să apară ca scriitor cu nu importă ce, că este înzestrat cu energia necesară romancierului, autor de cursă lungă.

Romanul lui Mircea-Valer Stanciu, Viața spre ziuă (Dacia, 1979), e precedat de o notă: „Personajele, situațiile și locurile prezentate în această carte sînt în întregime rodul închipuirii autorului. Cîțiva dintre primii săi lectori însă au recunoscut în ele personaje, situații și locuri din închipuirea proprie. Cartea lor li se închină". Prin urmare, eroii, faptele și locurile descrise sînt imaginare, ceea ce nu înseamnă că n-ar putea exista în realitate, dovadă că au corespuns și închipuirii, viziunii altora, obișnuiți să-și reprezinte realitatea prin modele. De obicei, cititorii comuni caută în romane substratul real, despre ce localitate e vorba, cine este eroul cutare, la ce întîmplări se referă. Lectorii avizați, și probabil Mircea-Valer Stanciu acestora le-a cerut opinia, înțeleg romanul ca ficțiune și se întreabă dacă aceasta este posibilă, corespunzătoare normei spirituale nostru și reală, adică semnificativă din punct de vedere literar. Altfel spus, reporterul consemnează realitatea, documentul brut, scriitorul creează imaginînd o realitate ideală pe baza unei idei și din care rezultă un sens. Lumea unui scriitor e totdeauna simbolică, reprezentativă, ascunde o semnificație. Acțiunea romanului Viața spre ziuă e plasată în orașul imaginar Tîrgu-Roșu din [illegible] Roșia. Deci Tîrgu-Roșu, nu Sibiu, nici Brașov, cum ar putea să presupună cineva. Din moment ce autorul îi denumește așa, orice coincidență cu realitatea este întîmplătoare. Aici se află fabrica de motoare FMTR condusă de directorul Anastasie Măierean. Întîmplările se petrec în anul cînd în toată țara au avut loc mari inundații. [illegible]

[illegible] *Cataclismul a purificat răul și a readus forțe noi, aceasta este tema romanului epic (excelent în paginile privind crima lui Sașa), satiric reținut și etic fără ostentație Viața spre ziuă, de Mircea-Valer Stanciu.*

Al. Piru

---

viața cărților

poezia

Un fals tratat bucolic

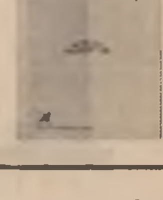

● Este din ce în ce mai clar faptul că în poezia românească contemporană se conturează un al treilea „val" al suprarealismului românesc, evident cu note proprii care îl singularizează față de avatarurile anterioare. Principalul reper distinct este renunțarea la dicteul automat și la preeminența inconștientului în favoarea unei „raționalizări" a discursului poetic unde asociațiile nu se mai conduc după criteriul arbitrarului și al hazardului ci au o motivație în conținutul poemului. Se poate vorbi fără a exagera „de un suprarealism funcțional" cu atît mai mult cu cît ne apare vizibilă finalitatea sa socială și politică. „Proprietarul de poduri" și „La dispoziția dumneavoastră" ale lui Mircea Dinescu sînt elocvente din acest punct de vedere. Trăsătura comună în schimb, a ipostazelor suprarealismului este deschiderea limbajului spre toate compartimentele lexicului și stilului, reîmprospătînd arsenalul poetic sclerozat. În cazul concret al liricii actuale românești, neosuprarealismul este o reacție firească la o viziune edulcorat folclorizantă sau istoricizantă iar pe de altă parte, la un cod poetic „instituționalizat", format din cuvinte și sintagme de genul: „rut", „crugul lunii", „voevod", „osul frunții", „îngeri"; „cerbi", „fluturi" etc. Între aceste coordonate se înscrie și volumul lui Cornel Brahaș *) „Odihnă la cîmp", născut dintr-o reacție polemică la idilism în ambele planuri, al viziunii și al limbajului. Poezia sa este un fals „tratat bucolic" în care nostalgia declarată după o stare armonioasă reprezintă doar termenul necesar de reliefare a zbuciumului și angoasei lumii moderne: „Se iau după tremurările mele anotimpurile la fel de simplu / ca erele creștine, ca erele păgîne, ca viețile neamurilor / se apropie cerul, mereu rămînînd însă spate al ploilor. / Copii ce-și leagă jocul direct de istorie se apropie, / mașinile îmbătate de urcuș și țărînă... / Dar vedeți / acest om cu umerii lați dintr-un est mic într-un vest mic / cu ochii grei de gînduri plămădite / cu buze din slove chirilice" etc.

După cum se observă, debitul lexical înglobează mase de cuvinte aparținînd unor nivele diferite (jurnalistic, politic, intim, subiectiv etc.) urmărindu-se transmiterea cît mai complexă a unor stări sau idei, în speță protestul împotriva agresivității și violenței istoriei. Într-o astfel de poetică, accentul se deplasează de la „cum se spune" pe „ce se spune", deci de la formă spre conținut. Procesul este și mai evident în poemul „Odihnă la cîmp" în care enunțarea amplă, în șuvoi, devine o metaforă a conștiinței omului modern supus unui bombardament informațional, năucit de fluxul energiilor și formelor, pierzîndu-și identitatea în dinamica unei mișcări al cărei unic scop este un semn, un gest, fără semnificație umană: „Pseudoenergii dispărute mă îngenunchează. Dar pleoapele / Mele le-a risipit sentimentele / Culori dușmane, mai există dar pleoapele mele le risipesc. / Trecători de nisip își fac auziți / eroicii pași ai înaintării" ș.a.m.d.

Temele sînt cele consacrate de poezia modernă, **protestul antirăzboinic, alienarea individului, fetișizarea obiectului** în raport cu umanul, **dorința de pace și armonie**, („Pro pace") **demitizarea artei și a convențiilor elitare** („Orfeu în Europa" etc.), deci important rămîne gradul lor de asumare și trăire individuală. Astfel de motive presupun în primul rînd **mesajul**, larga audiență și comunicare (**funcția fatică a discursului și nu cea poetică** în terminologia lui Jakobson) de aici rezultînd enunțarea aparent simplă, mimînd rostirea obișnuită. La o privire mai atentă însă, aceste poeme nu mai sînt chiar atît de simple, enunțul cuprinzînd o juxtapunere de imagini, impresii și senzații care introduc și alte conotații menite a îmbogăți semantic și afectiv nucleul principal. Dar tot această tehnică are drept consecință pericolul dispariției motivelor, al dezarticulării și dezagregării scriiturii, într-un cuvînt al pulverizării sensului fundamental. Eroare de la care poezia lui Cornel Brahaș nu face excepție (**Țărm european, Sfîrșit de război** etc.). Alteori, chiar dacă sîntem de acord cu „democratizarea limbajului", nu putem să nu observăm prozaismul jurnalistic al unor formulări de genul („Mai sîntem preocuparea esențială a tăcerii, pictore Țuculescu? / are loc modelarea luminoasă a șocurilor"); este vizibilă aici și o desincronizare între semnificat (sensul clasic al meditației poemului) și semnificant (expresiile scientizate). Abia atunci, cînd cele două componente fuzionează într-o expresie unică, rezultatul este demn de interes ca în poemul „Viața scurtă a înțelegătorului"; semnificațiile sînt grupate în jurul vocii esențiale, **lamentația pe ruinele civilizației moderne** într-o compoziție coerent dezvoltată imagistic. Poezia lui Cornel Brahaș — considerată în linia curentului mai sus amintit, suprarealismul contemporan — particularizează o experiență personală într-un limbaj deocamdată în formare.

Paul Dugneanu

*) Cornel Brahaș: „Odihnă la cîmp", Editura „Cartea Românească", 1978.

proza

Amazonia realității

● Excepționale sînt reportajele lui F. Brunea-Fox *), apărute cu o întîrziere apreciabilă în volum: patruzeci-cincizeci de ani față de publicarea lor în reviste. Eveniment indiscutabil, căci reporterul frenetic e un Egon Erwin Kisch al nostru, un excelent documentarist și un fotograf rar al mediilor umane cele mai felurite.

De unde provine această realitate halucinantă care se revarsă aici de pretutindeni? Mai întîi, din ideea reporterului față de faptul viu, interpretat ca un eveniment [illegible]

O curiozitate teribilă, detectivistă, este [illegible] Ce decurge de aici? Că reporterul este neîndoios un spirit protéic, adaptat mediului spre a putea descrie în chip precis climatul meteorologic și moral. Apoi, el preferă fabulația sistematică a literaturii, realitatea haotică a reportajului direct.

[illegible] conține secvențe de o lungime felurită, supuse stilicește evenimentului dezvăluit. Un reporter poate fi, la rînd, cehovian și dostoievskian și poate scrie că Eugene Sue în cuprinsul aceluiași reportaj dacă evenimentele o cer. Reportajul este, [illegible]

F. Brunea-Fox este halucinat de realitățile mediilor necunoscute, față de Geo Bogza, la care perspectiva moralistă și contemplația naturală depășeau de la început faptele brute. Mai noile inovații ale unor reporteri tineri („am fost cinci zile [illegible]") sînt, în fapt, scheme vechi, inventate de F. Brunea-Fox care sta regula reportajului pe [illegible] adică înțelegerea faptelor din interior prin adaptare superficială la climat. „Cinci zile printre leproși" e un document extraordinar, care poate fi citit cu folos de oricine, iar pentru un romancier al grupurilor izolate e un instrument util de mentalitate. „Trustul cerșetorilor" pare o curată utopie culeasă din cărți vechi, o apocrifă swiftiană. Aci inițierea în „școala personagiilor" este de efect rar. **Ali Kadri „Sultanul" din Ada Kaleh**, notează în același chip, aproape utopic, mentalitățile unei comunități retardante. În fine „Mirajul Moșilor" și „Circul" cuprind scurte note de carnet din lumea pe care un reporter o simpatizează instinctiv căci, pentru el, mediile noi și necunoscute în care pătrunde ca într-o junglă, sînt o scenă uriașă pe care își desfășoară un rol ad-hoc. În această Amazonie a României interioare, condeiul lui F. Brunea-Fox a tăiat largi cărări luminoase. A relevat medii a luat temperatura morală unei umanități periferice. F. Brunea-Fox este unul din prozatorii excepționali ai mediilor ignorate sau interlope, necunoscut la deplina lui valoare pînă astăzi, deși încă din viață devenise patriarhul reportajului contemporan.

Artur Silvestri

*) F. Brunea-Fox: „Reportajele mele" 1927 — 1938, Editura „Eminescu" 1979.

critica

Istoria unei idei: dacismul

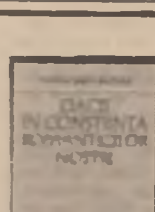

● Istoria unei idei: [illegible] Ov. Babu Buznea formulează astfel [illegible] [illegible]ismul eminescian este din belșug alimentat de dacism" (p. 219) etc.

O largă (și obiectivă) viziune de ansamblu permite autoarei situarea exactă a acelor „întîlniri" decisive care unesc curentele de idei, mișcările sociale, determinările economice și atitudinile specifice fiecărui cugetător în parte. Dintr-o asemenea cuprinzătoare perspectivă se desprinde simțul nuanței, care contrar aparențelor, nu derivă din spiritul analitic, ci din cel sintetic. Punerea în lumină a unor nuanțe esențiale are valențe integratoare, căci din amalgamul omogen și nediferențiat de funcții culturale se desprinde tocmai filonul decisiv, cu maxime resurse explicative: „Hașdeu nu este omul **teoriilor** extreme, ci al **pasiunilor** extreme în cercetarea adevărului..." (p.106).

Dacismul prezintă trăsătura inedită a unei permanente opacizări a conceptului istoric de către tribulațiile imaginarului: „Cu cît înaintăm în timp, demarcarea **survenită** și nu **originară** dintre domeniile istoriei și ale poeziei... se relativizează" (p. 116). Poate fi astfel semnalată permanenta spirală dialectică de mitizări și demitizări succesive, de transcrieri voit obiective a datelor și de transfigurare a lor în limbajul poetic. De altfel, toată cartea este orientată din „perspectiva Eminescu", orice atitudine anterioară fiind judecată (și) din punctul de vedere al unor posibile influențe asupra marelui poet. O asemenea viziune este justificată de o aserțiune cu valoare programatică: „În felul acesta la Eminescu dacismul nu acționează numai ca un termen de diferențiere, prin marcarea individualității noastre la un nivel mai adînc decît îl realiza curentul latinist istorist, ci și ca un indice al similitudinilor, cu sursele primare ale înțelepciunii universale, devenind o idee culturală care depășește perisabilul... și vizează permanențele..." (p. 127).

Istoria unei idei, cu meandrele ei, cu punctele de maximă intensitate ideologică sau cu cele de inegalabilă concentrare poetică, într-un cuvînt, o radiografie (dintr-o perspectivă definită) a dinamicii spiritualității românești, surprinsă cu incisivitate și fără prejudecată, iată caracteristicile unei cărți care reafirmă, prin calitățile ei, orizontul larg de investigație ale istoriei literare.

Mihai Coman

*) Ovidia Babu Buznea: „Dacii în conștiința romanticilor noștri". Editura „Minerva", 1979.

---

compendiu

Amza Săceanu: „Dialog la scenă deschisă"

Editura „Meridiane", 1979

● Bun cunoscător al fenomenului teatral, publicist ce a depășit granițele cronicii dramatice prin încărcătura sociologică și de socio-dinamica culturii specifică cercetărilor sale, Amza Săceanu publică după **Teatrul în cetate, Fața văzută și nevăzută a teatrului** (1974), **Talia... Thaliei** (1975) și **Teatrul și publicul** (1977) acest volum, [illegible] **Dialog la scenă deschisă**, pe care-l semnalăm doar în următoarele rînduri. [illegible] de perspectiva sociologiei culturii, Amza Săceanu așează pe baze noi analiza estetică a fenomenului [illegible] o serie de tehnici și metode ca sondajul de opinie, experiențe sociologice, recensămîntul publicului spectator, anchete pe bază de chestionare standardizate, analiza stilistică, metoda panel, cu ajutorul cărora obține numeroase informații referitoare la raportul dintre public și teatru. Rezultatele dețin o valoare nu numai teoretică ci și practică, depășind spațiul Municipiului București asupra căruia s-au oprit investigațiile. Oscilațiile dintre viziunea „științifică" și cea „artistică" ni se par firești, neamendabile căci ele țin de libertățile pe care și le poate păstra un autentic iubitor al scenei și chiar de bunul simț. Amza Săceanu nu confundă perspectiva științifică cu rigiditatea și nu alungă de dragul analizelor matematice, al cifrelor, emoția. Comentarea ultimelor două stagiuni nu e deci un compromis față de analiza sociologică propriu-zisă ci un argument de neînlocuit privind calitatea și formele dialogului dintre teatru și public, dintre valoare și valorizarea specifică. Este o carte asupra căreia revista noastră va reveni.

Tudor Cristea: „Țintă vie"

Editura „Eminescu", 1979

● O mai mare concentrare a discursului liric, obținută și prin apelul la formele fixe pe care îl sugera, în comentariul său, Laurențiu Ulici, referindu-se la volumul de debut, **Astru natal**, (1976) e vizibilă în cartea de poezie tipărită recent de Tudor Cristea, cu efecte notabile în organizarea tensiunii și emoției artistice. Poet al cîmpiei, al clorofilei: „clorofila cînoceşte: [illegible] / [illegible] noi, ca niște lumini / pitoinde în haos. [illegible]: „dar afară picură clorofila, mai oacură, [illegible] rupe cu dinții, / ia-ți sufletul în spate și taci" (**Calei**), contemplator neobosit al firului de grîu, (**Hotar, Flux; Stea; Clipă; Pustiu**, ș.a.) Tudor Cristea își alcătuiește lumea cîntecului său fundamental vegetală, din visări senzuale și laude închinate femeii iubite: „Trupul tău ca o tînără plantă / îmi aoasă tîmpla vuind / trupul tău ca o tînără plantă — / cazi în somn, mori, mori, amintire / șerpuitoare carne, unduioasă..." (**Unduire**). Un imaginar blînd și suav, ferit de perplexitate și crize, cu peisajele reveriei, brăzdate de cețuri și clarobscururi benefice, trăvorăște din plăcerea ochiului de a se apleca peste fluxurile sîngelui, legîndu-le de mareele naturale. O romanță eminesciană (**Romanță**), cîteva poeme pe direcția lui Mircea Dinescu, lipsite însă de vehemență și apostazie. În rest visarea cețoasă și calmă, un fel de cuibărire și tolănire de felină în lucruri și senzații. (**Perspectivă, Toamnă, Turn**), absorbția eului în miracolele cîmpiei (**Inima cîmpiei**) plăcerea de a detalia amintiri vizuale, auditive, carnale, legate de expansiunea trupului (**Trecut, Nimic mai frumos; Ei; Așteptare; Laudă**). Lipsită încă de relieful ideii și de o voce pregnantă, inconfundabilă, poezia rămîne deocamdată, „o explozie de flori" pentru Tudor Cristea, un abandon melancolic narcisiac (**Cînd...**), o veghere a vegetalului (**Veghind o floare**) și a haosului diafan (**Haos diafan**).

Nicolae Neagu: „Ninsoarea care ne trebuie"

Editura „Ion Creangă", 1979

Poetul și prozatorul Nicolae Neagu scoate în anul internațional al copilului o carte frumoasă însoțită și de desene colorate (Gyorgy Mihail) cum se cuvine, atunci cînd destinatarii paginilor tipărite de noi, sînt cei mici. În forma ingenioasă a povestioarei versificate, a prozei muzicale, autorul îi ajută cititorii sau ascultătorii, grație memoriei și rimelor ușoare să memoreze întîmplările și să le fredoneze, eventual, cu o îndoită plăcere. Nicolae Neagu „relatează", în treisprezece episoade, cu ironie, nostalgie și veselie, avatarurile unei ninsori, îndelung așteptate, într-o vacanță, căreia doar zăpada îi mai lipsea în primele zile, pentru a împlini dorințele copilăriei: „vine după ei alt nor călător — pe roți, pe șine — ne privește, ne ascultă, ne previne (asta ar vrea să zică la o adică: „aveți dumneavoastră răbdare, există iarnă pentru fiecare") și pleacă și el, la fel, dinspre deal la vale, printre macaturi și semnale".

Scrise cu farmec și dezinvoltură, aceste mici povestioare rimate despre așteptarea **Ninsorii care ne trebuie** și bucuriile vacanței de iarnă nu fac greșeala de a se copilări artificial și strident. Ele ne oferă și putința de a le dramatiza în eventuale scenete radiofonice ori televizate, avînd, ca protagoniști, copii.

Doina Uricariu

N. N. Tonitza : «Omul unei lumi noi»

100 de ani de la nașterea lui GALA GALACTION

„Fiecare clocot sufletesc a fost mînat de șoapta înțelepciunii“ — fragmente dintr-o convorbire despre GALA GALACTION cu Al. Cerna-Rădulescu

— Îmi spui, stimate Al. Cerna-Rădulescu, că te surprinde propunerea unei convorbiri despre Gala Galaction. Cu toate că sînt ispitit să-ți suspectez mărturisirea drept tentativă de a evita expunerea orală (tentativă explicabilă pentru mine, care te știu îndrăgostit de fraza șlefuită pînă la ritm și armonie), ea este binevenită, oferindu-mi prilejul să lămuresc, de la început, motivele și țelurile solicitării mele. Iată-le : în primul rînd, pentru că în calendarul aniversărilor culturale din anul acesta, UNESCO a recomandat înscrierea centenarului lui Gala Galaction ; în al doilea rînd, pentru că ai declarat, cu ani în urmă, că alături de Tudor Arghezi, de Nicolae Iorga, de Panait Istrati, de C. Stere, de Liviu Rebreanu, de Anatole France, de Romain Rolland și de alți cîțiva scriitori, Gala Galaction ți-a fost călăuză cugetului în viitoarele epocii de confuzii și seisme ideologice și sociale prin care ți-ai purtat tinerețea ; și în al treilea rînd, pentru că evocările răspîndite mai de mult prin reviste, eseul „Gala Galaction, necunoscutul“, din „Viața românească“ (nr. 3, martie 1972) și amplul capitol pe care, sub titlul semnificativ „Freneticul cenzurat“, i l-ai închinat în volumul de eseuri „Arbori din țara promisă“ au vădit din partea-ți, nu numai o cunoaștere temeinică a omului și operei, ci și temeritatea unei portretizări spirituale, în dezacord cu reprezentările comune. Așadar, să începem ; în ce împrejurări l-ai cunoscut pe Gala Galaction ?

— Cînd l-am văzut întîia oară, prin iarna lui 1939—1940, el depășise vîrsta mea de acum. Opera lui literară, demnă de reținut, fusese încheiată și izvoarele tainice din care se adăpase păreau istovite ; rămăsese activ numai condeiul publicistului și memorialistului, pe care eu însumi aveam să-l stîrnesc peste vreo cinci ani, smulgîndu-i o suită de confesiuni scriitoricești. Fantezia dramatică „Rita Crăița“, scrisă în 1942 — din indignare, după cum singur a mărturisit — nu anulează afirmația mea.

Îmi începusem de puțină vreme salahoria în presa bucureșteană. Printre alte îndatoriri așa-zis profesionale, aveam și pe aceea de a trece zilnic pe la ministerul școlilor, găzduit atunci în clădirea din strada Spiru Haret, spre a culege tot felul de informații pentru coloanele veșnic flămînde ale ziarului la care lucram. Înfățișarea tolstoiană a lui Gala Galaction, știută mai dinainte din cărți și reviste, mi s-a părut, atunci cînd l-am întîlnit pe coridoarele acelei clădiri într-o zi mohorîtă și geroasă, că ar fi dus asemănarea pînă la copie : o barbă răzvrătită, niște sprîncene stufoase și împreunate deasupra unor priviri vulturești, un mers ager care stîrnea vijelie în jur cu pulpanele reverendei fluturate de călcătura apăsată a cizmelor cu carîmbi largi și drepți, după croiala bătrînească. Tîra de mîini doi tinerei slăbănogi, cu chipuri gălbejite și cu haine destul de neajutorate pentru zăpada și frigul de afară. A bătut pe la uși de directori, a intrat prin felurite birouri și a ieșit grabnic, fără să-și descleșteze degetele de pe brațele ostatecilor săi, pieriți de emoție. A zăbovit mai mult într-un cabinet aproape ministerial. Cînd a pășit din nou în forfota coridorului, furtuna se domolise : călcătura îi era cumpătată, ochii lui răspîndeau o lumină blîndă, iar poalele reverendei unduiau în falduri ușoare. Cei doi tineri își veniseră în fire și, eliberați din cătușele mîinilor sale, îl urmau cu supusă credință : lîngă treptele scării, s-au repezit să-i sărute mîna, dar Gala Galaction i-a împiedicat, strîngîndu-i părintește la piept și depunînd sărutare de sacerdot pe fruntile lor îmbrobonate de sudori. Am aflat semnificația acelei scene de pantomimă, fără întîrziere, de la șeful serviciului de presă al ministerului, binevoitorul nenea Nae Caragiale. De două-trei ori pe lună, Gala Galaction dă năvală pe săli și prin birouri de ministere, să ceară (ca pe un drept sacru datorat lui însuși !) burse de cîteva sute de lei, adăposturi în cămine sau locuri statornice la masa vreunei cantine, pentru zeci de studenți, pe care uneori nici nu-i cunoștea dar cărora le știa lipsurile și le înțelegea necazurile.

— Observ că întrebarea mea a rămas totuși fără răspuns. Căci întîlnirea întîmplătoare cu marele scriitor nu reprezintă și cunoașterea lui. Așadar, repet : cînd și cum l-ai cunoscut pe Gala Galaction ?

— Tot profesia de gazetar mi-a înlesnit și cunoștința cu această personalitate singulară a literaturii noastre. Îi solicitasem un răspuns de cîteva cuvinte la nu-mai-știu-ce anchetă literară ; întrevederea, care se putea sfîrși în cincizece minute, am prelungit-o eu, fără să-mi dau seama, dincolo de limitele cuvenite. Stimulat de binevoitoarea lui primire, i-am vorbit îndelung, cu lipsa de măsură a celor douăzeci de ani ai mei. N-am stăruit asupra cărților sale, pe care le citisem și care mă fermecaseră deseori, ci m-am repezit să-i înfățișez „opiniile“ mele asupra vremurilor acelea de ură, de împilare și de măcel. Cuvintele lui au fost puține, înțelepte și pline de căldură părintească, dar n-aș putea să jur (acum !) că nu ascundeau și un zîmbet îngăduitor pentru impetuozitatea cu care îmi debitasem naivitățile. Țin însă bine minte că mi-a consolidat speranța în sfîrșitul inevitabil al acelui coșmar și m-a încredințat că porțile casei și inimii sale îmi rămîn întotdeauna deschise. Din ziua aceea nu am mai șovăit să-l caut, deprinzîndu-mă treptat să-i vorbesc mai puțin și să-l ascult mai mult.

— Dar îngăduința de a-l sta în preajmă, bucurîndu-te de încrederea lui, cum ai dobîndit-o ?

— Abia în anii următori zilei de cumpănă de la 23 August 1944, pe care el a întîmpinat-o cu sentimentele păstorilor din Vicleim, l-am întîlnit mai des și i-am ajuns apropiat. Către sfîrșitul anului 1945, cînd întocmeam rubricile de cultură și artă ale cotidianului „Ultima oră“, am solicitat și am obținut de la Gala Galaction zece articole, care — publicate, cîte unul pe săptămînă, de la 25 noiembrie 1945 pînă la 27 ianuarie 1946 — au alcătuit ciclul „Povestea cărților mele“, mult citat ulterior de biografi și exegeți. Acele două luni de săptămînale întîlniri cu scriitorul, pentru cîștigarea filelor înnegrite de litere colțuroase și apăsate, m-au apropiat de el și mi-au dezlegat, pentru atunci și pentru mai tîrziu, îndrăzneala de a răscoli, cu întrebări fățarnic naive și controverse anume născocite, în viața și în inima lui. Iscodirile mele încălcau de multe ori hotarul nestatornic dintre legitima sete de cunoaștere și cruzimea tinereții. I-am spus cîndva că „Moara lui Călifar“ mi se pare treapta cea mai înaltă atinsă de arta sa. Mi-a împărtășit bucuros părerea, apoi pe chip i s-a instăpînit o mare tristețe. Și a oftat : „Știi tu că asta e bucata cu care am debutat propriu-zis, în 1902 !“ Îmi dădeam seama că unele întrebări ale mele îl loveau : răspunsurile veneau însă întregi, doar rareori ocolite, chiar dacă îi însîngerau din nou răni poate încă nevindecate.

— S-a produs cîndva vreo desprindere, fie și temporară, de sub vraja lui Gala Galaction, care ți-a îngăduit să-i descifrezi structura sufletească și să o reconstitui cu spirit critic, nealterat de fervoarea sentimentelor ?

— Nu s-a produs în cugetul meu o asemenea desprindere, niciodată : am fost și am rămas pentru totdeauna fermecat de personalitatea prozatorului. În ce mă privește, mărturisesc că și pe Rebreanu, și pe Arghezi, și pe Iorga, și pe Panait Istrati — ca și pe Gala Galaction — i-am admirat, i-am iubit și i-am venerat numai pe măsură ce înaintam în cunoașterea operei lor și izbuteam să deslușesc tainica lor plămadă sufletească, deoarece reținusem de timpuriu de la neuitatul meu prieten mai vîrstnic, Petre Pandrea, că „enigma omului se poate descifra mai ușor din creația lui“. Am istorisit altă dată cum întîlnirea cu literatura lui Gala Galaction (nuvela „În pădurea Cotosmanei“) mi-a revelat, pe cînd aveam vreo cincisprezece ani, capacitatea artei de a crea, paralel cu lumea din jur, o altă lume imaginară și reală deopotrivă și de a extinde sfera cunoașterii noastre, anexîndu-i zone interzise spiritului comun. Articolele apărute prin ziarele socialiste și democrate de după primul război mondial și strînse, sub o copertă simbolică desenată de Tonitza, în volumul „O lume nouă“ — vibrantă pledoarie pentru mulțimile muncitoare ce revendicau „o viață de oameni și nu de cîini“ — precum și romanul „Papucii lui Mahmud“ — cu acea reconfortantă viziune a unității neamului omenesc rezultată din particularitățile tuturor semințiilor, îngăduite între ele fără ceartă și fără ură — le-am citit chiar în anii în care generația mea, abia ieșind din adolescență, era asaltată de înșelătoarele melodii ale rasismului și xenofobiei. Dragostea de oameni care fremăta în cărțile lui Gala Galaction a constituit, pentru unii dintre cei de o vîrstă cu mine, o stavilă în fața ademenirilor primejdioase. De atunci a încolțit în cugetul meu dorința de a-i descifra psihologia : dorința aceasta sporea cu fiecare nouă carte a lui pe care o citeam și a ajuns să mă obsedeze după ce l-am cunoscut și m-am apropiat de el. Am început să caut acea priveliște tainică, acel chip dinlăuntru al omului și scriitorului care mă fermeca și mă intriga în același timp. Un fir călăuzitor prin labirintul căutărilor mele mi-a fost oferit de Tudor Arghezi, care își cunoștea tovarășul de avînturi adolescentine și prietenul de o viață, mai bine decît istoricii și exegeții lui tardivi. Cînd Gala Galaction împlinea cincizeci de ani, Arghezi rostise un elogiu, în care spunea : „Noi cunoaștem un Galaction dinainte de hirotonie, **fierbinte, de-o mare temperatură pasională.** [...] Din ceasul de utrenie în care preotul a luat cunoștință de stihul «Pune, Doamne, pază gurii mele și ușă de îngrădire împrejur buzelor mele», **personalitatea lui s-a complicat, și fiecare clocot sufletesc a fost mînat de șoapta înțelepciunii : suferințele valurilor din ocean căpătaseră un bici și un regulament**“ (subl. mea). După trudă îndelungă, din datele biografice, din confesiunile răspîndite de el prin zeci și zeci de reviste și ziare, din răspunsurile primite la întrebările mele stăruitoare, din alegoriile operei sale literare, am ajuns să desprind structura psihică a lui Gala Galaction, să-mi definesc enigmatica și fascinanta lui personalitate : înspăimîntat, din adolescență, de consecințele pe care le-ar fi avut, pe plan existențial dar și în planul creației literare, rămînerea lui sub robia unui temperament pasional — moștenit din stirpea tatălui — el s-a așezat de bună voie sub cenzura eticii creștine, încercînd să dea (vorba lui Arghezi) „un bici și un regulament“ sbuciumului „valurilor din ocean“. Așa l-am și înfățișat în portretul de care ai amintit. Gala Galaction a fost o natură frenetică, inflamabilă, oscilatorie, bîntuită de nenumărate patimi omenești („demonii din propria-i inimă“ !), pe care le-a domolit, de cele mai multe ori, și le-a sugrumat, cîte o dată, flagelîndu-le cu principiile

Traian Stoica

Continuare în pag. a 7-a

Gala Galaction văzut de Tudor Arghezi

«Oricine, oricum, putea pătrunde în chilioara lui...»

Despre autorul „Doctorului Taifun“ cu fiicele sale

Cu aproape patru decenii în urmă, am participat împreună cu numeroși scriitori prestigioși ai epocii la șezători literare, în toate zonele țării. Uneori, ca la cele ce au avut loc la Constanța și Murfatlar în 1932, șeful caravanei era Gala Galaction. Atunci, el a citit „în premieră“, direct de pe colile de corectură ale unui nou volum, nuvela „Mustafa efendi ajunge Macarie Monahul“. Alteori, conferențiar era Ionel Teodoreanu, dar Gala Galaction deschidea seria lecturilor din opera proprie. Iată, am în față o tăietură din ziarele vremii, care anunțau, de pildă, șezătoarea de la Tîrgoviște, în sala Teatrului „I. Heliade Rădulescu“, la 23 octombrie 1943, șezătoare la care, alături de autorul lucrărilor *Doctorul Taifun, Papucii lui Mahmud, De la noi la Cladova, La răspîntie de veacuri, Gloria Constantini* și altele, participau Al. Cazaban, Mircea Damian, I. C. Visarion, Ion Th. Ilea, Al. Raicu, Traian Lalescu, Teodor Scarlat ș.a.

Dar oricît de bogate și interesante ar fi în prezent amintirile noastre, ale tovarășilor de manifestări literare ai lui Gala Galaction, mărturiile propriilor lui fiice aduc, neapărat, o notă mai accentuată de lumină menită să aureoleze memoria marelui scriitor care, la 16 aprilie 1979, ar fi împlinit 100 de ani de la naștere...

...N-am fost de multă vreme pe strada Mihail Cornea, ce poartă azi numele lui Gala Galaction, o stradă patriarhală, liniștită, undeva pe stînga bulevardului „1 Mai“. Casa lui Gala Galaction situată la nr. 51 n-a suferit deloc schimbări exterioare, în comparație cu trecutul. Gardul scund de lemn, vestibulul de la intrare, scara interioară ce ducea la chilioara lui de la etaj, unele tablouri și icoane pe lemn și pe sticlă, nu s-au clintit în cursul deceniilor ce s-au scurs. Doar camera cea mare de la parter a căpătat o deschidere către hol și a fost îmbogățită, între timp, cu unele mobile și tapiserii pe care vizitatorul nu le cunoștea, înainte vreme.

Elena Galaction, fostă artistă a Teatrului Național din București, parcă a făcut și ea să rămînă timpul pe loc. Numai cînd vorbește despre părintele ei, glasul îi capătă subit un timbru aparte, răscolitor, de profundă melancolie.

— Locuim în casa aceasta din 1915, deci de aproape 65 de ani, îmi comunică gazda. Tata a cumpărat-o avansînd primii bani din premiul de 5 000 de lei pe care i l-a decernat Academia Română, pentru volumul *Bisericuța din răzoare*. De atunci, piesa pe care a ocupat-o el permanent, a fost o odăiță mobilată modest cu un pat, o bibliotecă și un birou, situată la etaj, pînă în 1961, cînd s-a stins și a fost înmormîntat la mînăstirea Cernica.

— De ce acolo ?

— Pentru că așa a dorit din viață. Iubea mult locurile pitorești de la Cernica, unde îl vizitase, deseori, pe Tudor Arghezi cînd acesta rămăsese un an în mînăstire. Se ducea însoțit fie de pictorul Tonitza, care a locuit multă vreme pe strada noastră, fie de V. Demetrius și N. D. Cocea.

— Cine vă mai vizita pe atunci ?

— Mulți, foarte mulți oameni, fiindcă tata a fost un rar exemplu de bunătate și dărnicie. Cînd avea numai 19 ani, Zaharia Stancu a locuit și a luat masa la noi săptămîni de-a rîndul. I-am avut oaspeți cîteodată, înainte de a se instala la „Mărțișor“ și pe Tudor Arghezi cu întreaga familie. Pe urmă, ne duceam noi la ei.

— Înseamnă că Gala Galaction era cel dintîi căruia îi plăceau călătoriile...

— Așa este, iar lucrările ce s-au tipărit atît în timpul vieții lui cît și ulterior, stau mărturie. De altfel, „romanul“ lui personal de dragoste s-a înfiripat tot cu prilejul unei călătorii la mînăstirea Agapia, unde a cunoscut-o pe mama, vară primară cu N. D. Cocea.

— La începutul convorbirii am trecut, mi se pare, prea repede asupra rarei însușiri de om bun și darnic de care a dat dovadă Gala Galaction.

— Tata a umblat în haine civile pînă la 42 de ani, cînd s-a preoțit. Apoi n-a mai avut decît două rînduri de veșminte. Prima, uzuală, foarte purtată, pe ici pe colo chiar cîrpită, dar curată și aspectuoasă. Cealaltă, ținută aproape nouă și socotită de... sărbătoare. Cîteodată, cînd pleca în oraș, noi fetele îl întrebam de ce nu îmbracă numai veșmîntul cel bun ? „Nu pot, ne explica el. Plec să duc iarăși niște ajutoare unor oameni nevoiași. Or, dacă m-ar vedea în veșminte elegante, s-ar simți stînjeniți și nu doresc acest lucru“. Într-adevăr, era foarte cunoscut și iubit în cartierele de oameni sărmani unde, de cîte ori se afla cu ceva bani, poposea pentru a face danii, deși el însuși era doar un simplu profesor, cu o casă destul de grea. În luna ianuarie 1955, era o vreme aspră, cu zăpadă multă și ger. „Mă duc la Academie, trebuie să primesc indemnizația“, ne-a spus într-o dimineață. „Pe o vreme ca asta ?“, ne-am mirat noi. „Mi s-a comunicat că poate veni aici un curier“. „Nu e posibil“, ne-a replicat tata. „Mă așteaptă «oamenii mei»“. Într-adevăr, de cîte ori știau că se face plata indemnizației de academician, mai mulți oameni nevoiași luaseră obișnuința să se adune în fața intrării și să-l aștepte pe tata, care le împărțea aproape tot ce primea din partea înaltei instituții. Noi, fetele, i-am moștenit pe deplin această înclinare, dar cea mai darnică din toate, a rămas, fără îndoială, Luchi Galaction Passarelli.

— Ce s-a întîmplat cu biblioteca lui Gala Galaction ?

— Lucrările teologice au fost dăruite facultății respective din București. O mare parte din cele literare le-am donat Școlii generale din comuna Didești, județul Teleorman, unde a văzut tata lumina zilei. Destule cărți ne-au rămas pe la cunoscuți, dăruite sau împrumutate. Cîteva volume din biblioteca respectivă vor figura, totuși, în cadrul camerei memoriale ce se deschide la 16 aprilie la mînăstirea Cernica, unde au fost transferate, de asemenea, biroul, un dulap, obiecte de uz casnic, icoane, fotografii, cismele și unele veșminte ale tatii.

— Dar Elena Galaction n-a păstrat, totuși, o carte cu un autograf al părintelui său ?

— Ba da.

Și fosta artistă a Teatrului Național (care a recitat superb, pentru a-i înregistra vocea, poezia „Despărțire“ de Tudor Arghezi), a urcat la etaj și a revenit cu un exemplar al *Bibliei* tradusă de Gala Galaction, exemplar pe care părintele ei i l-a dăruit în ziua de 21 mai 1939, cu un emoționant autograf.

Mă aflu într-o blîndă înserare a lunii martie la locuința Mariei Galaction Țuculescu, doctor în istoria artei, cu studii în Franța și Italia, cea de a treia fiică a lui Gala Galaction, pe strada Levănțica nr. 61, undeva, dincolo de bariera Vergului. Admir salonul în care se află pe pereți numeroase tablouri de Țuculescu, dar privirile zăbovesc mai mult asupra unui portret în ulei reprezentîndu-l pe Gala Galaction, realizat de celebrul cumnat al fiicei scriitorului, un tablou cu un fond complet verde, în care trăsăturile prozatorului sînt surprinse extrem de sugestiv.

— Se ocupa îndeaproape de lecțiile noastre. Ne îndruma cu răbdare, cînd temele erau mai dificile la limbile latină și germană, dar el cunoștea perfect, între altele, greaca, engleza și ebraica. Ca să ne bucure, știind cît de mult ne plac și nouă călătoriile, ne conducea pe jos în numeroase împrejurimi ale Bucureștiului. După primul război mondial, improviza, de exemplu, mici excursii pînă la lacul „Plăcintă“ — Floreasca de azi — unde creșteau un potop de plante și flori. Iar la înapoiere, ca să dea impresia unui adevărat voiaj, ne cumpăra bilete din gara Mogoșoaia și ne înapoiam cu trenul în Gara de Nord, numai ca să „simțim“, încă o dată, farmecul mulțimilor, al călătorilor grăbiți, mirosul de fum al locomotivelor. Iubeam atît de mult peisajul acesta, încît deseori tata ne ducea pe jos pînă în Gara de Nord numai ca să punem la cutie o scrisoare. Alteori, porneam însă, într-adevăr, mult mai departe, fie la mînăstirea Agapia, unde mai rămăsese o călugăriță din vremea tinereții mamei noastre, fie la mînăstirile Văleni și Turnu din județul Argeș, la

Al. Raicu

Continuare în pag. a 6-a

«La răspîntie de veacuri»

Urmare din pag. 1

dar nici s-o exilezi definitiv în țara bizarului și a fantasmagoriilor ?“ Nu rîvnește postura artistului trubadur care se lasă în voia soartei. Foarte curios e să vedem cum un roman — și încă un roman care se vrea „clasic“ — înaintează fără motorul vreunui conflict puternic. Înclinația adulteră a lui Doru Filipache pentru medicinista Elvira Iatropol este doar o adiere, o umbrire cu totul trecătoare, lipsită de adînci implicații pentru echilibrul interior al personajelor. Filipache se întreabă și-și răspunde mult prea patetic față de motivul real : „Și apoi, ce grozavă vitejie mi se cere în împrejurările de față ?... Să rămîn om de onoare și soț devotat unei soții adorabile care se luptă să mă echilibreze și să mă scoată din pornirile mele spre boema literară și psihologia decadentă !...“

Ceea ce surprinde pe cititorul romanului La răspîntie de veacuri e că personajele lui Gala Galaction se explică sistematic prin intermediare livrești. Modelele prestigioase umbresc realități palide. Acestea din urmă se înnobilează sub presiunea înrudirii cu primele. O masă amicală ia proporțiile și desfășurarea ospățului antic grecesc, descris de Silviu Bujoreanu ; se vor distinge deci ospățul propriu-zis și masa a doua cu desert, băutură, discuții, cîntec, joc și întreceri. Antonina Tanțu, devenită Filipache, își supune soțul unui program derivat din Educația voinței a lui Payot. O apariție a lui Badea Jiu într-o situație ridicolă capătă vizibile tente caragialești. Curtezanului Doru Filipache i se limpezește înclinația mistică a Antoninei privind, la Ateneu, tabloul pictorului polonez Enric Siemiradzki Dircee creștină în circul lui Neron, căruia îi detaliază țesătura mitologică (Galaction, cu o credință pe care și-o voia consolidată, comentează posedat aceeași viziune a Dirceei în jurnal, la 28 decembrie 1899, zi „de o intensitate sufletească extraordinară“ — Jurnal, I, 1973, p. 299). Autorul pare că o face pe Elvira Iatropol să aducă în dar tinerilor căsătoriți statuia, în miniatură, a lui Moise de Michelangelo, numai pentru a-i da Antoninei prilejul să-i amintească ispititoarei prietene textul celei de-a zecea porunci, înscris pe tablele legii, purtate de profet. Referința permanentă pentru cuplul Doru — Antonina e „poemul vieții lui John Stuart Mill și al doamnei Taylor“ — așa cum a luat el ființă dintr-o lecție de filosofie a lui Maiorescu. E un exemplu de dorință triunghiulară într-o mediere externă (termenii aparțin lui René Girard, în Minciună romantică și adevăr romanesc) ; personajele sînt discipolii unui model, a cărui urmare este insuflată pedagogic. Apare însă o rivală a Antoninei, Elvira Iatropol, și cu ea — medierea internă, concursul de vanități. Doru Filipache tocmai scrie o povestire în care aceste relații sînt transpuse într-un mod foarte transparent pentru soția care ascultă subiectul povestit. În ultima frază a cărții, Elvira îl îndeamnă, cast, pe prozator : „așează această întîlnire a noastră — ca pe un trandafir la presat — în dosarele dumitale literare“. Povestirea rezultată era Baronița Liliom. La răspîntie de veacuri (dialog între un jurnal intim, clasica desfășurare obiectivă și forma epistolară) apare astfel ca versiunea prozaică a mai desăvîrșitei povestiri cu sevă istorică Baronița Liliom ; romanul devine biografia altei scrieri.

Neașteptată e coliziunea pe care o bănuim (autorul nu face în acest caz nici o referire directă) cu un episod din Doamna Bovary, anume cu acela în care, evadată din Yonville, Emma face celebra plimbare cu amantul ei, într-o trăsură închisă, pe străzile orașului Rouen. Ajunși la Sîntina, Filipache și sprințara medicinistă Elvira Iatropol sînt nevoiți să ia și ei o trăsură pentru a ajunge în satul prietenului Boruzescu (plimbarea nu mai e aici fără țintă ca în romanul lui Flaubert). Versiunea scenei flaubertiene (dacă va fi fiind ceva din acest model apărut instantaneu și fără argumente serioase în memoria cititorului) e parodică. La Galaction nu se petrece nimic „scandalos“ (dimpotrivă). Doar că se vorbește mult și poetic. Elvira Iatropol îi toarnă în ceafă înfierbîntatului lui Filipache „cofe cu apă înghețată“ ; acesta se tînguie : „De ce îmi măcelărești atît de barbar lanul meu de chiparoase ?...“ Copierea este deci evitată, nu fără un zîmbet cu subînțeles.

Melodrama nu e încă terminată. Cei doi ajung la destinație. Le sînt puse la dispoziție două camere alăturate. Galaction îl pune acum pe Filipache să joace pînă la jumătate rolul unui Robert Greslou din Discipolul lui Paul Bourget. Filipache : „Rămîi în noaptea asta cu mine ! Pun la bătaie viața mea ! Fii a mea pînă mîine dimineață și mîine dimineață vom fi ai morții amîndoi !“ (...) Elvira Iatropol : (...) „Vrei acum să murim împreună ! Este încă o stratagemă la care recurge exasperata dumitale pasiune erotică. Presupun asta fiindcă nu-mi vine să fac altă presupunere, care te-ar cinsti mai puțin. Nu presupun, de pildă, că plagiezi inconștient pe Discipolul lui Paul Bourget...“ Amenințînd să fie un Robert Greslou, Filipache nu este un John Stuart Mill perfect. Meritul romanului e de a fi încercat să facă breșe în zidul de apărare al tezei de... mucava. Romanul iese cîștigat dintr-o lectură în răspăr.

Romanul-cronică este în multe puncte ale lui o reacție la conflicte, principii artistice, scene cunoscute din referințe ilustre anterioare. Realitatea pălește în fața artei, iar arta se simte ea însăși captivă unei modalități anterioare. Expresia nouă încearcă să evite calchierea după un principiu vechi, constatînd că opera indică mereu orientarea acului magnetic și a ei însăși înspre polul modelului. Cînd La răspîntie de veacuri iese din cîmpul gravitațional al unui model intră într-altul : părăsind referirea insistentă la viața lui John Stuart Mill, romanul lui Galaction se apropie de Discipolul lui Paul Bourget, pe care însă nu îl urmează, ci îl indică drept... clișeu. „O, domnișoară Elviro — se lamentează Doru Filipache, rezumînd slalomul pe care l-a făcut printre prototipuri — sunt absolut incapabil să mai aleg ceva clar în această pîlnie de vulcan, în care fierb și eu și dumneata și tot trecutul meu, și toată literatura mea și a celorlalți...“ (s.n.).

Gala Galaction împreună cu fiicele sale Elena și Maria, în 1928

ION IUGA

Întoarcerea zăpezii

N-are loc atita zăpadă pe sănii
stingheră puritatea se-ntoarce la cer

nici sufletul n-are loc in automobile
cu taina se caută prin ger

nici mieii nu intră-n oraş
cu pieile lor de omăt –

cind fulgeră cu sap in asfalt
un drum să privesc indărăt

şi-aud dealuri deluind
pe zori streşini de zăpadă

prin fereastră abraz de griu
luminare să mă vadă

Posibilităţi

De-am veni din seminţe
in oglinzi roua ne-ar adinci obrajii
vintul ar fi veşmintul unui popor
cu un număr imens de soldaţi

dac-am veni din seminţe
furnicile şi-ar găsi lăcaş
in palmele umede
pentru lumina din miere
albinele ne-ar inţepa ochii

din rădăcini dac-am răsări
botaniştii ar pluti pe ape
ne-ar purta polenul după gradul florii
după tulpină
pentru marau pomenita inmulţire

numai crinul rege ar fi
singur inmulţindu-se
i-am cere decapitarea
in tribunalul ierbii
pentru

Cîntec de seară

Şi-un inger văd pe riu vislind
de-argint sunt vislele-lumină
sunt eu pe ape teama cind
mă limpezeşte cerul pînă
pe ape-s ingerul vislind

şi-o rază văd pe zări plingind
e vocea mea uitată-n seară
pe un taing albit de gind –
Uscata din neagra cămară
imi taie umbrele pe rind

mai văd pe cer o aripă plutind
pe-un ochi de vint spre apa rară
prin rădăcini ascult vestind
obrazul stelelor de-afară
şi aripa căzind căzind

şi-o rază văd pe riu vislind

Cînd

Cind arde ţara peste mine griul
plimbă pe fluturi vechi porunci
se-mbracă cerşetorul cu seceta din riul
nepătruns de duhul ei atunci

bunici de vară gurile-şi adapă
cu sapele din jilav trup
lezere-s mulţimea ochilor arată
pe riul negru umbrele cum rup

răsare griul umbra mea din apă
in spinul ei lumina să incapă
cind arde peste cer şi lemn
săpind cu dinţi de lut uscat
in spic
ies lilieci şi eu mă-ndemn
terenurile de patimi şi păcat

JUCĂTORII

SORIN TITEL

trei popi — părintele Bolintoni de la Crivina, părintele Munteanu de la Tomeşti şi părintele Bujor de la Piatroasa, se apucau să joace cărţi la „Impăratul Traian", în zilele de tîrg. Se intorceau fie pe jos, fie cu trăsura de la Făget şi făceau un scurt popas, care nu de puţine dăţi numai scurt nu era, se intîmpla să se prelungească pînă după miezul nopţii. Se intorceau în zori acasă, ruşinaţi foarte de patima lor, furioşi că şi-au cheltuit banii, cu poalele reverendei sumese, ca să nu se ude de rouă. Se intîmpla adesea ca ei nici să nu ajungă pînă la tîrg : începeau jocul de dimineaţă. Goian le pregătea un „fluştuc" consistent — „Nu-i plăcut să începi să freci cărţile pe inima goală", spunea părintele Munteanu uitîndu-se bucuros la cîrnaţii pe de tigaie şi la căpăţînele de varză murată. Loveau cărţile murdare şi flenduroase cu furie. Din cînd în cînd venea şi Goian şi se aşeza întotdeauna la masă lîngă părintele Balintoni. „Poate îţi port noroc părinte — îi spunea, poate cîştigi şi dumneata odată. Dacă ai bani îţi vînd eu o junincă, nu trebuie să te duci la oraş după ea. Să te uiţi numai să vezi ce uger are ? Laptele aşa-i de gros, zici că-i smîntînă. Şi mă mulţumesc cu un acont, nu trebuie să-mi dai toţi banii odată, fii fără grijă...". Părintele Bolintoni juca deobicei pe datorie. Cum era mai sărac decît ceilalţi doi, bani rar i se întîmpla să aibă. De fiecare dată, însă, se aşeza la masa de joc, mînat de dorinţa fierbinte de a cîştiga atîta bănet încît să-şi poată cumpăra o vacă. În ochii lui albaştri şi foarte spălăciţi se aprindea flacăra unei credinţe naive şi de nezdruncinat. Se şi vedea întorcîndu-se acasă, ţinînd de lanţ frumoasa junincă promisă de Goian, îi vedea aievea ugerul bălăngănindu-i-se doldora de lapte din cel gros ca smîntîna. Îşi şi vedea trimiţîndu-şi copiii — pe care la număr — cu ea la păscut. O şi botezase în mare secret Lenca şi-i auzea parcă de-acuma şi clopotul la gît, al cărui sunet dogit venea de la mari depărtări, ca un cîntec al speranţei, dulce şi mîngîietor foarte pentru ureche !

Părintele Bolintoni în zilele de tîrg se scula de cum începeau să cînte cocoşii de dimineaţă, cu mult înainte de-a se ivi zorii cei trandafirii ; cobora din pat încetişor, să n-o trezească pe preoteasă şi începea să hîţîie desculţ prin întuneric, lovindu-se ba de un scaun, ba de colţul de la masă. Într-o străicuţă destul de soloasă îşi punea un colţ de mălai, o coajă şi o sticlă cu lapte cald, să aibă la drum. Pînă la „Împăratul Traian" drumu-i lung — părintele ştia de-acuma că la tîrg la Făget tot n-o să ajungă, aşa că nici nu-l punea la socoteală — aşa că-i mai bine să se grăbească nu cumva ceilalţi doi să înceapă jocul fără el. Se întîmpla uneori să se trezească vreun copil din cei mai micuţei şi să înceapă să scîncească. Părintele se făcea că nu-l aude şi ieşea val-vîrtej din încăpere. Preoteasa oricît ar fi bodogănit el şi oricît ar fi scîncit copiii, tot nu se trezea. Cel mult se întorcea cu faţa la perete şi-şi continua somnul sforăind încetişor, cu mîinile amîndouă ridicate deasupra capului. Căsuţele prăpădite ale cătunului păreau uşor aplecate într-o rînă şi văzîndu-le cît arătau de sărmane, părintele ofta din toţi rărunchii. Stelele străluceau limpezi pe cerul înalt. Părintele se uita la ele cu duşmănie, profund nemulţumit atît de existenţa lui pe pămînt cît şi a stelelor îndepărtate care străluceau indiferente şi reci, parcă ar fi, îşi spunea părintele, „nişte bumbi de aur" de pe tunica cine ştie cărui Vlădică. Ce le păsa stelelor că la Crivina e sărăcie lucie, ele, acolo sus, n-au cum să audă cît de tare îi chiorăie lui foalele de foame de dimineaţa pînă seara.

În faţa lui se deschidea perspectiva largă a văii, un hău întunecat la ceasul acesta de dinaintea zorilor, spre care el se îndrepta cu paşi repezi. Încetul cu încetul noaptea prinse să se destrame, iar din vale începură să se ridice ceţuri albicioase şi uşoare ca nişte văluri. Veranda i se udă de rouă, aproape pînă la genunchi. O simţea atîrnîndu-i rar pe umeri. Picioarele îi îngheţară pentru că roua era rece, iar hărbuţa roscată şi destul de rară i se umezi şi ea de rouă. Cobora la vale prin lumina gălbui-albăstrie semn că în curînd soarele va răsări şi va încălzi deopotrivă pămîntul şi oamenii, fără părtinire. Şi fîneţurile s-or bucura de căldura cea dulce a soarelui, îşi spuse părintele Bolintoni privind florile de sinziene în care picăturile de rouă străluceau ca nişte diamante. În astfel de clipe înceta să fie minios pe lumea cea mare zidită de Dumnezeu — „lumea asta, avea el obiceiul să spună la supărare — e făcută cu c.... şi pe întuneric" — şi simţea chiar cum îl cuprinde un fel de bucurie neîngăduită parcă unei fiinţe sărmane şi neînsemnate ca el. „N-alege, drăguţu de el, îşi spunea frecîndu-şi amîndouă braţele, doar, doar s-o încălzi, pe toţi îi încălzeşte, fără osebire" şi în faţa acestei nesperate egalităţi urca din străfundurile lui un tulburé şi abia încropit sentiment de recunoştinţă. Ceţurile se ridicau, valea se limpezea, strălucea „ca un pahar" se vedeau pînă şi coşurile din cărămidă roşie a fabricii de la Margina, sprijinind parcă cerul. Începură să cînte păsările, te asurzeau aproape cu ciripitul lor ! „Să se mai zbicească puţintel iarba, îşi spuse părintele şi mi-oi lua şi eu fluştucul, ca domnii cei mari". Nu mai merse mult şi de îndată ce găsi un loc mai uscat, o moviliţă numai bună să se aşeze, scoase ceapa şi mălaiul din straiţă şi începu să mănînce cu multă poftă, atent să nu se piardă nici o firimitură. „N-ar fi fost rea nici o felioară de slănină, să ung un picuţ mălaiul, să alunece pe gît mai uşor", îşi spuse părintele, dar se simţea cu sufletul prea împăcat, prea mulţumit în clipa asta de toţi şi de toate, ca să se întristeze în vreun fel. Apoi duse sticla cu lapte la gură şi n-o lăsă pînă nu-i văzu fundul. E drept că laptele fu cam afumat, dar cum îl báu dintr-o înghiţitură, abia la sfîrşit băgă de seamă. Simţi cum creşte în el furia împotriva preotesei. „Iar a uitat laptele pe foc, prăpădita şi amărîta, îşi spuse, supărat foarte, uita-o-ar Dumnezeu s-o uite. N-a fost aşa de leneşă la început, cînd am luat-o, dar pe zi ce trece se face parcă tot mai cu năzav ! Ce să mă fac cu ea ?" se întrebă el în timp ce-şi scutura de pe reverendă firimiturile de mălai, nu prea multe, e adevărat, avea întotdeauna grijă să nu facă risipă, dar destule, se gîndi, ca să se hrănească vreo pasăre din cele flămînde. După un timp, drumul începu să coboare însoţind apa plăcut ropotitoare a rîului. Ziua creştea şi din ce în ce mai fierbinţi erau şi razele soarelui. Părintele era obişnuit cu drumurile lungi, nici nu simţea oboseala. Albia rîului se mărea, iar valea, la rîndul ei, se lărgea din ce în ce mai mult, pe măsură ce cobora. Din cînd în cînd se oprea şi cerceta apa limpede a rîului, bucuros ori de cîte ori i se întîmpla să vadă cîte un peşte săgetînd-o şi tulburîndu-i curgerea lină. Reverenda era destul de groasă, mai mult potrivită pentru vreme de iarnă, dar cum nu avea decît una singură, o purta şi iarna şi vara. Apa „plăcut curgătoare şi limpede ca cleştarul" îl îmbie să se scalde, să se mai răcorească oleacă. „Măcar odată să mă arunc în apă, că n-o fi foc", îşi spuse părintele ştergîndu-şi fruntea leoarcă de sudoare. Găsi un loc mai ascuns, nu cumva să fie văzut de cineva şi-şi trase reverenda peste cap, o împături frumos, o puse pe o piatră, apoi îşi lăsă şi izmenele şi cămaşa şi rămase în pielea goală. Trupul lui slăbănog, bălan şi cu pistrui roşcate, primi cu bucurie căldura cea binefăcătoare a soarelui. Rămase un timp nemişcat, apoi cu o mişcare bruscă şi neaşteptată, se aruncă în apă. Era destul de adîncă şi părintele nu leşi de îndată la suprafaţă. Mai întîi şi întîi îi cercetă fundul ţinînd ochii deschişi şi minunîndu-se de mulţimea de peştişori auriii care innotau în toate părţile. Apa era într-adevăr rece, îţi tăia răsuflarea, se obişnui, totuşi, destul de repede cu ea şi începu să innoate, cu nişte mişcări repezite de băieţandru : apoi făcu pluta stînd nemişcat pe spate, privind cerul înalt şi senin, pe care nu se zărea nici o scamă de nor, săgetat, din cînd în cînd, doar de zborul lin al păsărilor. Se lăsă de mai multe ori la fund ţinîndu-se cu mîna stîngă de nări, gesturi aidoma celor făcute pe vremea cînd era copil şi cînd îi plăcea teribil să bălăcească. Apoi descoperi că pe mal, chiar lîngă piatra pe care se afla reverenda lui, stă un copilandru şi se uită la el cum se scaldă. „Mai jos, spuse copilul, e un gîldău şi mai mare decît ăsta. Îi plin de peşti, spuse. Am băgat odată coşarca şi cînd s-o scot, aproape că nici n-am putut-o ridica, aşa a fost de grea de peşte, aşa de mari erau, spuse şi arătă cu mîna pînă aproape de cot. Ieşiţi, spuse copilul, căci eu mă întorc cu spatele, nu mă uit". Se întoarse într-adevăr şi părintele tremurînd de frig se cătără cu destulă greutate pe malul abrupt, apoi rămase un timp în bătaia soarelui să se usuce, să nu-şi îmbrace reverenda pe pielea udă. „Anul trecut, începu să povestească băiatul, veneam cu vacile aici în livadă, pentru că e iarbă din cea grasă, amestecată cu trifoi, cum îi mai bună. Ele păşteau liniştite şi eu mă scăldam, ori prindeam peşti toată ziua. Numai c-am avut o vacă tare dată dracului şi cît eu m-am scăldat, ea a început să se împungă în coarne cu un bou al unui văruţ al meu — noi nu ştiam nimica, ne scăldam şi prindeam peşti, nu le aveam treabă — şi aşa s-a întîmplat că în timpul ăla, cît s-au bătut, a mea şi-a rupt un corn. Şi curgea sîngele, nici nu-mi venea să mă uit. După aceea tot necaz am avut cu ea. Dacă se aşeza vreo muscă, ori ceva, pe cornul rupt începea să fugă în toate părţile de rupea pămîntul. Lui tata i-a părut rău s-o vîndă, căci era tare bună de lapte... Staţi la soare părinte, îi spuse copilul dacă îl văzu îmbrăcat în reverendă. Să vă mai încălziţi, că-i apa rece nu cumva să vă betejiţi. Puteţi sta pe piatra aia, c-a încălzit-o soarele. Eu după ce mă scald, mă întind pe ea şi-i tare faină ; parcă m-aş aşeza pe un cuptor, aşa-i de încinsă... De-acuma mult nu mai e, spuse copilul, la Sfîntă Mărie Mare face cerbul în apă şi s-a terminat cu scăldatul. Nici nu poţi să intri în apă, îţi taie picioarele, aşa se face de rece. A fost şi destul. Pot spune că în vara asta m-am scăldat pe săturate", spuse copilul, apoi părintele se ridică de pe piatră şi o porni iarăşi la drum cu paşi repezi.

☆

SENTE spăla de zor duşumelele iar părintele Munteanu avea grijă să-i schimbe din cînd în cînd apa din găleată. Sente era „cantor" la biserică de foarte mulţi ani şi mîna dreaptă a popii. Femeia care avea grijă de curăţenie se îmbolnăvise şi cum se apropiau sărbătorile, cei doi, popa şi paracliserul, se apucaseră singuri să spele duşumelele bisericii. „Nu-i treabă chiar aşa de uşoară nici asta, spuse Sente ridicîndu-se cu greu şi încercînd să-şi îndrepte spatele. Abia dacă mă pot îndrepta". „Mă lasi pe mine- să spăl în altar, spuse părintele Munteanu. Intre timp te mai odihneşti şi dumneata, mai tragi din ţigare, mai răsufli un pic. Nu-mi strică nici mie o leacă de mişcare"... Nu vă las eu pe dumneavoastră, nici nu mă gîndesc, spuse Sente şi începu să frece şi cu mai mult zel duşumelele. Nici nu avem de ce să ne grăbim chiar aşa de tare. Pînă la Sfîntă Mărie mai e timp destul... Nu ştiu ce sat o fi şi ăsta al nostru, dar nu-s oamenii bisericoşi ca prin alte sate, spuse Sente. Mă gîndesc că şi feţele bisericeşti care au fost înaintea dumneavoastră or fi fost de vină. N-au avut ei aşa o fire să-l atragă pe om, abia să apuce să deschidă uşa bisericii. S-a întîmplat să aibe fiecare cîte un năravaş : Unul a fost beutor, altul curvar, ori prea stringător, nici unul n-a fost aşa cum trebuie". „Să-ţi aduc mai bine peria aialaltă, spuse părintele Munteanu care îl auzea nu ştiu pentru a cîta oară pe Sente plîngîndu-se de preoţii care au fost înaintea lui. Are perii mai aspri, scoţi mai uşor mizeria din duşumele cu ea"... „Cu asta sînt obişnuit, spuse Sente. E mai mică şi o pot cuprinde mai uşor cu mîna"... Ei de-acuma, spuse el şi se ridică îndreptîndu-şi greu spatele, facem şi noi un mic repaus, tragem un fum, c-am frecat destul. Am să vă rog pe dumneavoastră, părinte, să-mi daţi o ţigare, căci eu le-am uitat pe ale mele acasă. Părintele îi întinde pachetul de ţigări, Sente îşi şterge mîna udă de turul izmenelor şi cu vîrful degetelor, având grijă să nu le ude pe celelalte, îşi scoase o ţigare din pachetul popii. „Sînt tare curios, spuse Sente, după ce se aşeză pe prag şi-şi aprinse ţigarea cu un amnar, dacă or nimeri mai bine cu muzica decît în alţi ani. Nu cumva or păţi şi acum să întîrzie muzicanţii şi să nu poată începe „ruga" din pricina lor. Anul trecut a fost păcat de cheltuială. Au venit cu trenul de cinci. Au cîntat vreo două ceasuri şi au început a spune că ei gata, pleacă, c-a fost destul pentru cît au fost plătiţi... Să vedem anu ăsta dacă Petrică s-o descurca mai bine. S-ar fi dus la Dobra după copiii ăia care au cîntat anul trecut la Sinteşti. Nişte copilandri dar au ştiut toate cîntările să le zică frumos şi au stat şi pînă dimineaţa, nu s-au grăbit să plece. Au cerut cam mult, dar barem au meritat... Mă, Petrică, îi zic alaltăieri, să nu ne faci de ruşine şi să ne laşi fără muzică... N-avea grijă, să-mi spui ce vrai dumneata dacă nu ţi-o place ce am să-ţi aduc, zice. Ceva extra ! Odată îi „ruga" în an !... Nu ştiu ce fîra am, spuse Sente şi aruncă chiştocul ţigării în iarba din faţa intrării — crescuse înaltă şi părintele avea de gînd să găsească un om s-o cosească — dar mă credeţi că şi la vieţa mea cînd aud o torogoată, parcă mă furnică la tălpi. N-aveţi de unde mă cunoaşte, dar mie tare mi-au plăcut, cît am fost tînăr petrecerile şi distracţiile. Cu mine au început şi s-au terminat „rugile". Eu am fost baza"... Şi acuma îmi place să ajut tineretul să îngrădească de jur împrejurul bisericii, să pregătească locul pentru serbare, să facă frumos. Mă iau copilandri cu ei la pădure după crengi, să avem cu ce îngrădi, şi vă spun drept mă apucă aşa un fel de neastîmpăr, de parcă ar fi „ruga" mea, nu a lor. Nu pricep de ce te-ai făcut tu „cantor" zice nevastă-mea către mine. Tu numai bisericos nu eşti, tu ai altă fire. Tu de birtaş ai fost bun, nu de cantor ! Unde îi veselie mare şi petrecere, acolo, îi locul tău. O avea şi ea dreptate, nu-i bag vină... Mi-au plăcut şi muierile părinte dar ăsta e secret mare, despre asta ea n-are cum să afle", spuse Sente, apoi se ghemui din nou şi începu să frece duşumeaua cu mai mult sîrg, doar, o reuşi să scoată murdăria din ea... „Nu cred, spuse parintele privind cerul înalt din pragul uşii, să avem anul ăsta o iarnă prea uşoară. Abia-i Sfîntă Mărie şi păsările au şi început a pleca"... „Anul trecut, îşi aminti Sente, dacă a căzut un pic de neauă la Crăciun. După aceia au fost geruri mari, pămîntul îngheţat bocnă, dar de nins n-a mai nins"...

Şi cu totul pe neaşteptate, în timp ce privea altarul împodobit cu sfinţi şi cu îngeri, părintele Munteanu simţi cum creşte în el o dorinţă vinovată... Căută să şi-o alunge, să-şi îndrepte gîndurile în altă parte, dar cu cît lupta cu mai multă îndîrjire împotriva ei, cu atît dorinţa devenea din ce în ce mai puternică !... I-ar fi plăcut lui să se afle acum în altă parte şi acel loc foarte drag spre care i se îndreptau cu atîta fervoare şi tainică bucurie gîndurile, îl ispiti

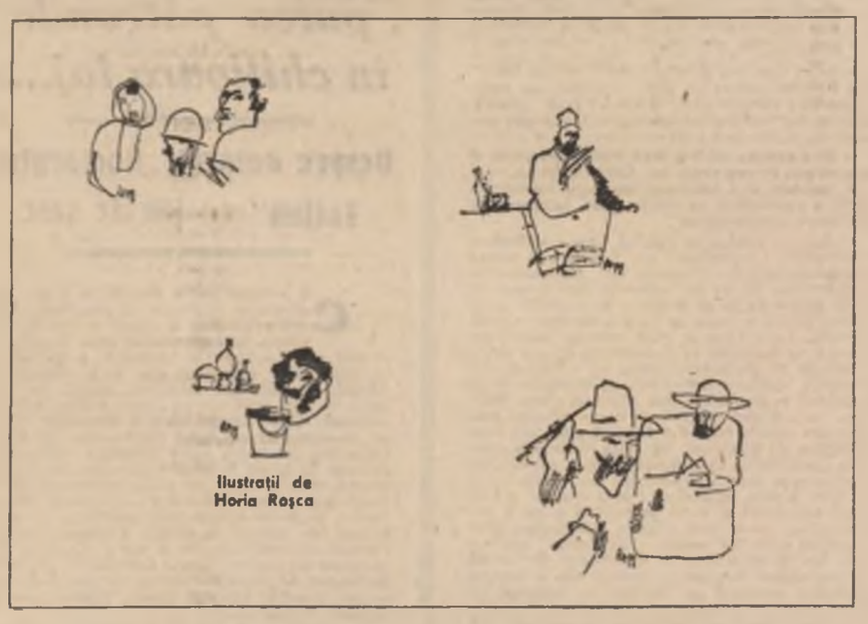

Ilustraţii de Horia Roşca

teatru

t

Un muzical pentru copii

Teatrul „Ion Vasilescu", care ne-a invitat recent la premiera comediei cu muzică **Ucu-Uitucu** (titlul este gustat, fireşte, doar de cei aflaţi în primul lor deceniu de existenţă !).

Aplaud din pornire ontiunea repertorială şi chiar cred că asemenea partituri ar trebui incluse mai des pe afişele noastre : pe de-o parte, ele reuşesc să-i ajute pe părinţi în moralizarea pruncilor, iar pe de alta — pregătesc viitorul spectator matur, obişnuindu-l cu drumul spre teatru.

Mai merită salutată această reprezentaţie şi pentru incredibilul ei succes de public : Mihai Dobre, de data aceasta actor, dramaturg şi regizor, a ştiut să-i implice pe copii în spectacol, aducîndu-i pe scenă, obligîndu-i să intervină în text sau să comenteze cu voce tare acţiunile piesei. Spectatorii participă efectiv, cu bucurie, cu entuziasm, cu tonifiante chiote, remarci şi talente, la acţiunea de pe scenă : ceea ce nu-i puţin deloc. Desigur, nu ne propunem să raportăm piesa de faţă — spre exemplu — la cele cîteva scenarii pentru copii alcătuite după **Antologia inocenţei** : textul, pare-se, nu s-a vrut o operă cu valoare de sine stătătoare ci, mai degrabă, **un pretext de spectacol. Astfel** privit, este ireproşabil.

În fine, montarea mai este demnă de discutat şi din punctul de vedere al **debuturilor** pe care le propune : Mihai Dobre a fost „uns" regizor mai demult, dar ca dramaturg s-a născut odată cu acest spectacol : îl astentăm şi cu scenarii de altă factură. Cezar Marinovici, autorul muzicii, merită urmărit în continuare cu interes, pentru melodiile **reuşite** ale reprezentaţiei. Elena Surubaru (cunoscută din montările televiziunii) debutează acum pe scena unui teatru dramatic : cu succes ; într-un decor frumos, pastelat, aerisit, rafinat. Păcat că nu a acordat mai multă atenţie costumelor (neomogene). Iar Lavinia Jemna apare pentru prima oară pe scena acestui teatru : în plus, cred că se află la primul travesti din cariera ei (probabil, ca şi cealaltă interpretă a rolului titular, experimentata Mariana Cercel). Trebuie spus că ambele actrite au reuşit un rol foarte bun ; sensibil egale ca interpretare, — deşi aduc în scenă elemente ce le individualizează — cele două interprete au avut haz, spirit ludic, abilitate în dialogul permanent cu imprevizibilii spectatori, cîntînd, dansînd şi jucîndu-se cu dezinvoltură. Reacţia spectatorilor poate deveni, în acest caz, criteriu de apreciere a reuşitei interpretărilor. E ceva să-i faci pe copii să te iubească, să te simtă „de-al lor" şi să nu observe diferenţa de vîrstă, chiar cînd te afli la un metru de ei !

Am mai remarcat în acest maraton spectacular naturaleţea Alexandrei Albulescu, (o învăţătoare ideală), feminitatea Cristinei Deleanu (o mamă, idem) şi efortul de autodepăşire al lui **Aurel Tunsoiu** (aflat la primul rol important din cariera sa). Am regretat distribuirea lui **Romulus Bărbulescu**, inadecvat pentru acest gen de spectacol. Un cuvînt bun merită şi realizatorii caietului-program care, de data aceasta, s-au străduit să adeveze conţinutul şi aspectul publicaţiei, la cele ale montării.

Bogdan Ulmu

film

f

Împuşcături şi cavalcade

Construit pe o structură poliţistă clasică, filmul **Impuşcături în stepă** în regia lui Evgheni Şerstobitov, cu Stanislav Korenev şi Alexandr Strigale în rolurile principale, nu face nici un efort de a ieşi din tipare. C.K. trimite pe unul din oamenii săi de bază în rîndurile „albilor", acoliţii lui Vranghel, pentru a anihila una din bandele care îşi mai făceau încă de cap în stepă. Un om strecurat în rîndurile duşmanilor sub identitate falsă este o situaţie des întîlnită în filmul cît şi în literatura sovietică. Şi dacă regizorul adoptă un asemenea loc comun, ne aşteptăm desigur ca altele să fie scopurile sale decît acela de a realiza un interesant şi inedit film de acţiune. Într-adevăr, se dă o deosebită atenţie laturii pitoreşti a faptelor şi caracterelor dar mai ales peisajului : fire contemplativă, regizorul se lasă furat de peisaj la tot pasul : eroii mor în superbe cîmpuri cu maci, în foarte cinematografice căderi de pe cai minunaţi, stepa e un decor ca de basm care nu costă bani şi care nu are nevoie de maşinişti. Cavalcadele printre ciulini înfloriţi, nesfîrşitele drumuri prăfuite ale stepei, muzica nostalgică, ne trezesc însă sentimente care nu au nici o legătură cu ceea ce se petrece pe ecran.

Nehotărît, oscilînd între latura etică a faptelor şi latura lor estetică, fără să aibă curajul de a se situa hotărît de o parte sau de alta, regizorul le trădează de fapt pe amîndouă. Rezultatul este un film în care acurateţea imaginii, jocul firesc al actorilor, aduc doar argumentul profesionalităţii, al meşteşugului.

Nicolae Mateescu

Desen de Aurel Ştefan Alexandrescu

televiziune

tv

Oedip rege

Cum tentativele teatrului contemporan de a descifra şi potenta una sau alta din laturile piesei lui Sofocle nu au lipsit, ba mai mult, a constituit suportul unor interpretări care l-au relevat semnificaţiile filozofice, toţi aceia care mai îndrăznesc să scrie ceva despre ea ar trebui să-şi înmoaie pana într-o cerneală augustă pentru a ocoli capcana locurilor comune şi a-şi justifica gestul. Capodoperă recunoscută a genului, piesa lui Sofocle îşi păstrează şi azi un mesaj viu şi puternic, fiind, fără îndoială, una din cele mai tulburătoare paradigme asupra condiţiei umane. Montarea, ori mai bine spus, ecranizarea pe care o datorăm echipei engleze şi pe care televiziunea a avut inspiraţia de a o include în programul de marţi, 3 aprilie, poate fi considerată una remarcabilă, deşi nu a strălucit prin nici o inovaţie manifestă. Dar, a fost ceea ce se cheamă o reconstituire făcută cu forţă şi simţ dramatic. Feriţă de unele stridente modernizări şi artificii la modă, în buna tradiţie a spectacologiei engleze, reprezentarea a fost vibrantă şi a impresionat, confirmînd încă o dată actualitatea piesei, chiar şi atunci cînd lectura ei scenică e mai atentă la recompunerea ilustrativă a faptelor dramatice sau a conflictului politic decît la sensul simbolic atît de bogat pe care-l conţine textul.

Reţinînd un decupaj semnificativ din textul antic şi urmărind cu exactitate scenariul tragic în care Sofocle a urzit evenimentele şi caracterele, regizorul Philip Saville a sporit efectul şi rezonanţa afectivă a situaţiilor în care se desfăşoară acest episod din întunecata odisee a Labdacizilor, a dat vigoare şi concreteţe scenelor, folosind cu măiestrie profesională virtuţile expresive ale imaginii şi ale montajului. Memorabile rămîn în această ordine unele secvenţe : relatarea eroului despre evenimentul care l-a dus la parricid dublată de filmarea trepidantă, tulbure a acestuia, imagine ce revine obsedant în memoria hărţuită a lui Oedip, ca o precipitare şi o buimăceală a sorţii, întîlnire fulgerătoare dintre prezicerile oracolului şi fapta care-i va declanşa izbînzile şi deopotrivă nenorocirea ; întîlnirea şi dialogul tăios dintre Oedip şi Tiresias pe treptele unui amfiteatru antic, simbol al discursului dramatic în care ţesătura dintre voinţă şi hazard, omenesc şi divin e fascinantă.

Christopher Plummer a înfăţişat un Oedip aprig şi mistuit de porniri violente, alternante, spectacular şi mai puţin interiorizat însă, sugerînd, totuşi, fragilul echilibru al personajului, iar Orson Welles, magnifică apariţie, a imprimat profetului Tiresias statura unei figuri coborîte parcă din ceţurile mitologiei. Dincolo de cîteva momente de fast şi teatralitate, care tîneau de maniera montării, piesa a fost o demonstraţie de forţă actoricească şi regizorală.

Meditaţia lui Sofocle e lucidă şi amară ; el îşi înalţă însă eroul la nivelul unei conştiinţe de sine prin care-şi asumă grozăviile unui destin duşmănos, umanizîndu-l şi cucerindu-şi astfel, prin cunoaştere şi sacrificiu, demnitatea umană. O linişte oceanică ne cuprinde după ce am privit această piesă, o linişte în care se absoarbe strigătul mut al lui Oedip după ce a cunoscut adevărul.

Gr'gore Georgiu

într-o asemenea măsură încît întoarse rușinat privirea de la altar. Chipul senin al Fecioarei Maria se întunecă și el și o blîndă mustrare părea că i se citește în priviri... Tare i-ar fi plăcut părintelui Munteanu, prin urmare, să se afle la „Împăratul Traian", în clipa asta.

Cam în aceeași perioadă în care părintele Munteanu trecea de la certitudinile cele mai înălțătoare (cu privire la patima sau viciul său) la cele mai îngrozitoare îndoieli. Goian instală în odaia din fund a circiumii un fel de ruletă, copie, e adevărat cît se poate de rudimentară, a celei văzute de Luigi Italianul (după propria sa mărturisire) într-un vestit oraș de pe țărmul Mediteranei.. Pe o masă rotundă de brad, Luigi făcu tot felul de semne, la început cu creta apoi, ca să se păstreze mai bine, (mai ales că jucătorii ori de cîte ori pierdeau, le ștergeau furioși cu dosul palmei) cu vopsea specială de culoarea roșie. Masa era prevăzută cu un ax la un loc, în jurul căruia se învîrtea o roată cu spițe subțiri („italianul" o luase de la un cărucior și o vopsise în verde). În primele zile se jucă mai mult pe țigări, noua invenție a italianului stîrnind, cum era și de așteptat, o oarecare neîncredere. Apoi începu să se joace pe bani, nu prea mulți, e adevărat, dar ceva bănișori tot se puteau cîștiga, sau, bineînțeles, pierde... Măsuța îl entuziasma și-l cuceri din primul moment pe părintele Munteanu. El i se dărui cu tot sufletul ; cărțile de joc, flenduroase și murdare, fură uitate și roata cea capricioasă — care se oprea unde voia ea, fără să-i pese de nimeni și de nimic ! — îl subjugă într-o asemenea măsură încît o visa ziua și noaptea, o vedea învîrtindu-se fără răgaz, deveni robul ei împătimit. Odaia, cel puțin așa i se păru părintelui — se umplu cu îngeri care arătau cu degetul pătrățelul exact unde să se oprească, îngeri cu părul roșu și cu niște ochi mari ca niște ocheane, intervenind în joc cu nonșalanța cu care zeii greci se amestecau (în faimoasele epopei homerice) în luptele dintre greci și ateenieni. Îngerii se multiplicară, cu timpul umplură odaia și cu cît erau mai mulți, cu atît erau mai plini de bună voință. Părintele se arăta și el a fi din ce în ce mai atent la pătrățelul indicat de degetele lor. Tare ar fi vrut el să știe dacă îngerii aceștia atît de binevoitori i se arătau doar lui, sau părintele Bujor și părintele Bolintoni se bucurau și ei în taină de aleasa lor vizită. Orice întrebare însă în acest sens ar fi fost desigur lipsită de noimă : amîndoi ar fi negat într-un glas ajutorul ceresc. „Noi nu avem nimic de ascuns, noi jucăm cu cărțile pe față, dacă pierdem ori cîștigăm, asta-i pe cinstite, părinte, fără nici un amestec așa și pe dincolo ; nu și-a băgat nici un înger, ori mai știu eu cine aripa, nici nu pricepeam ce vrei tu să spui", ar fi dat el probabil din colț în colț. Iar dacă el nu s-ar fi lăsat și ar fi continuat cu întrebările și cu presupunerile, ei ar fi ajuns pînă acolo încît să nege îngerilor pînă și sacralitatea. Îi știa, mult prea prinși de cele lumești ca să se lase cu adevărat tulburați de apariția lor divină. Circotași cum erau, ar fi început să-i critice în fel și fel. Ba că aripa unui înger e mai mică decît cealaltă, ba că tot arătînd așa cu degetul spre un pătrățel sau altul, mai mult îi încurcă, decît îi ajută. Ceea ce nu puteau ei să înțeleagă, și de aici venea toată încîlceala, era taina, misterul de nepătruns care patrona jocul, legile tainice și ascunse ale hazardului și ale întîmplării. Legi pe care părintele Munteanu, în nopțile lui fără somn, căuta zadarnic și fără nici o șansă de izbîndă să le dezlege. Și chiar dacă ei, îngerii, s-ar fi arătat deopotrivă și părintelui Bolintoni sau părintelui Bujor, aceștia s-ar fi grăbit repede să-i transforme în niște aghiotanți ai lor. „Cum să fac oare să cîștig ?" ar fi întrebat la rîndul său, părintele Bujor. Iar îngerii, al căror ajutor era mult mai subtil — după cum putea să-și dea seama foarte bine părintele Munteanu — ar fi dat cu mîhnire din cap, de îndată ce le-ar fi fost dat să audă niște întrebări atît de grosolane.

Părintele își iubea patima sau viciul — dintre toți trei jucătorii el fiind, cu adevărat, singurul pătimaș (să ne amintim că părintele Bolintoni nu juca atît de dragul jocului, ci, așa cum am mai spus, stăpînit de dorința secretă de a cîștiga atîta bănet încît să-și poată cumpăra o vacă, iar părintele Bujor juca mai ales ca să facă praf și pulbere banii „spurcați ai nevestii-sii"). O mare bucurie îl cuprindea, și, lucru cu totul nepermis și înspăimîntător în același timp, ori de cîte ori se lăsa cuprins de patima jocului, i se părea că un înger, cu aripi mari și atît de subțiri încît păreau a fi din cea mai fină mătase, și cu părul lung pînă la pămînt și tot buclișoare blonde, se apleacă peste umărul lui, arătîndu-i, pe ascuns, cărțile cu care să joace. În astfel de momente era aproape convins că patima vine de la dumnezeu ; că era vorba, deci, de un nărav în care dracul nu-și vîrîse de fel coada. Jucînd cărți, părintele Munteanu simțea cum între el și dumnezeu se realizează un fel de tainică legătură. Și asa și trebuie să fie, își spunea el, de vreme ce nebănuitele și neștiutele lui căi sînt întotdeauna atît de legate de hazard și de întîmplare ! O mînă nevăzută învîrte roata norocului și mîna asta care face întotdeauna ce vrea și cum vrea ea, n-ar putea oare să fie chiar mîna lui Dumnezeu ?! E adevărat că uneori îngerul, în timp ce sta de veghe lîngă el, începea să-și schimonosească în fel și chip fața albă ca smîntîna (și cu doi bujori rozalii pe fiecare obraz) ; alteori scotea chiar limba (o limbă roșie și ascuțită la vîrf, dar altfel teribil de drăgălașă) sau îi făcea cu ochiul (ochii își modificau și ei culoarea și din albastru se schimbau în verde, verdele acela năclăit și tulbure al bălților adînci și stătute). Numai îngerească nu putea a fi considerată o astfel de purtare nerușinată, din care pricină jocul își pierdea din sfințenie și se trezea pe neașteptate cuprins de cea mai neagră și mai cumplită remușcare, părăsit fiind de Domnul a cărui mînă atîrnase atît de binevoitoare deasupra capului său... Îngerul dispărea cît ai bate din palme și totul se arăta a nu fi fost decît înșelătorie și minciună. Începea să se afunde parcă într-un hău întunecat, în timp ce în jurul lui se lăsa întunericul de nepătruns.

(Fragmente din romanul „Clipa cea repede")

TRAIAN TAL

Livezile aerului

Nu am mușcat din aerul vostru –
am mușcat din aerul meu !
Livezile aerului
de multa vreme mă dor –
mă dor, depărtările lor.

Nu am crescut cu vîntul vostru –
am crescut cu vîntul meu
adică cu seva aerului meu –
care s-a născut odată cu mine
adică pentru mine
adică pentru el.

Mama dragă mi-a fost
pentru că ea a rupt din aerul ei
dăruindu-mi-l,
adică au rupt din aerul străbunului meu.
adică au rupt din aerul străbunului meu.

Voi hoarde neante
voi care treceți
pe lîngă hotarele aerului meu
încercînd a-l strivi – credeți-mă
nu am aer decît pentru ea –
pentru el,
pentru dînsa,
pentru dînsul –
adică pentru cel ce-mi respectă aerul
adică pentru cel ce merită aerul
pentru că aerul se poate divide
atunci, cînd îi este respectată starea
de a deveni

Dreptul verdelui

Clorofila trăiește
fierul derivă
fluturii devin
stalagmitele respiră
stalactitele inspiră
iarba cîntă
apa se dăruiește
arborii dor,
aerul doinește
munții ne cheamă
licuricii nu dorm
zborul se desprinde de ram
dreapta [illegible]
stînga [illegible]
sufletul plînge
ochiul drept e drept –
stîngul valsează
casiopeea [illegible]...
Jupiter se dorește soare
creierului îi cresc aripe ;
ele se retrag în sine –
ele [illegible] ceva de adăugat
moartea își [illegible] verdele
piciorul drept aleargă
stîngul aleargă cu gura căscată
[illegible] se grijește pentru viață
inimile curg
e mea, îngenunche
implorà dreptul de a gîndi !

LUCIAN AVRAMESCU

Fericită soarta poetului

peste chipul poetului
o femeie ca o pădure înmugurită cîntă
și mîinile ei subțiri duios odihnesc...

fericit, îți spui, trebuie să fie poetul
dacă peste chipul său
buzele femeii rostesc dulci vorbe ciudate
un descîntec poate, un roi de petale
nenumărate

iat-o cum strînge la piept, peste sînii striviți
în unghiul secret care-i desparte
portretul poetului,
portretu-i firav
desenat pe o carte

fericit, spui, trebuie să fie poetul

dar, ah, pentru el oare bate
inima ei în singurătate
sau pentru cel care
prin lumina versurilor
se zărește în depărtare !

Cine-o fi nu știu

iată-l doamne cum se scaldă-n nori
cum se șterge cu ce-i sfînt pe față
parc-ar fi pungaș de luminări
drac frumos născut spre dimineață

iată-l doamne, cine-o fi nu știu,
are-un fel de vorbă în privire
și miroase-a vînturi din pustiu
și miroase a împotrivire

de din noapte l-am văzut trecînd
pe-o prăsea de lună și jăratec
parcă urmărea adulmecînd
un vînat mai sur și mai noptatec

face rele doamne printre nori
dă cu îngeri, îi se culcă-n prag
are-o schimb o milă de cocori
și-am simțit că îmi e și tie drag

Puf de păpădie

doamnă, noi putem fi lei
vînzători de portocale
și putem fi dacă vrei
geniali și geniale

ne jucăm pe balansoar
de-a lumina și de-a noaptea
de-a Baudelaire și de-a Renoir
de-a nepartea și de-a partea

putem face glume roz
la care nu rîde nime
îmbătați cu chinoroz
îmbăiați în Rim și-n rime

vezi cum ne jucăm puțin
de-a cuvîntul pe hîrtie
suflînd tragic în destin
ca în puf de păpădie

Nigunda Fără Vară

în nopți melodioase nălucă de ninsoare
cu sînii roz prin viscol ca două-ntoarse cești
sabină troienită, desculță arătare
o întîlnii pe-o stradă de-aici din București

ninsoarea e de vină sau instelatu-absint
zisei în gînd și ochii-mi cătau un vechi taxi
nu poate fi femeie, vedenii crud mă mint
phiu drace, strada asta cum sfîntu s-o numi !

îmi salt peste ureche berbecul hainii groase
și borul pălăriei îl trag adînc pe ochi
dar ea nu piere, iat-o, cu pulpele-i frumoase
dansează prin zăpadă, nu-i fie de deochi

se-apropie de mine, iar eu mă mușc de-un
deget
mă mușc pînă la sînge, zic poate m-oi trezi
nici vorba, nu e vis, iar ea fără de preget
se-apropie înaltă, cu pași prelungi, mlădii

o văd acum de-aproape, ochi verzi are și
gura
e-un fruct crescut în sera ghețarilor din nord
parcă în căzi cu lotuși și-a îmbăiat făptura
și liniștit în umbră e-al dragostei fiord

am amuțit cu totul, mă trec călduri prin
creștet
atîta frumusețe e ștreang și e zăvor
n-am grai iară cuvîntul mi se întoarce veșted
balbosind ca apa-n ermetic rezervor

„Cum, nu mă știi ?" îmi zise, deloc nerușinată
părea că e la bal în rochie de seară
„sînt cea atît de aprig și însetat curtată,
Fiica Ninsorii-mi spune, Nigunda Fără Vară !"

o, încîntat, zisei, abia trăgîndu-mi gerul
și-n reverență amplă frînsei scorțosu-mi
trunchi
părea că se dezleagă nedezlegat misterul
cînd spre sărut mi-ntinse un rotunjit genunchi

ah, ștreang de nătucire, mi se lipise buza
de-acel genunchi de țurțur, de bronz sau de
faianță
doar în copilărie, în ger — găsii eu scuza —
pățeam astfel cînd limba o atingeam de
clanță

„o, fiu nevrednic, zise, mai porți în tine sînge
căldura degradantă a unui hîrb lumesc
nevrednic de-a te rîde, nevrednic de-a te
plînge,
în tine-atîtea patimi de groază înfloresc

cînd eu cristalul suplei perfecțiuni de gheață
mi-l port spre înălțimea zăpezilor, atît,
nimic în piept nu-mi bate, nimic nu mă
răsfață,
chiar dacă mă pîndesc ochi aprigi de urît"

și-și smulse înciudată genunchiul iar cu el
un strop de sînge sincer îmi înflori pe gură
îmbrățișarea caldă se preschimba astfel
în spaimă furioasă în fugă și-n fisură

puteai, strigai din urmă, să faci din mine-orice
te-aș fi-nvățat ce-i vara, incendiul iubirii
ți-aș fi sădit în vine tot dorul și tot ce
nicicînd nu ți-au visat prințesele mîndrii

ți-e frumusețea, proasto, pustiu muzeu ratat
nici pinguinii morții la tine nu se-nchină
și azvîrlii în urmă-i, spre șoldu-i legănat
trei mii de-njurături în limbă clandestină

în ierni melodioase, nălucă de ninsoare
cu sînii roz prin viscol ca două-ntoarse cești
sabină troienită, desculță arătare
ades mi-apare noaptea pe-aici prin București

ION DRAGOMIR

Țăran la obîrșii, muncind acum în [illegible] conștiinței, Ion Dragomir îmi pare a fi un poet în [illegible] [illegible]. Cuvintele [illegible] o fac, [illegible] pe de o parte, pentru a-l ajuta pe poet să-și învingă o anumită timiditate, pe de altă parte, pentru a strînge [illegible] [illegible] unui tînăr creator care-ar trebui să se bucure de un sprijin mai susținut. Emblematic pentru Ion Dragomir este versul : „sînt un [illegible] al holdei". El exprimă apartenența la o anume matrice dar și temperamentul poetului, năvalnic, unduios în același timp, bizuindu-se întotdeauna pe inspirația directă și mai puțin pe autocontrolul ce urmează [illegible] transcrierii. Poetul meu, deocamdată, totuși [illegible] și pasiune îl prinde cel mai adesea, îi este favorabilă. Aude [illegible] : „[illegible] crizantemelor" și „[illegible] piramidelor" ; vede „cum lumina se maturizează" ; se simte un solidar „prieten al culorului", pentru el „Patria-i... uniforma țărînii" ; se-ncumetă cu succes în [illegible] unor imagini mai complicate, de genul „[illegible] fuga ochilor mai [illegible] de-alienare" ; își dă măsura forței interioare cînd exclamă — „culeg tot traseul păsării". Are metaforă puternică și inefabilă deopotrivă : „mîinile tale ca norii" ; știe să spațializeze : „îmi potrivesc ochii după ochii rîndunicii". Într-o poezie de dragoste compusă cu cea mai strictă economie de limbaj. În sfîrșit, este un poet al vitalității mereu reîmprospătate, sorbindu-și agerimea [illegible] la izvoarele și rădăcinile primordiale, de „acasă", de la „casă", revenind drept spațiu originar, sau, cum spune el însuși, reunind sorita idei, într-un vers absolut antologic : „casa, mă-ntorc la ea precum securea la gresie".

Grigore Hagin

În calea arborelui meu

...Călare pe cal am crescut mai mare
decît calul.

Ocup un spațiu și un timp
prin ceea ce mîna îmi răsucește,
culeg tot traseul păsării.
...Muncă a pămîntului merg către strămoși
și strămoși, merg în viitor.
Istoria soarbe și distribuie izvoarele,
nu vorbește despre un arbore ci despre
o pădure
nu distruge, nu exagerează și nu se răzbună
nu îndrugă palavre.
...În calea arborelui meu [illegible] multă
și nu indiferență aflu.
În sinea fiecăruia,
Lumina se maturizează.

Casa

Casa cu pereți albaștri
leagănă aurul dens în știuleți
și mama își spală cuvintele-n țărînă
și dangătul clopotelor înțeapă aerul
cu gram de moarte și sărbătoare...
Pămîntu e-nfrumusețat din fiecare cu cîte
ceva
Casa ascultă fluviul și mă scrie-n cer.
Casă zidită într-o lorlotă de crizanteme.
Casa cu două inimi măsoară oamenii
cu lacrima.
Casa nu doarme în nici-o parte a ochilor
mei.
Mă iscălesc pe laptul cel mai de preț
al zilei.
E amiază-n obrazul iubitei,
fereastra îmi spune să plantez un migdal,
treizeci de lacrimi sînt mîine
acoperiș al casei mele
și grădina
polenizează ceruri de diferite etaje.
îmi scrie scrisori,
îmi este mamă,
de treizeci de ori.
...Ce voi fi după moarte în casa de sub deal,
în casa albastră din amintiri,
în casa plutitoare !

În sufletul meu

Sînt [illegible],
sînt pămîntul trecînd prin moxe și prin
fereastra cerului,
sînt [illegible] omului către oameni
și cu zîmbete sînt primit în fiecare casă.
Pămîntul privește-nainte prin ochii mei.
Pămîntule, tu și cu mine unul sîntem ;
păsările, brazii sînt artefacturi ale splendorilor
tale
și eu sînt un vuiet al holdei.
Pămînt alergător printre planete îmi sorbi
trupul.
Semințele-s așteptate-n miracolul plural
al țărînei,
în această luptă unul descult și altu-ncălțat –
și albastră trăiește casa mea,
pe toți vă sigilez în sufletul meu
și vă cheltuiesc
treptat.

Patria

...Patria-i legată de sîngele meu
asemeni frunzei de creangă,
Patria arde în trupul meu
Patria este identitatea mea, este cămașa
în care dorm, iubesc și semințelor
le este promovată calea.
Aici, trecutul și prezentul
zămislesc în chipurile noastre...
Aici este eșecul dar și cîștigul
Patria-i bătălia ce continuă zi de zi,
este îndurarea
țărînei.
Patria nu moare,
lupta se predă din tată în fiu ;
țărîna lucrează, își împlinește opera
și pleacă-n cămășile cerului...
Fiecare om are mîna lui de pămînt
în care se închină...
Călătorule, plantează un pom
Mîna ce-l va culege se va ruga pentru tine.
Flux și reflux al țărînei este omul
și anii trec în policandru păstrînd
o altă lumînare aprinsă
și mă întorc în satul meu dintre munți
să aflu ce face zăpada și să știu
pîinea mîncată-a mireasmă
de brad.
Stejarul se face de argint în fața prietenului
Stejarul se face sabie de fața dușmanului,
Istoria rîde și plînge în trupul patriei
Istoria este priveliștea lumii în acțiune.

Casa

Trăiesc în flacăra albinei.
Oamenii sapă fîntîni și punte de griu
întind.
Casa este fluviul, din el mă pierd și-n el mă
regăsesc.
Casa, mă-ntorc la ea precum securea
la gresie.

radio

r

Iubind literatura

Cronicarul își permite azi un răsfăț, lăsînd de o parte comentarea unor emisiuni (să sperăm că nu nedreptățim nici o capodoperă radiofonică) pentru a vorbi despre o carte. Este vorba de **„Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx"** alcătuită de Vasile Rebreanu și Miron Scorobete. Autorul moral al acestei cărți este radioul. Spun autorul moral și sper să nu se supere nimeni (nici alcătuitorii, nici cei care se mai pot supăra dintre personalitățile intervievate) pentru că semnăturile au fost adunate de „cutia magică". Iată ce ne spun autorii : **„Înregistrate pe bandă magnetică pe parcursul unei perioade relativ lungi — un sfert de secol ce coincide cu vîrsta însăși a Studioului Cluj — piesele încredințate azi tiparului, transferate, cum se spune, din galaxia Marconi în galaxia Gutenberg, prezintă un peisaj de foarte mare diversitate determinată de structurile atît de diferite ale iluștrilor noștri interlocutori ca și de mulți alți factori. Intervențiile acestea sînt, unele, elaborate minuțios, sau, altele, cu totul spontane ; reprezintă mărturisiri de pondere deosebită, definitorii pentru o viață întreagă, sau rețin doar o reacție ocazională ; aparțin unor artiști, scriitori, sculptori, muzicieni, dar și unor oameni de știință sau simpli țărani."** Despre ce personalități este vorba ? Iată-le, în ordinea lor alfabetică : Agârbiceanu, Ion Baciu, Eugen Barbu, Lucian Blaga, Al. Căprariu, Constantin Daicoviciu, Iosif Constantin Drăgan, Victor Eftimiu, Dumitru Ghișe, Veturia Goga, Letay Lajos, Ștefan Pascu, Francisc Păcurariu, D. R. Popescu, Marin Preda, Aurel Rău, D. D. Roșca, Zaharia Stancu, Maria Țuculescu, Ion Vlad. Fiecare interviu, fiecare intervenție evocatoare reprezintă un punct de referință, pentru sistemul nostru cultural, dar și pentru întregirea personalității fiecăruia. S-ar putea da sute de exemple de propoziții definitorii, de maxime și îndemnuri. Nu ne propunem însă a face o recenzie literară. Ci numai a anunța un act de cultură. Pentru că numai faptul că aceste texte scrise sînt înregistrate produce aceeași emoție ca și la ascultarea lor.

Fixarea lor acum pe hîrtie este un act recuperator, o punere în circulație publică a unei Fonoteci de aur. Ele, aceste pagini, au trecut în literatură (chiar dacă le numim interviuri, evocări, mărturisiri, ele tot pagini de literatură rămîn). Pentru aceasta alcătuitorii volumului se dovedesc în primul rînd, iubitori ai literaturii. A spune despre ei că au avut o idee ingenioasă înseamnă mult prea puțin. Înseamnă a uita ce muncă imensă este a căuta, a asculta, a transcrie de pe banda magnetică. Puși în slujba cinstirii limbii și culturii române, Vasile Rebreanu și Miron Scorobete, au mai dovedit și cît de importantă este misiunea radioului, cîtă noblețe și pasiune implică munca cu microfonul. Întrebarea obișnuită, sau care ar trebui să fie obișnuită oricărui redactor al radioului este aceasta : care sînt propunerile noastre pentru viitor ? Ce vom lăsa din acest tezaur urmașilor ? Acestor întrebări cartea „Cu microfonul **dincolo și dincoace de Styx"** le dă un admirabil răspuns.

Constantin Stan

plastică

p

Spectacolul culorilor

Cea dintîi calitate a picturii lui ION GHEORGHIU asupra căreia aș dori să mă opresc în aceste însemnări este legată de onestitatea artistică. Timp de un deceniu și mai bine, de cînd căutările sale se concentrează în direcția ilustrată de excelent întocmita expoziție de la Muzeul de artă al R.S.R., pictorul a fost consecvent cu sine însuși, nu a făcut rabaturi de nici o natură, nu a prezentat, în expoziții oficiale ceva ce să reflecte un aspect divergent față de propriul său mod de a gîndi demersul creator, față de realitatea stringentă a unui atelier unde, totuși, ca în atîtea altele, mai era probabil loc și pentru iluzia că reputația se poate fabrica, precum anume lucrări, la comandă. Debarasarea cinstită de o asemenea iluzie care destul de des a servit pentru liniștirea conștiințelor, înainte deja de a deveni profitabilă, a vertebrat ferm organismul picturii lui Ion Gheorghiu. El se prezintă unitar și armonios, fruct al unei reflecții coerente cu sine pînă în aspectele cele mai particulare, așa cum lasă de altfel a se vedea examenul comparativ al tuturor categoriilor de lucrări din expoziție : picturi, sculpturi, guașe, studii, tapiserie. Acest fel care, repet, este rezultatul unei alese probități profesionale, generează simpatie la nivelul publicului, ca și la nivelul criticii, avînd astfel prea puțină importanță că supralicitarea lui — snobarea, cum s-ar spune — poate degenera în ditirambă. Cîștigul cel mai important prin această expoziție îl are, paradoxal, nu reputația autorului, — el fiind bine cunoscut și făcînd, oricum, parte din acel număr extrem de redus de artiști asupra valorii operei căruia, cu foarte rare excepții, a existat un consens aproape absolut — ci pictura noastră contemporană ca atare. Odată reîntărită și reverificată clar ideea că la culmea gloriei artistice — căci ce altceva poate să însemne pentru un artist, încă tînăr, nu doar sub aspectul capacității de invenție, o expoziție de proporțiile unei mari manifestări colective, prezentată sub auspiciile celei mai prestigioase instituții muzeale din țară ? — se poate ajunge mai ales prin deplină consecvență, s-ar putea să înregistrăm cel puțin un ușor regres în materie de abateri de la concepția pe care orice artist ce reflectă cît de cît asupra sensurilor artei sale o simte ca determinantă în precizarea unui univers unitar, conform cu propria natură și subordonat unor anume exigențe de meșteșug.

Iată de ce, din perspectiva autorului rîndurilor de față, expoziția lui Ion Gheorghiu are o valoare morală care primează asupra aspectelor legate de calitățile propriu-zis artistice. Ea afirmă răspicat o părere mai veche, a unei anume părți a criticii contemporane, conform căreia, în actuala situație a artelor vizuale, originalitatea este un atribut al stilului devenit el însuși, din ce în ce mai mult, un reflex al evoluției factorilor ce țin de meșteșug și reflecția asupra meșteșugului. Cu voia cititorului la aceste lucruri ne vom referi ulterior, în alt articol, în alt spațiu tipografic.

Să reținem momentan că lucrările lui Ion Gheorghiu exercită o anume fascinație : aceea a spectacolului culorii.

Grigore Arbore

muzică

m

Poezia pianisticii

Între marii virtuozi internaționali ai pianului, în zilele noastre, sovieticul Victor Eresko este un „nonconformist". Anume prin obstinația cu care refuză să se conformeze imaginii, din ce în ce mai generalizate, a scamatorului amețitor în forță și viteză, producător de cît mai multe sunete pe secundă, susținînd programe-mamut, traversînd în goană stiluri și perforînd iluștri compozitori pe care îi aruncă, terminați, publicului, sub formă de ecou, în timp ce solistul este deja în avion, dacă nu chiar cîntă în orașul următor. Victor Eresko se așează încet la pian și detaliază „bătrînește" imagini, distilate cu o savoare aproape uitată, bucurîndu-se el însuși nu de performanța tehnică ci de aceea de a arăta ceva ce nu se mai arătase, de a explora încă o posibilitate, de a pune o lumină nouă chiar asupra celui mai rulat repertoriu. Imaginea sa nu este proprie prin doborîrea precedentelor recorduri „pe suta de note", ci prin cîte o armonie subliniată, pe care nu o auzisem pînă atunci, un acompaniament scos în evidență surprinzător, o culoare inedită, o suspensie dilematică. El citește muzica într-o lectură originală, fără a avea deloc gîndul de a se arăta, în primul rînd pe sine.

În recitalul Chopin pe care ni l-a oferit, Victor Eresko a arătat cît de familiar și de sincer se poate apropia de muzică un mare profesionist. Trebuie să fii într-adevăr deasupra profesiunii pentru ca să lași tot ce este exercițiu și orgoliu și să redescoperi, la capătul neînchipuit de obositorilor ani de studiu, urmați de stress-ul concertelor săptămînale, mereu în alt oraș, adevărata bucurie de a face și dărui muzică, să te poți încînta tu însuți, care ai repetat aceleași și aceleași pasaje de mii și mii de ori, de frumusețea lor, să te minunezi de plăcerea pe care, de pe scenă, o simți, fără putință de a te înșela, născîndu-se în ascultători. Într-o epocă a instituționalizării talentului, Victor Eresko își poate conserva spontaneitatea. Supunîndu-se aceluiași ritm ca toate marile vedete internaționale, el găsește resursele ingenuității nealterate, poate să se mire de frumusețea muzicii atît de cunoscute, descoperă din plăcere unghiuri mereu inedite.

Dar, cum spuneam, sinceritatea, familiaritatea cu muzica, la Victor Eresko, nu este în nici un chip diletantă (chiar în oricît de frumoasă accepțiune a cuvîntului) ci dobîndită prin acea meserie care își permite să uite de ea însăși. Se vădea aceasta din regia savantă a planurilor mari, peste care inspirația și inițiativa momentană erau fericitele „accidente" ale naturii darnic înzestrate. În Poloneza cu care a deschis programul, nici una dintre obsesivele reveniri ale fragmentelor tematice nu era identică cu alta, fără ca variația să fie forțată, să dea impresia de căutat, speculat. În schimb, în ultimul din cele Patru Impromptus, revenirea unei anume idei muzicale era ostentativ identică, conferindu-i-se astfel o valoare de simbol.

Fuziunea rară a premeditării cu sugestia momentană face din cîntul lui Victor Eresko expresia convingătoare a celei mai alese poezii pianistice.

Costin Cazaban

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi

«Lui Eminescu i se cuvin toate lacrimile noastre»

EVOCARE DE EMANUEL VALERIU

Tudor Arghezi părea în public ca și în particular [illegible] absent. Lăsa [illegible] că este „subiect" de cei din familia sa. [illegible] și prostu Ivan, cum îl mai [illegible] urmă și cum îl mai excitau vorbe [illegible] demolatoare [illegible] total [illegible] care-l izolase într-o strîmtoare fără ieșire, stare justificată prin vîrstă. Cît se pătrundea [illegible] Îmi amintesc nu numai una, ci multe, foarte multe împrejurări, în care Poetul ne povestea întîmplări din viața sa ori a altora, pe care-i [illegible]. Rostea nume de oameni, știuți de cei din [illegible] sau neștiuți, fapte demne de a fi fost consemnate într-o cronică non-conformistă. Era [illegible] cu evlavie. Vorbea [illegible] monoton, cu mai curind [illegible] înalt ce-i era propriu, cu [illegible] să cantoneze auditoriul, să elimine orice altă [illegible] de diminuare a atenției, subliniind ceea ce [illegible] prin ușoare modificări de ton ori prin [illegible] studiate, ca și cum ar fi obosit sau ar fi vrut să [illegible] — vezi, Doamne ! — [illegible] cînd discursul devenise mai palpitant, ducîndu-și delicat mîna la gură și uitînd chiar să rostească ceea ce ar fi trebuit să se subînțeleagă. Și uneori părea să-i lipsească un nume propriu. Se adresa, fără să-și întoarcă privirea, coanei Paraschiva, știind-o mereu în preajma sa, pază bună a gurii împotriva oricui, chiar și a tentațiilor sale, nu totdeauna potrivite cu sfaturile medicilor : „Cum îl spunea [illegible], dragă ?" Soața rostea un nume, evident inexact, însoțit de o strălucire fugară a dinților ei mari, prevenindu-ne că de fapt nu-și aducea nici ea aminte. Grijulie, Mitzura sărea în ajutorul mamei sale, lansînd un alt nume deși, de cele mai multe ori, la epoca [illegible] fusese, poate, martora aceleiași relatări. [illegible] nu accepta [illegible]. Ducea două degete la tîmpla vecină ochiului bolnav, povestea în continuare și, dintr-odată, fără nici o schimbare de ton, preciza despre cine fusese vorba.

În general, nu era dispus să stea la taclale. Asista la petreceri ori la simple reuniuni familiale, așezat confortabil în fotoliu, cu bastonul alături, părînd cu totul absent. Cineva pomenea de Ilya Ehrenburg și, deodată, se auzea țăcănitul vocii Meșterului : **„L-am cunoscut pe ovreiul ăsta, la Paris, cînd se ținea de alte drăcii..."**. Se așternea o liniște deplină și portretul lui Ehrenburg se țesea, din vorbe simple și de duh, ca din niște repezi tușe de ulei pe o pînză, reconstituind nu numai o ființă ci și o epocă, prin care defilau, ca pe un ecran real, pictorii vremii, muzicienii, scriitorii cunoscuți atunci, se înjghebau străzile strîmte ori largile bulevarde pariziene, se înălțau localurile și se animau de o zarvă reînviată de farmecul și preciziunea evocării Poetului. Atunci, îmi venea să ies prin ziduri, să alerg și să aduc magnetofonul. Schimbam priviri complice și dezamăgite cu Barutu, dar nu ne puteam clinti. Prea adeseori, prietenul meu vedea în Meșter doar pe tatăl său, cu care era obișnuit... Transcriu, de pe o bandă magnetică, o evocare a Parisului deceniului al VI-lea :

„O impresie asupra Parisului ? Am găsit alt Paris decît acum 60 de ani, cînd l-am văzut prima dată și decît în anii succesivi în care l-am văzut. În sensul că l-am găsit alb și eu îl știam negru. Ministrul afacerilor culturale este scriitorul Malraux. Ăsta, cînd a venit la minister, a zis : prima dată trebuie să îmbrăcăm statuile în alb. Toate statuile, toate edificiile, toate vechile hoteluri — în sensul francez hotel, casă personală — aveau patina neagră a timpului, care le stătea foarte bine. El a pus și a înnălbit totul și acuma Parisul este alb. Eu i-am trimis lui un volum din poeziile astea și i-am scris. I s-au părut aripile trecute ale Luteției vestede (Lutetia este vechiul Paris din timpul romanilor) și atunci i-a pus aripi noi și văluri noi. Într-adevăr, Parisul este proaspăt. Are rufărie nouă. Un Paris spălat, călcat și expus la vitrină".

Tudor Arghezi nu suporta tehnica și rigorile acesteia, punerea în scenă. Așa, dealtfel, pentru a fi sincer pînă la capăt, am și ajuns la acea exclusivitate despre care am amintit. O distinsă colegă și o excelentă profesionistă venise și ea să-l filmeze. Meșterul a fost adus de coana Paraschiva, instalat în fotoliul indicat și... uitat acolo atîta timp cît s-au făcut pregătirile necesare oricărei înregistrări pe peliculă. Cablele au împînzit camera, reflectoarele au incendiat aerul, microfoanele au delimitat zonele sonore. Dar cînd reportera a dat semnalul convenit, pentru declanșarea motorului aparatului de filmat, Poetul, care asistase impasibil la pregătiri, a zis cu glasul său subțire și tremurat dar excluzînd replica : **„Paraschiva, ia-mă de aici și poftește-o pe domnișoara afară !"** Ceea ce s-a și întîmplat, provocînd stupoarea și nemulțumirea mută a echipei de filmare.

În ceea ce mă privea, am căzut la următoarea învoială : Meșterul Arghezi mă va chema cînd va avea un program deosebit sau cu prilejul unor ieșiri în oraș, deplasări la tipografie și așa mai departe. Aveam să filmez, deci, pe viu și, pe cît posibil, fără reflectoare sau cu o sursă de lumină pe care el s-o poată suporta. Munca aceasta, sprijinită pe complicitatea întregii familii a Poetului, devenea cu mult mai grea dar și mai pasionantă. Cînd primeam telefonul, lăsam totul de-o parte, luam primul operator disponibil și porneam la întîlnire : o plimbare la Pădurea Băneasa, un drum în redacția „Gazetei literare", la Gara de Nord, pentru a-l petrece la o plecare ori a-l aștepta la revenirea în țară, ori, pur și simplu, însoțindu-l cu... bastonul prin București. Se filma de la distanță, cu teleobiectivul (Virgil Colocaru și Costel Berteanu, cel cu care am realizat cele mai multe filmări, știu cît de greu le-a fost !), pierzîndu-se conversația, pentru că nu puteam deplasa o echipă întreagă, dar și pentru că Meșterul nu trebuia să știe ce „complotăm" cu familia (deși eram convins că nu era deloc străin, iar după mult timp mi-a și confirmat bănuiala !).

O inhibare, pornită din respect pentru Poet, îmi bloca orice inițiativă cînd îmi propuneam să încep scrierea comentariului. Știam că „pe viu", așa cum realizasem cîteva interviuri, se dovedea un interlocutor dificil, deoarece nu respecta „regula jocului", potrivit căreia trebuia să răspundă întrebărilor puse, devenind, de obicei el cel care chestiona. Pentru film, soluția nu putea fi decît una singură : Meșterul să comenteze singur imaginea ! Un astfel de aranjament era destul de greu de obținut, deoarece o „comandă" de acest gen nu l-ar fi interesat, [illegible] o muncă specifică de televiziune și imposibilă pentru Tudor Arghezi. [illegible] am [illegible] să duc cu mine un magnetofon și două microfoane. Aparatul a fost instalat la distanță, nevăzut, dar microfoanele trădau, firește, toată conspirația. Tăcerea Meșterului a fost compactă ! Următoarele tentative s-au soldat cu același rezultat. Vorbeam de unul singur. Întrebam și nu mi se răspundea. Tăcerea lui Tudor Arghezi constituia, pentru mine cel puțin, un cumplit răspuns. [illegible] total sau cu un posibil și [illegible].

Filmului îi fixasem titlul **„Arghezi contemporanul"**, tocmai în ideea unui autocomentariu. De aceea, am perseverat în manevra cu magnetofonul. Găsindu-l într-o mai bună dispoziție, poate pregătită de cineva din familie, am reușit să înregistrez prima bandă, dar nu fără a [illegible] sarcasmul cunoscut. După ce sfîrșisem instalarea aparaturii și mă pregăteam să încep o discuție [illegible], pentru a putea plasa și întrebările ce urmau să facă parte din comentariu, îl aud întrebîndu-mă : **„Cu microfoanele astea le dai și pe la coroane ?"**. Am confirmat, chiar încîntat de faptul că studioul mi le punea la dispoziție pe cele mai noi și mai fine, dar fără să-mi dau seama unde bătea ghidul lui dinainte [illegible] de un simbol : **„[illegible] pentru că au o formă plină de sugestii"**, [illegible] în acea zi, ghiața tăcerii [illegible] așteptări...

Ore întregi de verb arghezian s-au [illegible] pe pilitura magnetică a benzilor și nu-mi pot ierta forfecarea lor, în funcție de necesitățile filmului, deși o copie integrală o încredințam, cu regularitate, lui Barutu. Din lungile conversații s-au născut portretul sonor al coanei Paraschiva...

„Paraschiva ? Ea a fost cu mine întotdeauna un frate bun, o soră bună. La pușcărie, în libertate, pretutindeni. Îi datorez multă recunoștință. Foarte devotată. Dealtfel, dacă n-aș fi avut asistența și atențiile ei, n-aș fi putut lucra. Așa că e o colaboratoare adevărată și strîns legată de... literatura mea. Se vorbește de multe ori, la divorțuri, că nu s-au putut înțelege și că nevasta n-a înțeles — acuma, nu știu ce avea de înțeles, că bărbații nu erau chiar așa de complicați. Ea m-a înțeles. Țărancă din Bucovina. E multă asemănare între bucovineni și olteni, în special gorjeni.

În 1943, după ce am publicat pamfletul „Baroane", am fost închis și la pușcărie, colegii mei de pușcărie erau toți divorțați. Nevestele dispăruseră. Nu era elegant să aibă un soț la închisoare. Și ea venea pe zloată grea, pe viscol, venea cu oalele de mîncare și-avea o cană mare așa, de-aceea de lavabou. Aia era plină cu ciorbă. Și-n mîna astalaltă, două-trei crătiți. Nici nu-mi puteam închipui că poate străbate prin atîtea intemperii așa de departe. Și făcea kilometrii ceia, din Bd. Elisabeta pînă la Văcărești pe jos. Însoțită de o cățea. O cățea care învățase drumul și mă vizita singură. Venea la mine, la odaie, și zgiria la ușă. Ședea o zi întreagă și se uita. Întîi n-am înțeles de ce se uită la fereastră. Cînd începea să se insereze, ea avea trebuință să vină îndărăt, să vadă drumul, că trecea prin cîinării multe, prin noroaie teribile. Fetiță ! Și se uita așa și pe urmă la mine și rînjea. Vrea să plece. O mîngîiam, o băteam pe spinare, îmi zicea încă un bonjur din ușă, la poarta închisorii iar se întorcea o dată să mă complimenteze",

ca și portretul Mitzurei :

„Mitzura, primul și aproape, aș zice, singurul meu copil, cu toate că am mai mulți. Cînd s-a născut ea, nu știam ce e o fată la familie. Și am stat cu ochii în ochii ei, o noapte întreagă și am învățat să iubesc fetele. Eu n-am iubit, pînă atuncea, decît fetele bătrîne. Și mi s-a relevat o finețe și o posibilitate de simțire cu totul nouă, pe care pînă atuncea n-am avut-o. I-am făcut atunci și niște versuri :

Are tata trei Mitzure,
Vine ursul să le fure...

și o legănam cu cîntece din astea. Și-o iubesc pentru că e calină, ca o fată bună și gentilă. Ea a abandonat marele ei talent de desenatoare și pictoriță pentru teatru".

Așa avea să se lege, în timp, imaginea cu textul filmului. Dar și astăzi, după cîțiva ani, resimt același regret. Sub masa de montaj — în urma vizionărilor repetate — au căzut centimetri și metri de bandă magnetică și de celuloid, al căror loc era în fonoteca și filmoteca de aur a Radioteleviziunii. S-a pierdut, astfel, acea emoționantă și unică evocare a întîlnirii copilului, care avea să devină Poetul Tudor Arghezi, adică al doilea pilon de excepție al liricei românești, de pînă acum, cu cel dintîi, nefericitul Eminescu, văzut în plină Cale a Victoriei, zgornit și batjocorit, ca un nebun oarecare, de trecători rămași, pentru vecie, anonimi, în trista lor ignoranță. Singurul care reținuse evenimentul era Meșterul Arghezi.

Acel chip al omului, trecut bine de 80 de ani, transfigurat de fiorul unei întîmplări diverse pentru cei mai mulți, petrecută în copilăria sa îndepărtată, dar strecurată în fibra cea mai adîncă și sensibilă a amintirii, trebuia să rămînă și să fie transmisă posterității, ca o mărturie a unei confruntări de un unic dramatism, pusă la cale de un incontrolabil destin, care făcuse ca drumurile unor genii autohtone să se încrucișeze, în plină zi și în plină stradă, sub semnul celui mai ireal hazard cu putință : geniul pustiit în rătăcire și cel care avea să-l urmeze, peste ani.

Dar „s-a considerat" că ceea ce știa toată lumea și anume că Eminescu fusese atins de nemiloasa boală, nu avea dreptul să știe ori s-o spună și Tudor Arghezi, mai ales că ne aflam într-un an aniversar al Luceafărului poeziei românești ! Transcriem ceea ce s-a păstrat :

„Trebuie să regretăm adînc că Eminescu a murit. Însă n-a murit decît fizicește. În ce privește măsura lui artistică literară se găsește la nivelul lui Goethe. Este un Goethe al României aș putea zice un Omer al României. Lui i se cuvin toate lacrimile noastre".

Fructele și neantul

Experiența lirică a Mariei Banuș a în[illegible] volumul *Țara fetelor*, cu [illegible] și virsteler ce preced ma[illegible]. Universul poetei era pro[illegible] evanescent sub regimul reveriei [illegible] estompate, dar și dintr-o aspirație [illegible] [illegible]

[illegible] reprimată din discreție, cenzura implicînd concentrare. Imaginea traduce consecvent semnificații simbolice prezente în subtext în întregul volum, semnul hotarului dobîndind caracter emblematic tocmai prin reunirea sugestiilor venite din întregul spațiu al lirici *Portretului din Fayum* [illegible]

[illegible]

Saltana Craia

Despre autorul „Doctorului Taifun"

Urmare din pag. a 1-a

Stînișoara ori la Sibiu, unde eram găzduiți la palatul Episcopal și cîteodată în [illegible] de tren al episcopului. Ca să nu mai vorbim de călătoriile mai îndepărtate pe care le-am întreprins însoțite de tata, în Turcia ori în Italia.

— *Obișnuia să vă citească lucrările literare înainte de a le preda editurilor ?*

— Ne aduna în camera cea mare de jos și lecturile se transformau în ceasuri de încîntare. Între multe alte proze, ne-a citit astfel, în întregime, *Papucii lui Mahmud*. Mie personal mi-a dictat, pentru recopierea de pe manuscrisul prim, tălmăcirea *Bibliei*. Aceste ședințe de lectură ori de lucru erau întotdeauna piperate cu istorisirile și lămuririle lui de înaltă frumusețe artistică, de spiritul mereu viu, fascinant, de humorul cu care își însoțea observațiile. Țin minte că odată, imediat după primul război, Dahnei i se rupsese talpa unui pantof și ea astupase gaura cu o carte poștală ilustrată reprezentînd o vedere din Constanța. Cînd s-a plîns tatei, el i-a replicat spre hazul general : „Dragul tatei Dadalină, și te mai plîngi, cînd ai la picioare întreaga Constanță ?"

— *Ce manuscrise v-au mai rămas de la Gala Galaction ?*

— Am mai păstrat manuscrisul nuvelei sale de debut *Pe terasă*, apoi prima versiune a lucrării *Pădurarul Ion Bentu*, un fragment din *La răspîntie de veacuri*, caietele cuprinzînd cele trei volume de jurnal apărute sub îngrijirea lui Teodor Vârgolici — în ultima aflîndu-se și schița *Soleima*, apărută în ziarul „Viitorul" în 1907, dar neinclusă ulterior în vreun volum. Păstrăm, firește, și unele scrisori trimise de tata de pe unde călătorea. Altele poate că încă se mai află prin cufere, în podul casei. Scrisorile trimise de [illegible]

[illegible] *?*

— [illegible] Laurea [illegible] Cînd a fost vizitat de doctorul C. I. Parhon, a încercat să se ridice din fotoliu, dar n-a mai izbutit.

— *Cînd obișnuia să scrie ?*

— Îmi aduc aminte — îmi răspunde pictorița și scriitoarea Luki Galaction Passarelli, domiciliată azi la Roma, în Italia — dar să știți că [illegible] Magdalena Galaction Buzorchini, căreia i-ați adresat o întrebare asemănătoare, că dimineața, la ora șase și jumătate, cînd mama ne trezea pentru a ne pregăti să plecăm la școală, tata se afla de multe ore la masa lui de lucru. Se scula la orele 3–4, cînd totul era cufundat în liniște [illegible]

— *Dumneavoastră, fiicele, nu-l întrerupeați niciodată ?*

— Alergam de nenumărate ori la chilioara dînsului cu felurite întrebări ce ne erau utile la lecții sau pentru lecturile noastre, ce depășeau cu mult programul școlar. Dar aceasta îndeosebi după amiezile. Tata știa tot ! Orice l-am fi întrebat, despre vreun scriitor, despre opere [illegible]

Privilegiul „nebuniei"

● Geo Bogza și-a obișnuit cititorii a fi un oaspete scump, adică rar, în librării. Cărțile sale — de multă vreme și spre deosebire de ale multor altora — mai degrabă și mai ades căutîndu-se decît și găsindu-se de către cei ce le vor sau le-ar vrea, n-au fost numeroase prin ani. Bogza nu face parte dintre poeții care să publice în fiecare zi cîte un volum, cu toate că în deloc scurta-i activitate literară (nu fără întreruperi, nu fără zone de nedumerire, nu fără tăceri) au fost și perioade în care a tipărit sau retipărit în fiecare săptămînă cîte o poezie. Ultima sa culegere de versuri, ORION, cuprinzînd 134 de bucăți și de două ori pe atîtea pagini, tocmai de aceea, are ceva de sărbătoare sau de lucru puțin comun între destule lucruri foarte comune. La urma urmelor, cu sau fără intenție, orișice carte este prin ea însăși un comerț, un prilej, un concurs, un spectacol de ipostaze de artă. Idei, atitudini, sentimente, sugestii, cogitațiuni, feluri de a vedea și de a reflecta lumea sînt convocate la rampă și developîndu-se cu conflictele lor cu tot, chircindu-se cu discrețiile lor cu tot, ele țes penumbră și insecuritate, secretă speranțe și candoare, se comportă ca niște personaje, transmit tentații, intrigi, mesaje, complică, aliază și produc deznodăminte sau împietriri.

Noua și ultima carte a lui Geo Bogza nu numai că se abține să facă excepție de la regulă, dar înlocuind pompa cu simplitatea, accentuează pe rigorile acesteia impulsiv, cu un naiv integralism : între un portret pe care îl are din 1927 și o fotografie elaborată în 1977 (din care se detașează fixitatea, statura, vizionarismul, senectutea, inflexibila privire a unui bărbat semănînd simultan a revoluționar și a deținut, a prooroc și a obsedat, a preot păgîn și a corăbier ca din Cartagina antică, a copil mare și a exemplar de nepămîntean, a sceptic și a subiect uman dintr-o rezervație) se cuprinde o jumătate de veac de răfuieli cu poezia prozei și cu proza poeziei, de lupte cu îngerul și cu dracul, de rictus și scrișnet : cincizeci de ani de insurecții și înfrîngeri (fiindcă totuși aici doarme un înfrînt), cincizeci de ani după al căror zbor nici munițiile nu s-au terminat complet, nici sîngele nu s-a scurs tot, nici vocabularul nu a renunțat la potențialele sale de explozie, însă de la închisoarea Văcărești autorul a trecut, desigur nu imediat, la Academie și de la manifest la parabolă, iar odată cu sine — în parte, cel puțin — și poezia lui. Ceea ce pare să se cunoască, la controlul ținutei ultime a limbajului.

Din ORION, cu sau fără totală dreptate, autorul omite, pe lîngă alte contribuții lăsate prin periodice, textele primelor sale cărți : JURNAL DE SEX și POEMUL INVECTIVĂ. Iar în privința pieselor însumate și alese vine cu următoarele precizări : „Multe dintre poemele ce au intrat în prezenta culegere, fiind supuse unei priviri critice, în mod firesc mai severă odată cu trecerea anilor, au suferit modificări de grade diferite, unele apărînd sub o altă formă și sub alt titlu, decît în versiunile inițiale. Cîteva dintre ele au fost — pornind chiar de la o singură strofă — scrise din nou, semnatarul volumului urmărind să-i dea nu un caracter documentar, ci, pe cît posibil, un conținut lipsit de imperfecțiuni".

Pe cît posibil... priviri critice... conținut lipsit de imperfecțiuni... Există așa ceva ? Hai, despre operația cu pricina, deocamdată, să amînăm comentariile !

După Ion Vinea, cel din ORA FÎNTÎNILOR și Adrian Maniu, cel din ultima ediție de sub chiar grija sa, Geo Bogza e al treilea caz notabil de [illegible] care, la o considerabilă distanță de la data apariției uneia sau alteia din poemele sale, intervine în fondul și forma lor, înfățișîndu-se public altfel decît în haina vorbelor dintîi. Desigur, [illegible] poeți ai trecutului (de nu ne-am gîndi decît la Eminescu...) obsesionau și [illegible] tot revadă, să-și tot îndrepte, să-și [illegible] desăvîrșirea poeziilor, producînd variante peste variante și neîncredințînd pînă la urmă tiparului decît versiunea finită, asupra căreia apoi nu mai re[illegible] fiindcă nici nu aveau de ce. Cu timpul, răbdarea îndelungă i-a luat locul în mai recenta [illegible] literară nervoasa intrare cît mai repede în arenă a noilor cîntăreți sau obișnuința de a dezvălui cititorului întreg romanul unui poem, față cu față, edificînd mult peste cît ar fi fost necesar asupra evoluțiilor procesului de creație. Între altele, Ion Barbu îi reproșa, vă aduceți aminte, lui Arghezi păcatul de a-și fi publicat [illegible] în timpul vieții și biografia operei, deci odată cu varianta ultimă a unei piese, adesea și pe cele anterioare — indiciu de conștiință artistică nu foarte exigentă sau de nărav al etalării, al etalării cu tot dinadinsul. Ei, dar nu era Ion Barbu, tocmai el, cel care să omită să exagereze... Oricît de asemănătoare între ele, [illegible] lui Arghezi nu-s toate la fel. [illegible]

Cazul de față al lui Geo Bogza (ca și cazurile lui Vinea și Adrian Maniu, pe care de asemeni nu le luăm deocamdată în discuție) prezintă fiecare nuanțele, scrupulele, temerile, motivările și rațiunea sau bizareriile sale, altele de la unul la celălalt. Pe poetul ORIONULUI l-a îndemnat la revizuiri încercarea, bunăoară, de a găsi o formulă conciliantă între două aspecte ale [illegible] și două vremi ale elaborării bineînțeles [illegible] libertinismul și libertarismul, violențele, [illegible] de altădată și vis-à-vis moralismele, parabola, temperanțele, esopismul, autoinduioșările ori afiliațiile de azi. Ca să apere cvasi[illegible] unei opere, poetul îmblînzește, explică ori face narativ tonul bucăților de ieri și verticală [illegible] poematice de azi. Un fel de dublă rigiditate. Iar cu privire la a doua familie de preocupări, cînd accentul pe excepționalitatea impedimentelor avute cu opacitatea mediului ambiant se îngroașă, iar pronumele persoanei întîi singular capătă sarcini disproporționate (**„Eu am ținut socoteala tuturor corăbiilor lumii" ; „Toți mă vînau. / Făcîndu-și pe seama mea tot felul de iluzii / mă vînau" ; „Cineva din mine, căruia nu i-a rămas străină nici o suferință / Are, de cînd mă știu, șapte mii de ani" : „Mult mi-a pus mie viața bețe în roate" ; „Mult am mai fost eu pus la colț, în genunchi"** etc.) atunci prin dilatarea cuvintelor, e paradoxal, li se împuținează transparența, magiile, chiar forța (deși ele tocmai pe forță mizaseră) și obținerea efectului devine discutabilă.

Totuși, nu un atare aspect, natural, este cel ce se impune cu prioritate. Dimpotrivă. Deși, pe de altă parte, el strică. Riscul oricărei retorici...

Optimistă prin amărăciunea-i robustă, iar uneori, prin dezgust ; puternică prin suportarea dezamăgirilor, iar uneori prin sfidările absurdului ; tonică prin denunțarea abjecției, feloniilor, josniciei, rapacității, iar uneori (prin sarcastic-imprecativele sale avertismente și intervenții) de-a dreptul profetică ; reconfortantă prin stupoarea adevărurilor dezbrăcate în pielea goală și cîteodată lovite cu biciul, pentru ca din durerea lăsată să țîșnească, odată cu sîngele, prin toți porii lor alți paznici de far, tineri ; morală prin experiență, stăpînire, acumulare, simplitate, îndîrjire, îngrijorări și aduceri aminte ; sănătoasă prin indicarea atîtor puncte sau surse de infecție descoperite în fiziologia altfel închipuită a noțiunilor de consecvență, ideal, demnitate, lumină, iubire, luptă, credință, greșeală, regret, a cuvintelor drept, liber, nobil, fratern, visător, firesc, treaz și altele ; îmbolnăvitor de trează (**„Murim ! Odată cu cei puși la zid, murim !"**), incredibil de spontană (deși de fapt elaborată, foarte elaborată), răsplătitor de frustă și de fragedă, urîtă cu urîtul însă frumoasă cu neliniștea care înfrumusețează și pe aventurieri și pe disperați, și pe cel cu și pe cel fără busolă, — poezia aceasta nu fără pete, nu în afara oricărui repros, dar dintr-un aluat spiritual din ce în ce mai rar, poezia aceasta restituie delicatul drept la grație, fericirea de a nu-și fi pierdut complet privilegiul nebuniei celei mai inestimabile, luxul de jertfă, vocația opțiunii între imbecilizare și răstignire.

Ion Caraion

atelier literar

posta redacției

MIRCEA (TG. JIU) : Pagini frumoase, sensibile, inteligente (și în scrisoare și în rest), demonstrînd o uimitoare (dacă am dedus exact vîrsta autorului) siguranță, finețe și anvergură a expresiei. Încă nu ne putem da seama („eșantionul" e destul de zgîrcit...) în ce zonă specifică se află atuurile și perspectivele dv., dar ni se pare cert că destinul dv. e legat de minuirea (sau arta) cuvîntului. Sînteți un om bine înzestrat (îndoielile auto-nihiliste nu fac decît să confirme acest lucru !) iar „criza" (firească) pe care o parcurgeți acum, visînd cu „ochii deschiși" (frumoasă, profundă, dar nu lipsită de riscuri !) trebuie așezată, cu orice preț, sub auspiciile acelui obsedant „mai departe" (pe care trebuie să-l concepeți, să-l proiectați și să-l construiți — integral ! dv, înșivă !). Alegeți-vă, deci, un „Nord", o Stea polară, un „Cap al bunei speranțe" (care poate fi chiar „Vikingul" cu pricina, dacă nu e doar o himeră inconsistentă sau inaccesibila !...), care să vă fie reper, egidă și pavăză, în minunata, dificila expediție pe care o începeți. Sperăm să vă cunoaștem mai bine din viitoarele scrisori și manuscrise.

I. DRAGOȘ : Ceea ce faceți e mai mult o treabă de eprubetă, lucru la gherghef, împletituri de vorbe, în spatele cărora nu „cîntă" un înțeles sau o revelație, nu freamătă o emoție, o senzație, un gînd. E o treabă făcută, e-adevărat, cu migală și acuratețe, vorbele sînt „asortate" cu grijă și cu oarecare îndemînare, încît, uneori, capătă o înfățișare de poezie și par să spună ceva (chiar ceva foarte adînc și „tainic" și formidabil...), dar, dincolo de aparențe, e de fapt un vid, iar filamentele vorbelor rămîn reci, gri, nu ajung la incandescență și, deci, nu iradiază, nici lumină, nici căldură... (de pildă : „Acum știu că în vis / arborele se desparte mult mai greu / de arbore" — la prima vedere, e o „chestie" !, adîncă, misterioasă, filosofică, ehe !... Dar ce e dincolo de poleiala acestei biete banalități gratuite ? Pur și simplu, nimic! Simulație de poezie, contrafacere !...). Din cele două plicuri, singura pagină cu un pic de miez ar părea să fie „Elegie în preajma înghețului". În ea și, parțial, în altele, se vede că unele aptitudini lirice nu vă lipsesc — trebuie să le tratați, însă, cu mai multă seriozitate, adică sinceritate și corectitudine : căciula pe care vă tot străduiți s-o furați, e tot a dv. !... (Pe urmă, mai sînt și niște afurisite de „cine mă v-a crede", mult mai greu de ascuns și măsluit, care-și scot urechile în plină „filosofie și mister". Și nu e frumos !...).

DANIEL CORBU : N-are rost să ne retrimiteți aceleași texte. În general, e bine să așteptați răspunsul, înainte de a trimite un nou plic ; altfel, se pot produce încurcături și întîrzieri mai mari decît cele inevitabile.

IOANA IONESCU : În primele două plicuri, e mai mult o joacă de vorbe, deocamdată, care nu prea cristalizează un sens și nu prea emite un cîntec. Totuși, uneori, lucrurile tind să se „adune", cumva, într-o direcție lirică, („Scriu", „Tu", „Te iubesc") ceea ce lasă loc unor speranțe. În al treilea, cele mai multe plutesc tot în ambiguitate și vag, dar, în cîteva („Lin", „Statică") pare să fie un pas spre lumină... Ne puteți scrie, firește, în continuare.

A. DORIN : Merge, dar parcă mai mult pe „sîrma" subțire a virtuozităților formale (dar nu numai !...) Dar merge și, dacă lucrurile vor atinge mai des pămîntul, ne putem aștepta la vești din cele mai bune. De menționat : „Dacă", „Dendrologie", „Ce rămîne", „Lăsați-mă", „Portret", „Ianuarie", etc.

IOAN N. RINEA : Oarecare dar al depănării narative, dar lucrul literar, construcția, nu depășesc un nivel modest, amator.

PAUL POPESCU : Regretăm, dar nu ne-ați convins nici de data asta. Lucruri uscate, confecție fără ecou, etc. (De altfel, „numărul miinilor nu-și vor coborî" legitimează cu surplus reticențele noastre !).

LUCIA OLTEANU : Unele semne, încă vagi, incerte („probele" trimise au fost prea puține). Încă nu putem trage concluzii.

I. PUDSCHI : „Eram aici", „Natură moartă". — cîteva semne insuficient de concludente. Să vedem, în continuare.

F.M.C. : O anumită energie a verbului, care încă nu înseamnă chiar poezie, dar ar putea să însemne într-o bună zi.

D.C. Alexandru, Kar T. Pilar, Antonie Chelaru, Eumed, Gh. Preda, Cristian Georgin, Dorn Virtopeanu, Val Hriban, Const. Cimpeanu, (ceva, în „Visînd în scrincioburi"), **Iulian Minescu, Mirela Moșoiu, Romeo Tarhon, Romeo-Bacău, Iunona Brad, Smil 456, G. Mladin, F. Ionescu Roman, Irina Moldovan** (ceva, în „Dimensiune"), **Const. Menagache** (mai bine, în „Sentiment", „Veneția"), **T. Valia, Ionaide, Ion Enăchescu, A. Maricari, Cornel Crișan, Viorel Ciontea, Vasile Mit. G. Cogava, S. Adrian, Emil Moinar, Marius Mirescu, Adrian Vladu, Mitică Dodel.** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Vă propunem un nou poet:
MONICA ROHAN

Proiect

Voi da așternut cuvintelor
în inima mea
le voi îngădui să tricoteze firul sîngelui meu
le voi aerati ca într-o patrie
căldură am să le dau
și voi rupe în două pîinea mea
și le voi da jumătate
cînd vor alcătui : aici e patria
cînd mă vor recunoaște ca părinte
cînd vor ști prin dreptate să nu se rătăcească
să împartă pîine
și să ocrotească și să întărească
atunci cînd toate astea le vor cunoaște
o să vi le dăruiesc vouă.

Cuvinte

Auzul și văzul și pipăitul
și aerul cu care vorbesc
Semnele pe care le face aerul
cînd pleacă din mine
se numesc cuvinte
Lucerna udă se lipește de aerul meu
lucerna rece mă respiră
Această frică de ce
de ce această frică
și această neînțelegere spre ierburi
Auzul și văzul și pipăitul frunzelor
mă soarbe
Tot mai vii
tot mai necuprinse în mine
sînt semnele pe care le face aerul
cînd mă părăsește.

Și am ascuns o amintire

Porumbele s-au uscat
peste cîmp suie ciocîrlia de brumă
cîndva, demult
am săpat un tunel într-o portocală
vedeam prin ea capătul celălalt
al mesei
Era noiembrie
puneam întrebări nimănui
și aveam nevoie de mine
pentru a-mi răspunde
Bunăoară, într-o seară ca asta
poate puțin mai tulbure
am pictat crini roșii
pe un șal întunecat
și apoi am intrat mulțumită
în toamnă
Porumbele s-au uscat
peste cîmp suie ciocîrlia de brumă
cîndva am săpat un tunel
și am ascuns o poveste
într-o piersică
sau într-o portocală
nu mai știu exact.

Cireșe

Sîngera flautul
pe creasta luminii
ai deschis fereastra
și cireșele s-au rostogolit pe covor
s-au urcat pe mobile, pe tablouri
ai ridicat receptorul
și din receptor au pornit să curgă cireșe
ceasul aproape opt cireșe arăta
e vremea — mi-ai spus
e vremea să ne încălțăm de duminică
și să intrăm în arbori
De fapt am vorbit numai despre
surîsul și despre sunetul tău...

Și lin adorm și brusc tresar...

Privighetori de somn
se leagănă în mine alintîndu-se
Ușor adorm
și mă trezesc brusc tresărind
cu argint în urechi
cu subțire fior de teamă în sînge
Acesta e chipul meu
cunoscătorul de spaimă
acesta e gardul
crescut din țarină
tot mai înalt
acoperind cu umbra sa
cimitirul
iar acolo-i copacul
ce-și trimite păsările
să mă locuiască
Privighetori de somn
se scurg în mine
cu clar de pace
albăstrindu-mă.

Desen de Aurelia Mordrescu Avramescu

Cine aruncă din stradă gutui

Scapără ora dar chipul nu-ți știu
șalul ți-e rece și-n tine-i tîrziu
plouă-n odaie și nu vrei să-mi spui
cine ne-aruncă din stradă gutui.

Bate lumina o rază-n perete
varul se sfarmă și-mi curge în plete
Căruța cu basme a pornit-o în zbor
pe raft a rămas doar un prinț cerșetor.

Tot mai tulbure plouă greșala prin viață
îmi leg conștiința de suflet cu ață
Trenul cu gînduri a ieșit din sertar
departe în noapte șuieră iar
Vîntul tîrziului intră-n palton
Cu amintirile eu joc șotron.

M-am învelit cu ninsori

M-am învelit
cu ninsori numai în vis gîndite
cu pături de ninsoare în carouri
m-am învelit
liniște
negîndit de clară liniște
se aude lunecarea primăverii
și tot mai îndepărtata vară, toamna apoi
tot mai îndepărtată
nu știu cum să fac eu
să îmi ridic o casă cu pereți de aer
pereți cu aromă de cer
cu mobile de cifre albastre
numai zăpada musafiră să-mi fie
zăpada să curgă în treiuri, în opturi
în zero
ninsoare.

Oricum, timpul...

Poți să stingi lumina
oricum, marea înaintează
în fiecare noapte
se apropie tot mai flămîndă
și mușcă din mine
Poți să dormi
eu voi pleca ușor
Marea mușcă din mine
Dacă aș plînge
s-ar umple cu perle.

Florile lui Luchian

Urmare din pag. 1

tură și altoite ochi în coasta focului din ulceaua pulbere devenită spirt. Aceste flori în noul lor pămînt transfigurat prin apă și foc dobîndesc putința grației, devin logos, roada lor nu trebuie căutată în devenirea naturii : din noua lor patrie aduc mirosul rodniciei spiritului ce vine să insuflețească toate. Ceea ce l-a mișcat pe Luchian este jertfa care se cere, jertfa trandafirului tăiat cu cosorul, circumscris cu cuțitul de piatră dintre spini ca să devină coroană pe fruntea cuvîntului. Pe temelia acestei jertfe este însuflețită opera de artă.

Sufletul zugravului n-are cum pătrunde în natură, dacă nu-i atras de acea deschidere-rănire, de acel plîns adînc ce se umflă a înmugurire în afară. Momentul cînd sare natura în opera de artă trebuie să îl surprindă artistul, sufletul său să se facă punte de trecere, să moșească această renaștere întru spirit a naturii creaturilor.

Cînd intri într-o sală cu flori de Luchian te descoperi fără să vrei într-un sanctuar, umbli în vîrful [illegible] te simți cercetat din creștet în tălpi de o prezență vizionară ce dă năvală în sufletul tău să te întrebe dacă ai intrat aici în straiul de nuntă. Sunt în alt fel proaspete aceste flori decît cele din grădină, pentru că ele sunt o parcă și mai aproape oglindire a prototipului ce le însămînțează pe fața pămîntului. Natura este prilej pentru răscolirea acelei comori de frumuseți nevăzute ale căror chei de aur licăre în lacrimile noastre.

---

100 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI GALA GALACTION

„Fiecare clocot sufletesc a fost mînat de șoapta înțelepciunii"

Urmare din pag. a 3-a

etice adoptate de el ca să-i orînduiască întreaga viață sufletească.

— Cînd ai propus, în 1972, acest portret psihologic, motivat de etape ale biografiei sale, de confesiunile lui publice și de referințele celor ce-i fuseseră apropiați, ai ținut să precizezi : „Dacă s-ar publica vreodată integral «Jurnalul», din care Gala Galaction și-a făcut întotdeauna confidentul celor mai tainice gînduri, s-ar găsi acolo suficiente dovezi pentru ca ipoteza să devină sentință". Între timp au apărut, în 1973 și 1977, două volume din acest «Jurnal», cuprinzînd însemnările scriitorului dintre anii 1898 și 1944, adică din epoca în care și-a creat întreaga operă literară. Este firesc deci, să te întreb : există în «Jurnal» acele dovezi pe care nu le-ai utilizat în 1972, deși le cunoșteai, pe cît se pare ?

— Există dovezi. Chiar mai mult decît suficiente, deși textul tipărit al «Jurnalului» a mai suferit cîteva amputări (semnalate, corect, de editor). În 1972, nici eu nu cunoșteam decît o parte din ele, fiindcă citisem puține pagini din manuscrisul însemnărilor lui Gala Galaction, dar nu le-am invocat dintr-o elementară probitate profesională și din respect pentru cititor, căruia nu aveam dreptul să-i aduc referințe pe care nu le putea controla și interpreta el însuși. Cred că aceeași probitate profesională și același respect pentru cititor ar obliga pe autorii de monografii și istorii literare care continuă, din comoditate, să colporteze „dualitatea" structurii lui Gala Galaction și înfruntarea permanentă a lui Dionysos și Apollo în cugetul și în opera lui, să citească atent respectivele volume din «Jurnal» și să-și amendeze opiniile. Sau, dacă e cazul, să și-le revizuiască ! Mi se pare însă că practica onestă a „revizuirilor" critice, părăsită odată cu dispariția lui Lovinescu, este redescoperită cu multă timiditate de publicistica noastră : așa că, resemnat, îți semnalez din «Jurnal» (vol. II, 1977) cîteva dintre aceste multe mărturii care pun în lumină temperamentul frenetic, pasional, greu cenzurabil al scriitorului, clarificîndu-i psihologia. Astfel, omul capabil să reverse în juru-i atîta blîndețe și atîta generozitate avea — în solitudinea colocviilor cu sine și cu posteritatea — izbucniri năprasnice de mînie și de ură față de semeni ai săi, pentru pricini neînsemnate. Camil Petrescu este catalogat „surd la fizic și la judecată" (p. 307), iar Liviu Rebreanu devine „nevrednicul Rebreanu" (p. 385), „dușmanul meu nr. 2" (p. 499) care „deschide, înaintea sufletului meu, perspective și abisuri de fioroasă infamie" (p. 403), numai pentru că, atunci cînd conduseseră Teatrul Național, ei nu încredințaseră fiicei sale — actriță de talent, fără îndoială — rolurile solicitate. Preotul Nicolae Popescu, profesor universitar și academician, putea să fie pentru Gala Galaction, cînd „fratele meu" (p. 165), cînd „un burduf negru de pizmă și de invidie" (p. 325) și „o gură funestă" (p. 335). Chiar patriarhului Miron Cristea, șeful lui suprem în ierarhia clericală, avea să-i atribuie epitete contradictorii, oscilînd între admirație : „minte deosebit de limpede și de larg văzătoare", „om bogat în gînduri bune" (p. 97), și adînc dispreț : „intrigant și diabolic" (p. 185), „arghirofil" (p. 197), ins pe care-l stăpînește „mîndria de sclav eliberat și parvenit" (p. 207), „necredinciosul popă" (p. 287). El însuși mărturisește că „în momentul suprem [al hirotoniei lui ca diacon] cîteva imagini de la cel Viclean au țîșnit din fîntînile netrebniciei mele" (p. 101) și își aduce aminte cum, cu douăzeci și doi de ani în urmă, într-o împrejurare similară trăită de Arghezi, „i-am spus bietului meu amic, proaspăt uns diacon : [...] «Ce farsă greoaie !»" (p. 103). Sau zecile de pagini consacrate legăturii extraconjugale, de un erotism incandescent, cu Ilenuța — „iubita și soția mea tainică" (p. 11) —, în preajma căreia alerga de la biserică, unde participase la liturghie (p. 48), conștient de imoralitatea situației — „Iată-mă bărbat căsătorit și în același timp veșnic amant al unei alteia decît nevastă-mea" — dar încercînd să-și atenueze remușcările cu evocarea unor cazuri asemănătoare : „aduceți-vă aminte de Paul Verlaine, care se îmbăta după ce se împărtășise sau care venea să se spovedească după ce se trezea din beție" (p. 13). Și, prin contrast, indignarea lui sinceră la aflarea purtărilor unui dregător al statului de prin 1943 : „bărbat care doarme noaptea la ibovnică și a doua zi vine să se ocupe cu treburile obștești" (pp. 452—453). Să încheiem însă această prea lungă convorbire, citind încă o mărturisire a lui, emoționantă prin dramatism și limpezime: „O, voi, cei ce mă veți citi, odată, în viitor, nu mă osîndiți pînă nu veți culege asupra mea detaliile multe și amare de care aveți nevoie, ca să vă înfățișați, cu oarecare exactitate, ce a fost viața mea nenorocită, ce a fost simțirea mea ursită eternei tensiuni și ce-a fost biata feștilă, muiată în puroi, din care Isus Christos a voit să-și aprindă luminița nesigură a creștinismului meu !" (p. 74). Numai metafora finală mi se pare o amăgire a lui Gala Galaction, fiindcă nu cred că Isus Christos a voit să-și aprindă sieși o luminiță din „biata feștilă, muiată în puroi" a sufletului său, dar sînt sigur că el însuși a încercat să facă din creștinismul lui nesigur un cenzor incoruptibil pentru temperamentul său arzător, pentru simțirea sa „ursită eternei pasiuni", pentru „demonii din propria inimă", adică — vorba lui Arghezi — „un bici și un regulament" pentru „suferințele valurilor din ocean". Și tot Arghezi a sugerat și rezultatul acestei strădanii : „Dar nici valul n-a cutezat să se clatine precipitat, nici biciul să lovească talazul adînc..." („Adevărul literar și artistic" din 18 ianuarie 1931). Necutezînd să se clatine precipitat, valul a continuat să se zbuciume, mocnit...

Numai astfel trebuie înțeleasă structura sufletească a lui Gala Galaction. Și, departe de a fi întunecată, devine mai fascinantă. Fiindcă, pe lîngă opera literară, cea mai de seamă realizare a lui mi se pare edificarea propriei personalități !

REVISTA STRĂINĂ

● **UNUL DINTRE CELE MAI INTERESANTE PROGRAME POETICE** la radio, în Statele Unite ale Americii este „Ora poetică" a lui Jay Linthicum. Programul are loc în fiecare sîmbătă seara la ora 18,00 și prezintă poeți din California în alternanță cu versuri ale unor clasici, un caleidoscop artistic de cea mai bună factură, în același timp variat și riguros întocmit. Criticii subliniază îndeosebi caracterul foarte instructiv, de adevărat seminar poetic, precum și acuratețea interpretărilor pe care le oferă alcătuitorul.

● **PAUL BORUM** aduce în poezia daneză de azi o expresie neliniștită izvorîtă din experiența cotidiană, exasperată pînă la limitele suportabilității. Criticii subliniază îndeosebi caracterul concret al imaginilor, recuzita cotidianului pe care poezia lui Paul Borum o folosește pentru a transcrie experiențe fundamentale într-o încercare de a încărca viața obișnuită a omului cu dimensiunile neobișnuite ale marilor sale întrebări. Paul Borum este un nume dintre cele mai proeminente în poezia de azi a lumii, așa cum se exprimă scurta introducere la un recent grupaj de versuri ale sale.

● **PROZA GHANEZĂ CONTEMPORANĂ** cunoaște interesante experiențe narative, bazate pe moștenirea culturală tradițională, altoită pe un fond de educație confesională, vizibilă îndeosebi în romanele lui Joseph Abruquah. Autorul, graduat la King's College, la Londra, este însă partizanul cultural al afirmării valorilor izvorîte din experiența străvechii culturi akan, compunînd, de altfel, splendide poeme în acest dialect. Romanele scrise în engleză afirmă voința noilor generații de ghanezi de a trăi în cadrele oferite de evoluția istorică actuală, sub semnul marilor idealuri morale care animă popoarele africane : viață comunitară, pusă sub semnul justiției, al binelui și al frumosului.

● **PUBLICAȚIA LUNARĂ MANILA REVIEW** publică, recent, un grupaj de versuri al marelui poet filipinez contemporan Gelarcio Guillermo. Sînt poeme de factură modernă, în care neliniștea artistului contemporan, cutreierat de spaimă și încercat de o teroare fără nume, se află scăldată în nostalgia unui orizont tradițional, cu cer presărat de stelele sigure ale culturii folclorice. Poetul cunoaște marile experiențe artistice moderne, aflîndu-se în prelungirea insurecțiilor poetice ale acestui secol, încordîndu-și versul în numele cauzelor social-politice progresiste, iar întreaga sa creație poate fi considerată în avantpostul conștiinței artistice contemporane.

● **POLITICA FINANCIARĂ** afectează destinele scriitorilor și cineaștilor din Suedia mai mult decît putea să o presupună cel mai rigorist legislator. Cu toate că unul dintre strălucitii miniștri de finanțe ai acestei țări nordice era, în secret, un mare scriitor, l-am numit pe Dag Hammerskjoeld, la ora actuală tot mai mulți cineaști și romancieri din Suedia caută așa numite „paradisuri financiare" care sînt, de fapt, țări limitrofe sau mai îndepărtate unde-și pot apăra interesele materiale. Scandalul cu Bergman, nevoit să se expatrieze din cauza taxelor, constituie încă un subiect de dezbateri al presei internaționale. Din păcate, considerentele artistice sînt neglijate, iar toți comentatorii subliniază faptul că ele ar trebui să primeze. Oricît de departe ar pleca, ne întrebăm dacă va exista vreodată un cadru de film în care Bergman să nu mărturisească, implicit, cît de suedez este și cît de puțin se văd legile financiare în peliculele sale.

● **MONUMENTELE ROMANE DIN LIBIA** reprezintă unul din cele mai prețioase tezaure ale artei antice pe continentul african. Bogăția de semnificații istorice și splendoarea compozițiilor în mozaic, amploarea amfiteatrelor și a construcțiilor civile poartă însemnele măreției și durabilității. Eforturile de restaurare au vizat, de asemenea, sublinierea valorilor civilizatorii, a trăsăturilor utilitare ale vechilor monumente, ca și descifrarea elementelor de viață colectivă, a valorilor politice care fuseseră încorporate în viața fostelor așezări romane, oferind specialiștilor posibilitatea studierii lor, iar turiștilor o lecție instructivă de istorie politico-socială.

● **JOHN BENTJEMAN** este singurul poet englez, la ora actuală, în legătură cu care critica folosește determinativul de „laureat". Este, în fapt, vorba de caracterul oficios, dacă putem spune așa, pe care îl au întreaga sa creație artistică și activitatea jurnalistică a acestui liric de factură tradițională, impregnat de valorile conservatoare ale societății britanice. Poziția specială a acestui poet în societatea engleză de azi, ca și relațiile sale cu lumea nobiliară și coroana britanică, atrag scepticismul criticilor literari, care nu au fost niciodată prea generoși cu artiștii „de curte". De unde se vede că a fi laureat nu este neapărat un semn de valoare sigură, deși Sir John este stimat de publicul larg și chiar de confrați, pentru virtuozitatea și suplețea imagistică a poemelor sale.

● **LITERATURA EGIPTEANĂ DE AZI** cunoaște o diversificare tematică spectaculoasă, mai ales pe linia reflectării diverselor medii sociale. În mod tradițional, proza arabă egipteană exprima valorile satului musulman. Romanele mai recente se referă la problematica de conștiință a noilor generații, supuse unui proces de transformare radicală a conștiințelor, sub influența culturii moderne, a contactului cu mediul european și a impactului cu ideile revoluționare. De la *Pămînt egiptean* pînă la *Alexandria* un roman care se vrea o replică la celebrul *Quartet* al lui Durrell, este o distanță atît de mediație artistică, cît și de parcurs social, adică de transformare a realităților naționale egiptene.

„Zidirea" — o alegorie

Urmare din pag. 1

deloc recomandabil să trecem cu vederea piesa titulară a cărții de față — povestirea **Zidirea** —, chiar dacă, sincer vorbind, paradoxalul ei aspect compozit nu propune o lectură narativă dintre cele mai îmbietoare. Merită, în schimb, să zăbovim asupra bucății în cauză datorită conținutului ei instructiv. De fapt, este vorba de un eseu cu caracter confesiv în care, din cîte ne dăm seama, e luată în discuție obsedanta antinomie circumscrisă cunoașterii artistice dintre (folosind terminologia lui Ion Barbu) **creeat** și **increeat**. Firește, s-ar putea glossa îndelung și cu folos pe marginea scăpărătorului, am spune și subtil sofisticatului, eseu. Esențială, însă, ni se pare pledoaria scriitorului pentru acel tip de proză a cărei șansă de a cuceri atributul autenticității — în opoziție, de pildă, cu poetica lui Camil Petrescu — e condiționată de valențele implicit figurative, deci alegorice, ale însuși faptului de viață evaluat ca **pre-text** narativ. Aici își are sursa postulatul conform căruia **zidirea** (adică recreerea faptului de viață) echivalează cu o alegorie. „Pe milostiv cititorul îl rog ca să știe / că tot Făptuitul e alegorie", iată stihurile cu care se încheie foarte frumoasa poezie **Zidirea — o alegorie**, inserată în cuprinsul povestirii. Dovada peremptorie că un asemenea punct de vedere este pe de-a-ntregul întemeiat o constituie însăși realitatea oferită de povestirea cu care debutează volumul. Premeditata ei ratare epică — ne dă de înțeles autorul — este pricinuită de complet păgubitoarea suspiciune arătată respectivului adevăr axiomatic. „Întocmai ca agrimensorul dintr-un roman celebru — se spune spre sfîrșitul scrierii —, autorul n-a avansat cu nici un pas în lucrarea sa. El sfîrșește fără a fi început, cu un simțămînt de epuizare". Și totuși, dacă în plan epic, privită deci ca **poveste**, **Zidirea**, reprezintă un eșec dinainte prevăzut, în alt sens, într-un fel, mai important, anume, în acela cu privire la redefinirea condiției genului căruia îi aparține, cîștigul, pentru autor, este neîndoielnic. Propriu-zis, povestirea se încheie cu o poezie, **Aureolă**, recomandată cititorului „ca o slabă scuză" à propos de faptul că prozatorul nu și-a putut duce la capăt „frumosul său subiect" : „Și toate secundele mi le luminează acel astru / cetate eternă făgăduindu-mi. / Fără cuvinte, prieteni, la marginea lumii și-a vremii / noi din nimic ne-am clădit pe noi înșine-n noi. / cu nemîntuire și încredințare / pe noi nouă înșine predestinîndu-ne. // Iată ascult înecat în abisuri / veste ferice a redăinuirii, și fruntea mea se înalță din neființă / aureolă ideală purtînd, întocmai ca odinioară / sub astrul adîncului / pe noi nouă înșine predestinîndu-ne". E limpede însă că poemul **Aureolă** reformulează, în concluzie, ideatica povestirii-eseu **Zidirea**. La rîndul ei, silogistica subtextuală a poemului este, de asemenea, cît se poate de explicită ; autorul nu face altceva decît să-și reconfirme punctul de vedere în planul ontologiei artistice, aderînd fără rezerve la poetica mitic-genezică, în spiritul căreia, artisticește, relevarea **creeatului** își are punctul de plecare originar „causa causorum" — în increeat („noi din nimic ne-am clădit pe noi înșine-n noi").

S-ar părea că ne-am lăsat prea mult prinși de subtilitățile cvasiteoretice ale povestirii titulare, riscînd, astfel, în legătură cu celelalte piese ale cărții, să propunem o perspectivă de receptare și interpretare oarecum restrictivă. Adevărul e că lectura efectiv avizată a volumului nu este posibilă fără temeinica cunoaștere a cifrurilor sugerate și, pînă la urmă, pe față enunțate în **Zidirea**. De pildă, lectura mai amplei povestiri **Scara** are șanse sigure de transcedere a efectelor circumscrise, să spunem astfel, nivelului impus de jocul foarte pasionant al „formulelor" pastisizant-narative, joc rezultat din întîlnirea insolită a unei mari diversități de reminiscențe mitice : biblica scară a lui Iacob, legenda lui Iona, aluzii la viața și gîndirea lui Socrate sau la istoria romană, discrete elemente ezoterice de proveniență medieval-gotică, mitologia cosmogonică a astrului Okeanos etc. Or, la un examen mai atent, observăm că aceste leit-motive heteroclite converg spre o unică temă gnoseologică și că, în fond, în **Scara**, asistăm la repunerea în ecuație epică, prin apel la o succesiune de alegorii „cultiste", a postulatelor din **Zidirea**. Episodul final al povestirii în care naratorul primește vizita amuzantului personaj ce se numește **Ignatius Mosor din Osoi**, aducătorul unei lădițe ce conține „codicile în cestiune" (adică „textul" originar al povestirii **Scara**) țintește direct punctul central al poeticii enunțate în **Zidirea**. Cu alte cuvinte, de-abia de aici încolo povestirea va dobîndi albia epică firească, autozidindu-se : acum i s-au edificat temeliile. Cititorul este invitat să acționeze în consecință, în sensul reluării lecturii, începînd cu sfîrșitul.

Cu totul remarcabilă este deci disponibilitatea lui Mihai Ursachi de a recurge la surse livrești dintre cele mai generoase sub raportul sugestiilor alegorice. Departe de a atrage după sine impresia de exercițiu eclectic, o atare stare de lucruri slujește la diversificarea și nuanțarea, din lăuntru, a temei-pivot enunțată în **Zidirea**. În acest chip se cuvine a fi înțeleasă alegoria inculcată pantomimei epice, străbătută de un umor atroce, precum în misterele medievale, propusă de povestirea **Incendiul**. La rîndul ei, povestirea **Hotel „Paradis"** își apropie cu mult succes genul narațiunii enigmistic-onirice, dintre multele ei modele posibile demnă de atenție fiind și nuvela **Remember** a lui Mateiu Caragiale. Mai departe : în **Dispariția lui Flory** se tatonează în zona absurdului fantastic de aparență cotidian prozaică; **Moartea și viața lui Aspasio** e un „roman" (în șase părți !) curat urmuzian : **Augusta**, cea mai extinsă și, totodată, cea mai realistă piesă a volumului, sondează, cu excelente rezultate, în zona prozei de analiză psihologică directă: **Viața pe rug** trimite la structurile tragicului grotesc de sorginte kafkian-beckettiană ; **Saturn** are înfățișarea unor fragmente cosmogonic-onirice în manieră eminesciană ; în fine, **Pelicanul** e o strălucită mostră de proză realistă trasă pe făgașul alegoriei tragic-grotești. Prea multă „făcătură" și, de aceea, piesa ni se pare eminamente artificioasă, în **Marele Tudor**, iar **Povestire**, involuntar criptică, nu stîrnește nici un interes. Ceea ce, evident, nu ne împiedică să spunem că volumul **Zidirea și alte povestiri** înscrie o pagină memorabilă în strălucitul capitol al istoriei prozei românești rezervat contribuției poeților. Raportat la proza poeților români contemporani, un singur exemplu i se poate alătura: acela oferit de **Echinoxul nebunilor** a lui A. E. Baconsky.

SPORT

Punct și de la capăt

● Rezultatul meciului cu Spania ne-a spulberat încă o iluzie. Din nefericire, pronosticurile noastre din avanpremiera acestei întîlniri decisive pentru calificarea naționalei în turneul final al campionatului european s-au confirmat. Declarațiile care au urmat (puține) n-au făcut decît să ne accentueze amărăciunea. O echipă care este egalată de două ori, imediat după ce a înscris, nu poate să justifice încrederea acordată cu atîta mărinimie de antrenori unor jucători ca Dumitru, Lung, Lucuță sau Romilă. Un antrenor care atunci cînd vede că nu mai poate spera decît în victorie pentru calificare ține pe tușă atacanții și schimbă un mijlocaș cu un fundaș motivînd că a contat pe pasele lungi ale acestuia din urmă (dar cui ?) ni se pare cel puțin excentric (la hochei, în asemenea situații, portarul este schimbat cu un atacant !). Echipa de astăzi nu este, cum am scris și după victoria facilă cu Grecia, o echipă. Mai mult decît atît, media sa de vîrstă (28 de ani) a constituit un cert handicap în finalul întîlnirii. Scuza lipsei unui program internațional mai bogat, care să-i rodeze pe cei cîțiva debutanți, nu numai că nu este reală (cît jucase „afară" Dumitrache cînd l-a tentat pe Banks ?), dar la urma urmei poate fi luată și ca un reproș la adresa conducerii federației, nemaivorbind că, obiectiv, cota actuală a naționalei noastre nu face din ea un partener prea căutat în fotbalul european. De aceea, trebuie să recunoaștem cinstit adevărul și s-o luăm de la capăt cu noi jucători (păstrîndu-i, bineînțeles, pe cei care merită) și noi antrenori (poate mai puțin simpatici, dar eficienți). Pentru prima întîlnire cu olimpicii unguri mare lucru nu mai este de făcut, deși îngrijorările noastre sînt aceleași ca și pentru națională. Desigur, am dori un rezultat bun, care să ne păstreze șansele de calificare pentru Moscova, dar, în contextul de azi al fotbalului nostru, ne temem de inexplicabilele căderi ale jucătorilor noștri în cele mai importante partide. În perspectivă, nu ne rămîne decît să fim mai atenți și mai informați cu jucătorii talentați care „se sting" în cele două divizii dacă nu au „șansa" unui Stan de a ajunge golgeteri la 30 de ani. Este limpede că aceștia există. Ce nu există este „ochiul" care să-i depisteze și care, renunțînd la prejudecata cluburilor așa-zise furnizoare (Steaua, Dinamo, U. Craiova, F.C. Argeș) să-i convoace în loturile A și olimpic. Numai un singur exemplu. Am văzut recent un „central" la Tîrgoviște : Alexandru (numit dealtfel de Stan într-un interviu ca unul dintre cei mai incomozi adversari ai lui). Cîți „federali" știu de el, sau de alții ca el ? Această „neatenție" creează din păcate și un complex provincial la acești jucători talentați care au ajuns să se sperie cînd conduc o echipă ca Steaua (vezi C.S. Tîrgoviște) într-un asemenea hal încît nu îndrăznesc nici măcar să-și schimbe portarul accidentat. O largă selecție, fără prejudecăți, fără cărți de vizită strecurate pe sub ușa federației, ar spori încrederea aspiranților și ar crea premise noi și bune pentru viitoarele întîlniri internaționale, mărind în același timp spectaculozitatea într-un campionat în care două-trei echipe fac promenadă de ani de zile, în timp ce toate celelalte se zbat cu disperare să scape de retrogradare. Selecția de tipul acesta se impune. Dar cine o face ?

Ulise

VIZITA PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎMPREUNĂ CU TOVARĂȘA ELENA CEAUȘESCU ÎN AFRICA

ITINERARII ALE SOLIDARITĂȚII, PRIETENIEI ȘI COLABORĂRII

Aspecte de la convorbirile oficiale româno-libiene (sus)
în timpul vizitei în Republica Gaboneză (mijloc)
Tovarășul Nicolae Ceaușescu întîmpinat cu cordialitate de președintele Agostinho Neto, pe pămîntul Angolei (jos)

lirică africană

TĂLMĂCIRI DE RADU CĂRNECI

ANTONIO JACINTO
(Angola)

Monangamba *)

Peste această plantație vastă nu ploaia
ci sudoarea frunții mele udă recoltele :
În această plantație vastă cafeaua se pîrguie,
iar aceste cireșe roșii poartă în seva lor
picături din sîngele meu.

Cafeaua va fi prăjită
măcinată și amestecată,
neagră va deveni, neagră ca chipul
muncitorului sezonier —
negru e chipul muncitorului !

Întreabă păsările care cîntă
pîraiele șerpuind fără de griji
și marele vînt care suflă înspre ocean :
cine se scoală în zori ? cine se grăbește
la lucru ? cine poartă pe lungile drumuri
scaunul cu stăpînul în spate
sub ciorchinii palmierilor ?
Cine strînge recolta și primește drept plată
dispreț, porumb mucegăit, pește-mpuțit,
Zdrențe drept haine și 50 de lovituri
de cnut cînd reclamă ?
Cine ?

Cine face să răsară meiul
să înflorească livezile de portocali ?
Cine ?

Cine-i dă patronului aurul
spre-a-și cumpăra mașini, unelte, femei
și zeci de negri pentru mașini ?

Cine-l îmbogățește pe omul alb
rotunjindu-i pîntecul și portofelul ?
Cine ?

Și, păsările care cîntă
pîraiele care curg fără de grijă
și marele vînt spre ocean
vor răspunde în cor :
— Monangambaaa...
Ah ! lăsați-mă cel puțin să mă sui
în palmieri, lăsați-mă să beau vinul,
vinul de palmier și amețit în beție
să uit, să uit
— Monangambaaa...

*) — Monangamba : fiii, copiii lui Gamba

FERNANDO COSTA ANDRADE
(Angola)

Al IV-lea cînt dintr-un poem de acuzare *)

50 000 de uciși
cine i-a plîns
cine i-a pus în morminte
Aici pe pămînt
— 50 000 de morți
fără de lacrimi în urmă
cadavre fără morminte
fără de [illegible]

Din tezaurul sculpturii africane

Mii și mii de Guernica,
chipuri din Orozco, din Siqueiros
Și liniștea imensă asemeni
pustiurilor mării
de sînge ploi imens potopind
și părul de groază vîlvoi
ca iarba-n savane —
și gurile — 50 000
apocaliptic strigăt-închis condamnînd
pe cei ce rămaseră-n viață

Aici pe pămînt 50 000 de uciși
fără de lacrimi în urmă
mamele lor în Angola
căzînd
odată cu fiii, căzînd
alături cu cei 50 000

*) Poem scris în memoria masacrului făptuit de autoritățile coloniale în Angola, în 1961.

MARCELINO DOS SANTOS
(Mozambic)

Ofrandă

Soarele peste măruntele pietre ale drumului
vîntul susurînd în frunzișul pădurilor,
rîurile în largile vene ale pămîntului cald,
iată, acesta-i darul
fiului tău
din visele-i adînci izvorînd
din [illegible]
ale copilăriei,
ale memoriei
însuflețită fără încetare
de o tenace și imperioasă
dorință de a trăi...
Iată ghirlanda din flori de porumb
pe care fiul tău
ți-o așează pe frunte
în ziua de sărbătoare,
ziua ta, maică !
Ca atunci, demult,
cînd îmi iertai toate năzbîtiile,
ca în acele zile
iată-mă azi culcîndu-mi capul
pe pieptul tău
spre-a m-adormi
legănat în barca ușoară
pe care valurile ochilor tăi
o duc departe
spre visurile născute din mîinile tale
iată,
maică,
[illegible]
ducîndu-ți greile
picioarele obosite,
arborii
înflorindu-ți brațele cu ramurile lor,
acoperindu-te în umbra
unei odihne de neajuns,
iată, rîurile
curgînd în văile trupului tău
scăldîndu-ți chipul,
ofrandă a pămîntului
unde mă naști.
Iată-mă,
iată-mă, maică !

RITA M. ZACARIÁS
(Mozambic)

* * *

Pe țărm, Mozambicul
Cu fruntea în libertate —
Opresiunea a trecut în istorie
Scrisă cu lanțul robiei,
În cadența biciului șuierînd sub palmieri
Din durerea neamului nostru în spaima
pentru libertate —
Eroul e Frelimo, glas al independenței,
Eroii sînt oamenii de rînd, toți, ei
care au pornit lupta, învingînd sălbăticia
colonială —
Ah, acum liberi,
mereu liberi
Și Mozambicul cîntă sub soare, cîntă...
Fericite cîntece care vorbesc despre liniște

Pentru că lupta continuă încă
Împotriva agresiunii,
Acum cînd avem în fața noastră o viață
A o trăi, a o trăi...
Dar nu cum o trăiau acei : ca și cînd erau morți...

Unire, putere, liniște.
Nu vrem graba războiului, nu,
Acest pămînt, Mozambic, trebuie înflorit,
Să-l înflorim pentru noi, pentru Lume
Acest zid pentru apărarea speranței...

BUREBISTA — 2050

SIMBOLUL VECHIMII ȘI MĂREȚIEI VIEȚII DE STAT LA ROMÂNI

Urmare din pag. 1

prima forță din istoria noastră înscrisă pe coordonatele universalității.

— După cîte înțeleg, pornind de la acest „spațiu burebistan" pe care îl introduceți ca o noțiune nouă în istoriografia noastră, problema adoptării limbii latine de către daci (există și teorii abracadabrante că dacii au dat limba Romei !) și a formării limbii române, precum și problema continuității, primesc lumini noi. Se știe că Roesler și după el Philippide au pus cîndva accentul pe latinitatea sud-dunăreană, care este în adevăr, o realitate istorică incontestabilă (subliniată și de Onciul, spre deosebire de Xenopol). Dar așezînd reflectorul pe această latinitate sud-dunăreană, ei voiau să o nege sau măcar să o atenueze aproape pînă la dispariție pe cea nord-dunăreană, ca să creeze astfel premiza spre „migrație". Se exalta densitatea și rolul istoric al românilor sud-dunăreni și se postula vacuum-ul nord-dunărean, ca să se „explice" cum a fost „absorbită" în acest vacuum romanitatea sud-dunăreană a cărei migrație ar sta — chipurile — la originea consolidării și triumfului romanității nord-dunărene. Philippide explică procesul prin presiunea slavilor și fixează migrația cu cîteva secole înaintea venirii ungurilor, ceea ce pulverizează „teoria lui Roesler" (cum a atras atenția acad. I. Iordan la apariția ORIGINII ROMÂNILOR), dar nu și ideea însăși a migrației („teoria lui Roesler" să nu uităm, nu înseamnă teza migrației, care e mai veche, ci plasarea în timp a acestei migrații după așezarea ungurilor în Panonia și Transilvania). Am impresia că întreaga problemă trebuie regîndită și integrată acum într-o nouă perspectivă, în care o serie de chestiuni apar explicabile, după ce păruseră inexplicabile celor dinainte.

— După părerea mea, nu numai că apare o viziune nouă, ci se rezolvă așa-numitele „probleme", care se dovedesc a nu fi „probleme" ! În primul rînd trebuie să eliminăm (și eu aș dori să se elimine din terminologia noastră, indiferent dacă este vorba de știință sau de publicistică, și mai ales din conștiința noastră) sintagma „problema formării poporului român",

[illegible]

[illegible] se întîmplă începînd din secolele II–I înaintea erei noastre la sud și se extinde în secolul I al erei noastre la nord. Avem intervalul suficient ca să nu mai ajungem a discuta dacă romanizarea s-a putut sau nu efectua în 135 de ani !

Or, dacă lucrurile sînt privite cum spuneam, atunci vom înțelege că spațiul de formare a poporului român este mult mai larg. Căci dacă vom circumscrie și vom limita procesul de romanizare la spațiul provinciei romane Dacia, niciodată nu vom putea explica cum pe tot spațiul burebistan găsim vorbitori de limbă românească. Mergem acum, nu cu ideea, ci cu faptele dovedite, că în spațiile din nordul Dunării neincluse în imperiul roman, civilizația romană pătrunde, și dacă mai adaugăm că după ștergerea frontierelor se reface lumea daco-getică, vom înțelege că avem de-a face acum cu o unitate de data asta schimbată : majoritari în spațiul respectiv, sînt acum vorbitorii de limbă latinească și ei îi obligă pe ceilalți să le învețe limba, dacii romanizați romanizîndu-i astfel pe consîngenii lor ! Dacă vom mai adăuga și noua religie, propovăduită în limba latină (și dovezile sînt clare că propovăduirea s-a făcut în limba

[illegible]

Începînd din acel moment pe care-l evocați, destinele romanității răsăritene nu mai au sprijin în forța, prestigiul și prezența „Romei celei noi" de pe malul Bosforului, care dominase pînă în secolul VIII istoria întregului Răsărit și dăduse mereu un punct de sprijin celor apăsați de „barbari". De acum înainte aceste destine sînt asumate în exclusivitate de populația latinofonă (curînd ROMÂNO-fonă), din Balcani și de la nord de Dunăre, adică de păstorul și țăranul român de pe vechiul spațiu burebistan ! Cu vicisitudinile, biruințele și dramele lui se confundă de aci înainte istoria romanității orientale, istorie în care se înscrie deopotrivă strălucitul capitol sud-dunărean al Asăneștilor, (exaltat de Roesler tocmai spre a deveni forța și vitalitatea explozivă a romanității de pe spațiul dintre Haemus și Dunăre), dar mai ales istoria românilor nord-dunăreni, în care vigoarea și strălucirea «romanității orientale» — adică a geto-dacilor romanizați, a atins iarăși dimensiunile ISTORIEI UNIVERSALE ca pe timpul lui Burebista.

— Țin să subliniez încă o dată : momentul pătrunderii mai intense a cuvintelor slave în vocabularul și toponimia românească nu are de-a face în nici un fel cu „formarea poporului român", cum nici chiar adoptarea limbii latine de către geto-daci nu înseamnă „formarea poporului român". Poporul evreu n-a vorbit timp de aproape două milenii limba cu care l-a înregistrat istoria antică, ceea ce nu înseamnă că a încetat vreodată să existe ca popor. Geto-dacii n-au devenit români cînd au învățat latinește, și cu atît mai puțin cînd au adoptat în vocabularul activ două-trei sute de cuvinte slave. Opinia lui Ioan Bogdan, că nu există popor român pînă la asimilarea slavilor este o exagerare retorică, e ca și cum am spune că nu există popor chinez pînă la anul cutare (după milenii de existență) cînd a asimilat nu știu care din multiplele seminții ce l-au invadat în decursul istoriei sale plurimilenare. Poporul român nu s-a format la un anume moment dat. Viața lui este un proces continuu de peste două mii de ani, și cine-mi poate, mie sau dumneavoastră, garanta cum va evolua limba română peste un mileniu, știut fiind că limba este un sistem viu, care evoluează, se transformă continuu.

Despre o limbă românească nu știu cînd se poate vorbi, cînd anume în evoluția acestui etnic, limba latină pe care și-a însușit-o acest etnic, s-a transformat în limbă românească. Eu nu cred că se poate fixa un asemenea moment, fiind un proces evolutiv continuu.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian